

GLASNIK

Slovenskega etnološkega društva

BULLETIN OF SLOVENE ETHNOLOGICAL SOCIETY

YU ISSN 0351-2908

LETNIK 26 | 1986
STEVILKI 3 do 4
STRANI 97 do 184
LJUBLJANA 1987

KAZALO 3|4 /letnik 26/ 1986

- 97 POGOVOR Z DR. ZMAGO KUMROVO | *Marko Terseglav, Naško Križnar*
114 RAZVOJ ANTROPOLOGIJE V KOLUMBIJI | *Blaž Telban*
124 VIZUALNA ANTROPOLOGIJA: ZAPUŠČINA MARGARET MEAD | *Asen Balikci*
130 ZLATOROG | *Milko Matičetov*
134 RITMIČNO ZVONENJE NA VISU | *Igor Cvetko*
137 IZ SPOMINOV NA POTRKANOVO KRONIKO | *Marija Stanonik*
139 KAKO SMO ŽENŠKE . . . | *Inja Smerdel*
142 »ZAPISNE KNJIŽICE« JANEŽA TRDINE | *Snežana Štabi, Igor Kramberger*
145 ETNOLOŠKA DOKUMENTACIJA IN RAČUNALNIK | *Jože Hudales*
148 RAČUNALNIŠKO PODPRT INFORMACIJSKI SISTEM V MUZEJU | *mag. Milan Meža*
151 RAZSTAVA: ETNOLOŠKA TOPOGRAFIJA OBČINE ČRNOMELJ | *Ivica Križ*
152 RAZSTAVA NARODNE INTIME | *Damjana Pediček*
153 TKANJE V FURLANIJ | *Gian Paolo Gri*
156 POSAMEZNIK, KONGRES, PRISTINA . . . | *Marjetka Golež*
158 OCENE
168 SLOVENSKE ETNOLOŠKE USTANOVE IN ETNOLOGI I
172 BIBLIOGRAFIJA SEMINARSKIH IN DIPLOMSKIH NALOG
175 KRONIKA
178 VABILO K UDELEŽBI
180 BULLETIN: New book
Slovene Ethnological Institutions and Ethnologists I

POJASNILO

Na fotografiji, ki smo jo objavili v prejšnji številki Glasnika v rubriki Zgodovina etnologije v slikah, ni neznan *Bovčan*, pač pa dr. Ivo Juvančič. Spoznal ga je dr. *Milko Matičetov*.

POGOVOR

Z DR. ZMAGO KUMROVO

ZNANSTVENO SVETNICO V SEKCIJI ZA GLASBENO
NARODOPISJE

INŠTITUTA ZA SLOVENSKO NARODOPISJE

PRI ZNANSTVENORAZISKOVALNEM CENTRU SAZU

ZMAGA KUMER,

znanstvena svetnica v Sekciji za glasbeno narodopisje Inštituta za slovensko narodopisje pri Znanstveno raziskovalnem centru SAZU v Ljubljani, je bila rojena 24. 4. 1924 v Ribnici. Po končani gimnaziji l. 1943 je študirala slavistiko na ljubljanski univerzi in l. 1948 diplomirala. Leta 1952 je diplomirala še na Akademiji za glasbo, leta 1955 pa je doktorirala s tezo Slovenske priredbe srednjeveške božične pesmi *Puer natus in Betlehem*.

Od leta 1949 dela v Folklornem inštitutu (zdaj Sekcija za glasbeno narodopisje) kot raziskovalka ljudskih pesmi. Njeno strokovno zanimanje je namenjeno zlasti vsebinskim in oblikovnim značilnostim slovenskih pripovednih pesmi (*Funkcija balade na Slovenskem*, Zbornik SUFJ 5, Bg. 1960; *Balada o maščevanju zapuščene ljubice*, Slovenski etnograf 15, Lj. 1966; *Das slowenische Volkslied in seiner Mannigfaltigkeit*, Litterae Slovenicae 1; *Vsebinski tipi slovenskih pripovednih pesmi*, Lj. 1974; itd.).

Zmaga Kumer je podpredsednica študijske skupine za raziskovanje ljudskih balad pri Kommission für Volksdichtung S. I. E. F., za katero ureja in vsako leto izdaja Jahresbibliographie der Volksbaladenforschung.

Poleg tega se dr. Kumrova posveča tudi ljudski glasbi, zlasti godčevstvu (*Die Volksmusik. Slowenien., Musik in Geschichte und Gegenwart* 7, Kassel-Basel 1958; *Slovenska ljudska glasbila in godci*, Maribor 1973; *Etnomuzikologija*, Lj. 1977; *Ljudska glasbila in godci na Slovenskem*, Lj. 1983; *Handbuch der europäischen Volksmusikinstrumente, Die Volksmusikinstrumente in Slowenien*, Lj. 1986).

Od leta 1963 je tudi članica mednarodne študijske skupine za raziskovanje ljudskih glasbil pri IFC (sedaj ICTM).

Tretje delovno področje Zmage Kumer pa je objavljane slovenskega pesemskega gradiva (*Ljudska glasba med rešetarji in lončarji v Ribniški dolini*, Maribor 1969; *Pesem slovenske dežele*, Maribor 1975...).

Pripravlja zbirko slovenskih ljudskih pesmi Koroške, sodeluje pa še (nekaj let je bila tudi v uredniškem odboru) pri izdaji znanstvenega korpusa slovenskih ljudskih pesmi.

MARKO TERSEGLAV

Ze skoraj 40 let delate kot raziskovalka ljudske pesmi. Preden bi spregovorili o svojem delu, najprej nekaj besed o vašem življenju, o vaši mladosti, šoli itn.

Tu ni kaj posebnega povedati. Rojena sem Ribničanka, po mami, oče je prišel kot uradnik v Ribnico in tam sta se z mamo spoznala. To, da je bil oče uradnik in mama učiteljica, je potem vplivalo tudi na moje poznejše življenje. Osnovno šolo sem naredila v Ribnici (4 razrede), potem je bil oče prestavljen v Celje. Na Celje imam zelo lepe spomine. To so bila najlepša leta moje mladosti. Ko sem bila v sedmi gimnaziji, je leta 1941 izbruhnila svetovna vojna in potem se je pač začelo tisto težko razdobje za

naš narod. Bili smo določeni za izgnanstvo v Srbijo. Ker pa sta bila oba starša rojena v takratni Ljubljanski pokrajini, smo dobili dovoljenje, da smo že leta 1941 šli lahko domov, se pravi v Ribnico. Tam sem potem preživela vojna leta, ki niso bila lahka zaradi okoliščin v kraju samem in ker sta bila starša brez službe. Treba se je bilo nekako prebijati s tistimi malo prihranki, kolikor jih je bilo. Takrat sem tudi inštruirala in delala iz starih metel krtače. Vse to smo počeli za živež, da se je nekako prebilo. Jeseni 1945 smo prišli v Ljubljano, tako da bi me zdaj lahko imeli že skoraj za Ljubljančanko. Na univerzo sem se vpisala še med vojno, vendar je bilo mogoče opraviti samo en semester študija, ker je bila Univerza potem zaprta. Ker sem imela v indeksu vpisan tisti semester, sem potem po vojni v resnici naredila slavistični študij v treh letih.

Že kot otrok sem se srečevala z ljudsko glasbo, z ljudsko pesmijo. Mama je imela namreč doma note za citre. To so bili tisti Kiferlovi zvezki, narodne pesmi, prirejene za citre. Ko sem bila v prvem razredu, so starši kupili pianino in sem se začela takrat malo učiti. To ni bilo pravo učenje, toliko, da sem spoznala note, in sem potem po tistih Kiferlovih priredbah poskušala na klavirju najti prave melodije. Smo pa tudi v šoli že takrat dosti prepevali. Moj razred je bil dekliški in smo punčke zmeraj dvoglasno pele, tako da mi je bilo to že od otroških let blizu. Nisem pa nikdar mislila, da mi bo postalo poklic.

Kdaj ste prišli v stik s folkloristiko?

Pravzaprav po naključju, ki po mojem mnenju ni bilo naključje. Študirala sem torej slavistiko, kjer sem tudi diplomirala leta 1948. Ker mi je bilo pa žal, da bi popolnoma pustila glasbo sem hotela vendarle nekako nadaljevati ta študij. Prof. Lipovšek mi je svetoval, naj se vpišem na folkloristični oddelek, ki je bil ravno takrat ustanovljen in kjer je predaval Marolt. Klavir bi lahko imela kot stranski predmet, ker sem bila takrat že prestara, da bi bil klavir moj glavni predmet. Tako sem prišla do Maroltovih predavanj.

Kot zanimivost naj povem, da sem tistikrat že dobila dekret za zaposlitev na Jesenicah. Moj cilj je bil namreč poučevanje na gimnaziji in mislila sem, da bom pač z izpopolnitvijo, s folkloristiko, svojim otrokom nekaj več nudila. Torej nisem mislila, da bi mi folkloristika postala poklic.

Že po nekaj predavanjih pa me je Marolt vprašal, kaj nameravam, ko bom končala študij. Rekla sem, da bom šla v šolo. Naa, je rekel, za šolo te je škoda. Pri meni je ravno mesto prazno, premisli, če hočeš ostati tukaj. Dobro, sem rekla, bom premislila. Ja, ni treba nič dosti premišljati. Ni časa. Reci ja ali ne. In tako sem rekla pač ja, ker sem si mislila, če ne bo šlo, bom pa že nekam šla. In tako sem prišla v to hišo.

Kdaj je bilo to?

To je bilo leta 1949. Jeseni 1948 sem se vpisala na folkloristiko, prvega februarja 1949 pa sem nastopila službo z dekretom, tako da je zdaj res že precejšnja doba, odkar sem v tej hiši. Prostori so bili takrat še v Ribji ulici in šele po Maroltovi smrti smo se preselili sem v Wolfovo ulico. Svojo kariero, če smem tako reči, sem torej začela še pod Maroltom.

Kaj ste takrat na začetku delali?

(Smeh.) Na začetku je bilo to zelo preprosto. Tistikrat je namreč inštitut prepisoval zbirko OSNP (Odbor za nabiranje slovenskih narodnih pesmi z napevi), kakor rečemo po domače, ker inštitut še ni bil njen lastnik. Zbirko smo dobili šele leta 1957.

Ko sem prišla, je bilo treba to prepisovati, in tudi zame je bila to prva naloga. Dobila sem prostor na koncu dolge mize. Note je bilo treba prepisati, pretipkati, potem pa preveriti, če je prepis v redu, in napisati poročilo.

Na teren takrat še nisem šla, ker tudi sicer še nismo hodili. Prvi moj teren je bil s Tončko Maroltovo leta 1952. Šli sva v Vipavsko dolino, nato pa na Tolminsko. Jaz sem hodila zraven kot vajenka, poskušala zapisovati, vendar ne toliko melodije kot besedila. Melodije je zapisovala ona. Moram reči, da me je Tončka nekako uvedla v terensko delo, ker Marolt takrat že ni mogel več hoditi na teren. Pozneje, po njegovi smrti, ko so se razmere v inštitutu malo izboljšale, pa sem več hodila na teren. Največkrat v skupini, kakor smo imeli takrat navado. Edino Ribniško dolino sem prečesala čisto sama, ker sem šla tja pač domov.

K terenskemu delu bi se vrnila pozneje. Zanima me, kakšna je bila v tistih časih, ko ste nastopili službo, usmeritev folklornega inštituta oz. Maroltov znanstveni pogled, njegov koncept folkloristike?

Pri njem je bil narodno obrambni vidik zelo močan. S tega vidika je delal veliko stvari. To se vidi v njegovih delih, to je zmeraj poudarjal tudi v svojih predavanjih. Dejal je tudi, da se je naslanjal na socialno-psihološko šolo Lévyja-Bruhla.

Pri svojih predavanjih ga je večkrat citiral. Govoril je tudi, da je ljudsko izročilo nekaj živega, da je to nekaj biološkega, in je tudi imenoval svoja predavanja biologijo folklorja, čeprav si ne smemo predstavljati, da je to povezoval z biološkimi pojavi ali kaj takšnega. Hotel je pač poudariti, da je folklorja nekaj živega in jo je v predavanjih vedno povezoval z življenjem. Zanj to niso bili mrtvi zapisi, ampak stvar, ki je povezana z vsakdanjim in s prazničnim življenjem.

Takrat se pravzaprav nisem zavedala kakšne posebne usmeritve. Šele pozneje smo se zavedali, kaj je hotel najti — zmeraj nekaj, kar je za Slovence najbolj značilno, najbolj pristno in najstarejše. Seveda je na ta način postal nekoliko neobjektiven, ker je pač druge stvari na terenu, ki jih ljudje tudi pojejo, pustil ob strani, češ, saj to ni čisto naše. Tako smo po njegovi smrti, ko je inštitut začel novo poglavje, ta koncept nekoliko razširili. Šli smo snemat vse, ves repertoar, ki ga poznajo ljudje, medtem ko je bilo pri Maroltu zelo poudarjeno izbiranje.

V tistem času, ko ste nastopili službo, sta delovala v Ljubljani tudi etnološki seminar na Filozofski fakulteti in tudi muzej. Zanima me kakšne so bile povezave inštituta s tema in drugimi etnološkimi ustanovami?

Povezave so sicer obstajale, vendar bolj osebne. Poznali smo se s sodelavci iz Etnografskega muzeja, z ravnateljem Orlom, ravno tako sta se poznala Marolt in Županič, ki je bil takrat še na fakulteti, pozneje z Novakom, Kakšnega tesnega sodelovanja pa ni bilo, ker je bila pri nas poudarjena glasbena stran, medtem ko so drugi obravnavali tako imenovano materialno kulturo.

Ce je bilo to tematsko razdeljeno, ali so prihajali z druge strani kakšni vplivi na vaše strokovno delo?

Ne bi mogla reči. Povezava je bila morda v tem, da je naša kolegica Marija Šuštarjeva šla nekajkrat v tiste terenske ekipe, ki jih je organiziral muzej. Ne bi mogla reči, da bi to kako name vplivalo.

Ustaviva se pri vaši bibliografiji, ki danes obsega čez 300 enot. Začne se v začetku petdesetih let. Vidimo, da je prvo večje delo Balada o zmešanem študentu. Ali ste pred tem že kaj objavili?

Manjše stvari so bile objavljene, recimo seminarska naloga o gorenjskih ljudskih pesmih, ki je danes ne bi več priznala. To so bili prvi poskusi. Prof. Cvetko me je leta 1952 pritegnil k sodelovanju pri MGG (Musik in der Geschichte und Gegenwart). Seveda so bili tisti prispevki, tudi oni za prvo izdajo zagrebške Muzičke enciklopedije, še zelo neboljani. Sama sem se še lovila Takrat sem začela tudi že predavati in sem se naslonila kar na Maroltova skripta. To je bilo še vse zelo zeleno.

Ob vaši biografiji in bibliografiji se seveda postavlja vprašanje, o čem ste pisali, kakšna je bila vaša strokovna usmerjenost, ožje strokovno področje in kaj vaša posebna ljubezen?

Ko sem prišla na inštitut je bilo že od vsega začetka jasno, da bo moje področje raziskovanje besedil ljudskih pesmi. To je bilo določeno, torej sem se po službeni potrebi usmerila v to. Tudi osebno me je bolj zanimala ta stran ljudske pesmi, narativnost. Pripovedne pesmi so mi bile neprijetno bližje kakor kaj drugega. Zmerom sem sicer upoštevala tudi glasbeno stran, ker je pač to povezano, vendar, moja ljubezen, če hočemo tako reči, so bile vedno pripovedne pesmi. Zdi se mi, da se je v njih lahko več izpovedalo kakor v drugih.

Sicer pa sem brkljala po vseh mogočih pesmih, po inštrumentih, pa včasih po teoretičnih problemih. To pri meni ni bilo tako strogo ločeno.

To je bil vaš osebni odnos do pripovedne pesmi. Zanima me, kdo je bil pri tem vaš učitelj ali ste čutili s kom sorodnost v strokovnem pogledu? Je kdo posebej vplival na vas?

Težko bi koga imenovala prav kot učitelja. Ko sem prišla v inštitut in začela delati, je bil to Marolt, vendar ne v tem smislu, da bi ga hotela posnemati, marveč kot osebnost, ki je takrat pomenila folkloristiko. Ni pa bil učitelj v pravem smislu. Pri disertaciji mi je bil uradni mentor Ivan Grafenauer. Na njegovo delo sem se večkrat naslonila, vendar spet ne v tem smislu, da bi lahko rekla, da mi je bil posebej učitelj. V nekem pogledu mi je bil vzor nemški profesor Seemann, s katerim sem prišla v stik, še ko sem pisala disertacijo. Takrat je bil vodja ustanove Deutsches Volksliedarchiv v Freiburgu. Bil je izredno širok človek, ki se je naučil slovensko samo zato, da je lahko raziskoval tudi slovenske primere kot komparativno gradivo. Njegov način, kako je zbral vse dosegljivo gradivo, mi je bil vzor. Tako sem hotela tudi sama delati.

Bilo je torej nekaj tega, nekaj onega, ne da bi se mogla priznavati kot učenka tega ali onega.

Omenili ste disertacijo. Kaj je bila njena snov, kdaj ste jo napisali?

Takoj po drugi diplomji. Ko bi morala diplomirati na glasbeni akademiji iz folkloristike leta 1952, ni bilo nikogar, pri katerem bi lahko delala diplomlo. Marolt je umrl leta 1951. Zato so poklicali prof. Žganca iz Zagreba, tako da sem formalno delala zaključni izpit pri njem.

Kmalu po tistem sem si rekla: »Dobro, naredimo piko na i, naj bo še disertacija!« Ne iz kakšnega častihlepja, marveč preprosto zato, ker se mi je zdelo, da to spada zraven.

Moja prva zamisel je bila — zmerom sem imela veselje do narečij — da bi izbrala za temo glasbeno podobo ribniškega narečja. O tem sem se že pogovarjala s prof. Kolaričem. Rekel je, da bi bilo za to treba imeti neke aparature in ne vem kaj vse, skratka, to je bilo takrat nedosegljivo. Nato sem imela v načrtu obdelavo ljudskih pesmi, ki so jih objavili protestanti v svojih pesmaricah. Ker je bila pa ta snov preobširna, mi je prof. Grafenauer svetoval, naj se omejim na eno samo pesem, in sem vzela tisto: »Eno je dete rojeno notri v tem mestu Betlehem«, torej slo-

vensko priredbo latinske pesmi Puer natus in Betlehem. To sem potem obdelala z vsebinskega, oblikovnega, tekstovnega in glasbenega vidika.

Med vašimi zgodnejšimi deli je tudi članek Primitivna inštrumentalna glasba in ples v slovenski narodni pesmi. Bolj od članka me zanima dejstvo, da ste navzoči v Zvezi društev folkloristov Jugoslavije od samega začetka. Zato bi bilo zanimivo slišati, kako je vzniknila ta zveza, iz kakšnih pobud in zakaj? Kdo so bili ustanovitelji in kakšne cilje je imela poznejša zveza? V začetku ste bili samo etnomuzikologi. Zakaj ste kasneje širili članstvo z drugimi, z neetnomuzikologi?

No, to je veliko vprašanje. Mislim, da so se stvari začele takrat, ko je bil prvi mednarodni kongres in festival v Opatiji leta 1951. Takrat je Slovenija prišla v stik s svetom na našem področju in se je menda med udeleženci porodila misel, da bi bilo dobro imeti združenje ljudi, ki se ukvarjajo s folklorističnimi problemi. Leta 1952 smo imeli setanek v Pulju, tako da je v kongresnih zbornikih omenjen puljski kongres kot nekakšen začetek. Ker so bili takrat v Pulju sami etnomuzikologi, je bilo to najprej združenje etnomuzikologov. Potem je bil pa leta 1955 prvi kongres na Bjelašnici, tisti, kjer sem imela referat, ki si ga omenil. Takrat smo povabili tudi prof. Mlakarja in dr. Neubauerja, ker je šlo za to, da bi uvedli labanotacijo pri preučevanju plesov. Tako so prišli tudi tisti, ki se ukvarjajo s plesom, uradno pa je bilo to še vedno združenje »muzičkih folklorista«.

Samo naš inštitut je bil takšen, da je imel le ljudsko glasbo v svojem programu, medtem ko so drugod, npr. v Zagrebu, v Skopju in tudi v Sarajevu, bili še drugi, ki so raziskovali prozo, likovno umetnost itn. Zato je naravno prišlo do vključitve teh ljudi v »udruženje« (UFJ). Kasneje, ko je bilo to razdeljeno po republikah, so si nekateri prizadevali, da bi se združili tudi z etnologi. Pri nas je bil zagovornik tega dr. Matičetov, ki je na vsakem kongresu začel z opozorilom, da se je treba združiti. Končno je do tega združenja prišlo, toda samo v Sloveniji, drugod ne. Sicer pa zgodovino društva vsi poznamo.

Mislím, da je ne poznamo dovolj, ker ta organiziranost v tistih letih v Sloveniji ni prav jasna. Mogoče je vam, mlajšim pa ne več. Kako je bilo na splošno z organizacijo, z društvi, s pobudami v Sloveniji?

No, saj pravim, v Sloveniji je bilo pač društvo folkloristov, v katerem nismo bili samo mi, ki smo delali v inštitutu, pač pa tudi nekateri drugi, recimo prof. Hrovatin. Član je bil tudi Božo Račić, potem muzealci, recimo ravnatelj Orel, pa prof. Novak s fakultete, skratka vse kar leze in gre in je delalo na tem področju, se je včlanilo v društvo.

Je torej takrat društvo folkloristov v Sloveniji že povezovalo tudi etnologue?

Je. Ne sicer vseh, ampak nekateri so bili zraven. Saj je bil predsednik društva nekaj časa Franjo Baš, ki vendar ni bil folklorist.

In kakšno je bilo pozneje to razmerje, ko je bila ustanovljena slovenska podružnica etnološkega društva?

To so ustanavljali v Beogradu. Vem, da sva šla takrat z dr. Voduškom tja, in ne vem, kako bi rekla, da ne bi narobe povedala, ni se nam zdelo čisto potrebno, da bi se zdaj etnologi posebej organizirali.

Mi smo bili zmeraj bolj za skupno organizacijo, ker so bile pri nas takšne razmere, medtem ko so hoteli oni imeti vse čisto posebej, pa so bili potem isti ljudje v obeh društvih. Saj to je bil nesmisel.

Najprej je bilo folkloristično društvo. Kako je potem prišlo do Slovenskega etnografskega društva?

To je bilo pa zato, da bi se uresničila tista davna misel, naj se združijo vsi, ki delajo na področju ljudskega izročila.

Vendar niso bili vsi etnologi vključeni v Slovensko etnografsko društvo. Je kljub temu še vedno obstajala podružnica etnološkega društva?

To je bilo pravzaprav samo nekakšno preimenovanje. Pogledati bi bilo treba v poročila, v arhive društva. Bila sem sicer vrsto let tajnica, ampak teh stvari se tudi ne spominjam več prav natančno. Nekateri so bili za, nekateri proti. Veliko je bilo osebnih stvari zraven, kakor je žal dostikrat na Slovenskem. Niso bili vedno strokovni razlogi.

Dolgo let ste bili društvena odbornica, tajnica?

Tajnikovala sem pod najrazličnejšimi predsedniki. (Smeh.) Drugih funkcij pa nisem imela v društvu. Kot tajnica sem bila seveda članica glavnega zveznega odbora v Beogradu. Takrat so bili predsedniki Franjo Baš, Matičetov in Vodušek. Pod temi tremi, mislim, da je bilo kakih 15 let, sem tajnikovala. Imela sem več ali manj dela, kakor je bil eden ali drugi bolj ali manj agilni. Ponavadi je pa tako pri vseh društvih, da je teža na predsedniku in tajniku.

Vsa organizacija je bila urejena bolj po domače kakor danes. Predsednik, tajnik in blagajnik, pa drugi odborniki smo se sestajali tu v inštitutu, bilo je nekaj sej, pa smo se zmenili, kaj bomo delali. Ni bilo kakor danes, razvejano, z vsemi mogočimi funkcijami.

Ce pogledamo stari Glasnik vidimo, da ste imeli veliko akcij in sestankov. Zanima me, kakšen je bil takrat program društva?

Bilo je precej živahno. Vsi skupaj smo bili precej mlajši in se nam je še hotelo, preprosto povedano. Pri društvu so na začetku ljudje še polni idej.

Hoteli smo popularizirati našo stroko. Tudi Glasnik je bil, ne da bi to kjerkoli izrecno napisali, namenjen popularizaciji naše stroke.

Moram pa povedati, da se Glasnik ni začel kot organ društva. Glasnik je bil najprej organ Inštituta za slovensko narodopisje, v drugem letniku pa ga je prevzelo društvo. Ne vem, ali so bili vzrok finančni razlogi, mislim, da je bilo bolj hotenje, da bi Glasnik dobil širšo osnovo, da bi se lahko bolj razvil, kakor če bi bila skrb zanj samo na nekaj ljudeh, ki so bili takrat na inštitutu. Saj so bili samo trije: prof. Grafenauer, Matičetov in Kuret. Kuret je bil dolgo urednik. Jaz sem pod njim še nekaj časa paberkovala, potem je vse prišlo name (na društvo) in prevzeli smo tudi vse Glasnikove naročnike. Moram reči, da sem skoraj na pamet vedela vse naslove, ker jih ni bilo toliko.

Kot urednica sem se trudila, da bi bil Glasnik zanimiv, da bi prinašal strokovne članke, podane na poljuden način, da bi bil dostopen širšemu krogu bralcev, da bi bilo v njem zmeraj nekaj prijaznega branja, kakšna ilustracija, skratka, da bi bil ta skromni listič privlačen.

Nekaj časa smo ga tiskali pri Tomšičevi tiskarni in moram reči, da so nam šli zelo na roke. Pozneje je zaradi pomanjkanja denarja izhajal razmnožen v skromnejši obliki, ampak dokler sem ga jaz imela v rokah, sem si prizadevala, da bi ostal nekako prikupen. Zdi se mi, da je tudi snov, ki jo je podajal, vse to ljudsko izročilo, nekaj lepega, in naj bi se to tudi na lep način pokazalo ljudem.

Ce gledamo danes nazaj na Glasnik, vidimo, da so bili po obsegu skromni, vendar zelo nabiti, informativni, vsebinsko bogati. Je bil to uredniški program? Ob tem bi me še zanimalo vaše delo pri Glasniku, koliko časa ste urednikovali oz. vodili Glasnik?

Prvo leto, kot rečeno, je bil urednik še Kuret, potem sem pa jaz prevzela Glasnik. Kakih 10—15 let sem bila urednica in dostikrat edini sodelavec in korektor. Nemalokrat sem vsega sama napisala. Bilo je tako predvideno, da so v prvi številki izšla poročila ustanov za leto nazaj, druga številka je bila nekaj vmesnega, v tretji je bila bibliografija, ki jo je tistikrat sestavljal Janez Bogataj, četrta številka je bila spet mešana. Tako sta bili prva in tretja številka ko dva stebra: poročila in bibliografija. Ob tem se je že nekaj napolnilo, da smo prišli na tistih 8 strani in da je vse skupaj imelo neko lice.

Zanima me društveno življenje. V 60. letih se začnejo v takratnem Slovenskem etnografskem društvu intenzivne razprave o združevanju vseh etnologov in folkloristov v enotno društvo, hkrati pa so v teku že vroče polemike o predmetu etnologije oz. etnografije. Mlajšim generacijam danes niso poznani razlogi za nekatere spore med člani društva, ki so bili baje zelo ostri. Niso nastali šele v novem SED, ampak že prej. Tudi Glasniki kažejo na to. Zanima me, za kaj je šlo v teh sporih — za strokovne spore ali še za kaj drugega?

Takrat so bili pač tudi osebni razlogi. Niso bili vsi za to. Bili so različni pogledi. Pri takšnih stvareh pa je zmeraj tako, da prideta do veljave osebna strpnost in nestrpnost. Ljudje se lahko prepirajo za stroko, za neko čisto konkretno stvar, ampak, če je nekdo strpen, se da pomeniti. To je potem diskusija. Če pa je nestrpen, je prepir. In če enkrat pride do prepira, sporazum ni več mogoč.

Saj smo videli potem, da so nekateri celo izstopili iz društva, ko je prišlo do združitve, ko je bilo ustanovljeno enotno Slovensko etnološko društvo.

Z društvenim življenjem je bila povezana še ena vaša skrb. To je popularizacija ljudske kulture. V starejših Glasnikih beremo, da je šlo za predavanja na šolah. Ali bi lahko nekaj povedali o tem, pa o radijskih oddajah tudi?

Kaki dve ali tri leta smo imeli pri društvu v načrtu predavanja po šolah. Spominjam se, da smo šli enkrat v Novo mesto. Bila sva z dr. Kuretom. Ne vem, če ni bila še kolegica Šarfova z nama. Bile so zastopane razne veje ljudskega izročila.

Za predavanja je bilo kar precej zanimanja, to pa je bilo seveda združeno s stroški. Društvo ni imelo nikoli kdovekaj denarja, ker prave podpore nismo imeli. Pri nekaterih šolah tudi ni bilo pravega odziva in tako je bilo stvari konec.

Kakšen je bil vaš namen?

Namen je bil prav zares samo popularizacija. Šli smo na gimnazije, pa na ljubljansko učiteljsko tudi, da bi doraščajoča mladina dobila vpogled v ljudsko izročilo in odnos do nje. Pokazati smo jim hoteli stvari, za katere smo vedeli, da jih niso dobili pri nobenem šolskem predmetu, ne pri zgodovini, ne pri pouku slovenščine, ne drugod. Etnologije kot predmeta takrat tako ni bilo. Zato smo jim hoteli pokazati še nekaj, kar spada v našo kulturo.

Potem so tu tudi radijske oddaje. Kako je bilo z njimi, kdaj so se začele?

Radijske oddaje so se začele zgodaj, enkrat v 60. letih. Najprej so bile občasne. Uroš Krek je bil pri radiu do leta 1958, potem je prišel kot sodelavec v naš inštitut. Imel je še stike s svojimi nasledniki na radiu, med njimi je bil Janko Grilc, ki je bil prva leta mojega pedagoškega dela na akademiji celo moj slušatelj. Ne vem, čigava je bila pravzaprav prva misel za redne oddaje. Občasne so bile že prej, pred letom 1967, ko je Uroš Krek vzel stvari v svoje roke. Domenil se je z Grilcem za serijo oddaj, ki bi imele naslov Slovenska zemlja v pesmi in besedi. Bilo je dogovorjeno, da bi sodelovali tudi kolegi z Inštituta za slovensko narodopisje.

Krek je takrat napisal tiste uvodne akorde, »špico«, kakor pravijo radijski ljudje, in sicer na podlagi belokranjske pesmi Aj zelena je vsa gorá. Ta je postala potem razpoznavno znamenje oddaje, do danes.

Prva oddaja je bila ribniška in je zanjo padla seveda skrb name. Imela sem srečo, da je živel še Stane Sever, ki je prebral odlomek iz nekega Trubarjevega besedila v lepi dolenski dolini, tako da ga je bilo užitek poslušati. Ta oddaja, ki smo jo tudi presneli, ima dokumentarno vrednost prav zaradi Severja.

Podobno smo jih potem naredili še več. Zunanji sodelavec pri prleški je bil Kajetan Kovič, pri gorenjski Emilijan Cevc, pa Mirko Mahnič itn. Od leta 1967 so te oddaje redne.

Še danes je to tako imenovana »torkova oddaja«.

Ne spominjam se, ali so bile prve oddaje tudi ob torkih. Nekaj časa so bile vsak teden po tričetrt ure, potem je radio za nekaj časa prenehal z njimi. Poslušalci so radio zasuli s protesti, da je treba oddaje nadaljevati. Ko so jih obnovili, so bile polurne na 14 dni, zdaj pa se je to ustalilo kot redna torkova oddaja.

Kakšen namen ste imeli s temi oddajami?

Namen je bil spet popularizacija. Dati ljudem nazaj, kar smo od njih dobili na terenu. Zato so bili to zmeraj avtentični posnetki, v živo. Želeli smo zbuditi v ljudeh zavest, da ima to neko vrednost. Tam nekje v drugi polovici 50. let so bili namreč časi, ko je pri nas vel veter, ki ni bil ravno naklonjen ljudskemu izročilu. Če bi pobrskali po tedanjih časopisih, bi mogoče našli izjave nekaterih vodilnih ljudi pri nas, ki so govorili proti temu, češ da je to zaostalost in da je to treba čimprej spraviti s poti. Na neki Prešernovi proslavi je padla beseda o inertni gmoti in takšne reči. Skratka, bili so časi, ki niso bili prijazni do ljudskega izročila. V takšnih razmerah tudi ljudje sami pomislijo: Če celo taki rečejo ali pa če je celo na radiu in v časopisu, je najbrž res, je treba pač to pozabiti.

Nam je šlo za to, da bi ljudem vlili zaupanje, zavest, da ima ljudsko izročilo svojo vrednost, da je del naše kulture, naše preteklosti, ki jo moramo čuvati, ki nam je bila izročena v dediščino, ne zato, da bi jo pozabili, temveč zato, da jo ohranimo.

Se vam zdi, da ste del tega dosegli z radijskimi oddajami?

Mislím, da smo. To dokazuje že dejstvo, da toliko časa redno tečejo, da so ljudje še zmeraj pozorni nanje in da ničkolikokrat dobimo pisma: »Pridite tudi k nam snemat, mi tudi še znamo!« Bili so primeri, da so ljudje sami pripravili oddajo, da so nam prinesli pripravljen izdelek tako rekoč na krožniku in da je bilo treba samo posneti. To kaže, da je bil naš namen vendarle dosežen.

Vaše delo gre v več smeri. Eno je raziskovalno delo, drugo popularizacija, tretje pa pedagoško delo. Ali lahko nekaj poveste o vašem pedagoškem delu? Kdaj ste začeli, kje?

Začela sem že davno. Ko sem diplomirala, je obstajal oddelek za folkloristiko pri Akademiji za glasbo, a predavatelja ni bilo, ker je Marolt umrl. Žganec pa ni mogel hoditi iz Zagreba. Treba je bilo nekako izpolniti praznino. Takrat me je pritegnil prof. Cvetko, češ, saj ima diplomu. Bilo je pa to zelo nerodno, ker sem se komaj znašla. Ni bilo niti prave literature, pa še začetnica sem bila. Ko je bil pozneje ustanovljen na Filozofski fakulteti oddelek za muzikologijo, me je pa spet povabil prof. Cvetko, naj sodelujem kot predavateljica. Od takrat sem tam, mislim, da bo zdaj tudi že kakih 20 let, odkar sem na fakulteti.

Prej ste omenili, da niste imeli nobene literature. Zato me zanima, kako danes študentje študirajo, kaj imajo na razpolago za predmet etnomuzikologija?

Zdaj imajo za študij knjižico *Etnomuzikologija*, ki je izšla leta 1977 in katere avtorica sem sama. Kljub temu, da sem se pripravljala na predavanja, jim predavala in da so si pisali, so potem na izpitih prihajale na dan čudne stvari. Odločila sem se, da tako ne bo šlo. Prosila sem za leto pavze in v tistem času napisala skripta, ki so izšla v knjižni obliki — Uvod v glasbeno narodopisje.

Ko je knjižica pošla, bilo je samo 300 izvodov, so me naprosili za novo izdajo, in da ne bi bil to zgolj ponatis (medtem sem tudi sama spoznala nove stvari), sem napisala novo, spopolnjeno izdajo. Ima tudi seznam literature, kolikor je pri nas dosegljiva, in pregled izročila pri jugoslovanskih narodih. Svetovno problematiko sem pustila ob strani. Če koga več zanima, ima na koncu navedeno literaturo, po kateri si lahko dopolni znanje. To se ponavadi niti ne dogaja. *Etnomuzikologija* je pač samo eden od stranskih predmetov. Iz nje se ne da diplomirati. Študentje imajo samo kolokvije.

Ob pedagoškem delu se mi ponuja še tole vprašanje: Kakor vemo, ste bili večkrat tudi gostja predavateljica za etnomuzikologijo na drugih univerzah. Na katerih in kdaj?

Prvič sem bila povabljena v München leta 1967, ko je bil predstojnik prof. Kretzenbacher. To je bilo samo eno predavanje o pestrosti našega glasbenega izročila. Med poslušalci je bil tudi Slovenec, ki deluje v Münchenu kot založnik, to je Rudolf Trofenik. Po predavanju mi je ponudil, da bi predavanje izšlo pri njem. In res je izšlo v nemškem jeziku, kakor je bilo tudi takrat dogovorjeno. To je bil prvi zvezek nove Trofenikove serije *Literae slovenicae*, v katerih so potem izšle še druge stvari.

Sicer sem bila še dvakrat povabljena predavat v tujino. To je bilo v Innsbrucku, v 80. letih, kjer je predstojnik prof. Salmen, s katerim se tudi osebno poznam. Prvič sem imela tam predavanje samo iz slovenskega izročila, drugič tudi iz jugoslovanskega, in izpite. Moram reči, da sem bila prijetno presenečena, kako so bili poslušalci (saj jih ni bilo veliko, ker letniki v teh strokah niso veliki) zainteresirani in so se tudi neverjetno dobro naučili. Zato so bili ti izpiti, ki zame niso bili čisto lahki zaradi obvezne rabe nemškega jezika, svojevrstno veselje. Dali so mi neko zadoščenje, ker sem videla, da so moje besede vendarle padle na plodna tla. In kar je bilo zame posebno pomembno, posrečilo se mi je premagati nezaupanje, predsodek o našem ljudskem izročilu. Pri nas doma, od sosednjih jugoslovanskih narodov, je bilo namreč dostikrat slišati očitke, češ, saj je pri vas vse bolj avstrijsko oz. alpsko itn. V Avstriji so me poslušali Avstrijci, ki bi lahko bolj upravičeno rekli, da to ni nič posebnega, originalnega, pa so kljub temu videli, da je zanimivo, da je slovansko in da se to izročilo lahko meri s katerim koli drugim, da nismo nič v ozadju. Tako zadoščenje sem imela še nekajkrat, recimo po izidu indeksa baladnih tipov, ko so mi tudi kolegi z nemških univerz oz. z nemškega jezikovnega območja, rekli, da se čudijo, kakšno bogastvo imamo ravno pri pripovednih pesmih, da imamo kot sorazmerno majhen narod neprimerno več od njih.

Imeli ste veliko stikov s tujimi strokovnjaki. Zanima me, kakšno vlogo ima na splošno slovenska etnomuzikologija v svetovnem, evropskem merilu?

Mislím, da imamo čisto dober položaj, da nikakor nismo zadnji. S kolegom Strajnarjam sva člana mednarodne študijske skupine za ljudske instrumente. On ima več stikov z romanskim svetom, meni je zaradi znanja jezika pripadlo več stikov z nemško govorečimi. Zaradi osebnih stikov sem bila večkrat v Freiburgu. Sem članica skupine za raziskovanje ljud-

skih balad, ki je tudi mednarodna, in moram reči, da tu nastopamo popolnoma enakopravno. Nikdar nismo imeli občutka, da smo iz majhnega naroda, ki ni nič pomemben, temveč smo popolnoma enakovredni. Stiki s tujimi kolegi so bili dostikrat spodbuda in zadoščenje, ki dajeta človeku pogum.

Imate občutek, da niso to samo osebni stiki, osebni prodor, ampak, da tudi kot stroka...?

Tudi kot stroka. To smo videli na simpozijih, kamor pridejo zmeraj novi ljudje, ki so nas vedno sprejeli kot enakopravne partnerje. Poznajo naše stvari, ki so izšle. Že dejstvo, da moremo objavljati tudi zunaj, nekaj pomeni.

Ko ste že omenili objavljanje zunaj, kje vse ste objavljali?

To je bilo največkrat v Jahrbuch für Volksliedforschung, ki izhaja v Berlinu in ki je glasilo freiburškega inštituta.

Nekajkrat sem objavila v Zeitschrift für Volkskunde, potem so pa seveda še objave, ki so vezane na simpozije, recimo, ko gre za raziskovanje ljudskih instrumentov. Vsakoletni simpozij izda tudi zbornik, ki je zelo razkošno opremljen. Na ta način pridemo v svet. Pri tem pa moramo upoštevati znanje tujih jezikov, drugače ne gre.

Večkrat omenjate instrumente in etnomuzikologijo. Zdi se mi, da je posebna zanimivost vašega strokovnega dela prav v tem, da ste precej aktivni kot etnomuzikologinja, vaša osnovna dejavnost in tudi ljubezen pa je vendarle ljudska pesem, torej besedila. Katero je pravzaprav vaše osnovno raziskovalno področje?

Osnovno so le pesmi, so le besedila. Ampak bilo je tako: Ko je bil kongres jugoslovanskih folkloristov na Ohridu, je bila ena tema posvečena ljudskim instrumentom. Takrat ni bilo v našem inštitutu nikogar, ki bi se ukvarjal z instrumenti. Julijana še ni bilo. Takrat sem pripravila skromen referat o trstenkah. A če se kje pojaviš, te takoj pritegnejo.

Na tem kongresu je bil tudi dr. Stockmann iz vzhodnega Berlina. Ker je prav takrat ustanavljal mednarodno študijsko skupino za instrumente, me je povabil na prvi sestanek v Berlin. Ostala sem v skupini in potem je celo izšla moja knjiga o instrumentih, na pobudo Cankarjeve založbe. Radi bi bili izdali zelo poljudno, priročno knjižico, skoraj brošurico o slovenskih ljudskih glasbilih. Strašno se je mudilo. Takoj sem sedla in v vsej naglici napisala tisto reč. Urednica serije je bila Jelka Kraigherjeva, ki je kmalu potem umrla, in ni bilo nič z objavo. Zato sem poskusila pri Obzorjih.

To je bilo torej prva objava. Ko pa je bil simpozij v Piranu in je prišlo do načrta, da bi bilo treba sodelovati pri evropski seriji Handbuch der europäischen Volksmusikinstrumente, so mi spet rekli, naj sodelujem. Slovenska izdaja tega dela je izšla pri Slovenski Matici.

Raziskovanje instrumentov nikakor ni bilo moje osnovno zanimanje in sem se zato pri tej stvari zmeraj čutila nekoliko nelagodno, nesigurno. Ampak pri takšnih majhnih ustanovah, kakršna je naša, si zmeraj dekle za vse, pa narediš tudi tisto, kar je potrebno, ne samo tisto, kar bi želel.

Rad bi se dotaknil objav, ki zadevajo vaše področje, to je pesmi. To so antologije, zbirke. Katere so bile to, komu so bile namenjene?

Prva zbirka je izšla pri Mohorjevi družbi. Tudi ta ima svojo čudno zgodovino. Nekega dne se je pri meni oglasil prof. Kramolc s prošnjo, da bi napisala predgovor ali uvod k zbirki slovenskih ljudskih pesmi, ki sta

jih nameravala izdati z Matijo Tomcem. Rekla sem, da to rada naredim, a da bi rada prej videla, kakšne so te pesmi. Ker se je pokazalo, da sta imela v načrtu izdajo priredb, ne pa izvirnih zapisov, sem porabila to priložnost in si rekla, da bi pravzaprav lahko pristavili svoj lonček. Če pristanejo, da bodo namesto priredb izvorni zapisi z našega inštituta, napišem uvod, drugače pa ne. Pristali so in tako je v resnici to moja zbirka, čeprav sta na naslovni strani kot urednika navedena Kramolc in Tomc, jaz pa samo v opombah. To ni pomembno. Zbirka je izšla.

Imeli smo nekaj, kar smo za prvo silo lahko dali ljudem v roke.

Pa se mi je zazdelo škoda, da ne bi imeli večje zbirke. Čeprav je v tem času že obstajala misel na korpus, na veliko izdajo, je pa vendar nekaj drugega znanstvena izdaja, ki nastaja počasi. Meni se je zmeraj mudilo, nestrpna sem bila vse svoje življenje. Torej sem se dogovorila z Obzorji za veliko zbirko. Takrat je bil direktor Obzorij rajni prof. Košar. Zbirka naj bi bila antologija, pravzaprav kot šopek poljskega cvetja ali bolje rečeno »pušeljc«. Pušeljc lepih rož. Mogoče je to nekoliko sentimentalno, romantično. Ampak takšen je pač moj pogled na ljudsko pesem, moj odnos do nje. Hotela sem, da bi bila to lepa knjiga. K temu je potem pripomogel Joco Žnidaršič s svojimi fotografijami. Dogovorila sva se, da nikakor nočem nič folklorističnega, nobenega cekarja, nobene rdeče marele, ampak fotografije, ki bi bile lepe in povedne. Imela sem srečo, da sem to tudi dobila. Za knjgo sem napisala obširen uvod, v katerem je pač vse, kar sem lahko takrat povedala o ljudski pesmi, bodisi z vsebinskega, glasbenega ali oblikovnega vidika. Pisan je mogoče malo privzdignjeno, vendar se ujema z zamislijo, da bi podala res izbor, šopek.

Kaj pa vaša ribniška knjiga?

Ribniška knjiga pa je nekakšna oddolžitev domači deželi. Hotela sem se prepričati, ali se ne bi po zbiranju Jožeta Rudeža v začetku 19. stoletja v Ribniški dolini še kaj dobilo.

Na teren sem se podala oktobra 1963. Kot domačinka sem imela lahko delo, saj sem šla tako rekoč domov. Živelo je še veliko domačink, ki so bile učenke moje mame, ko je bila v Ribnici učiteljica. Vreme je bilo takšno kot zdajle, na moč deževno. Poskusila sem tu, poskusila sem tam in nenkrat se je razkrilo, da ljudje še ogromno znajo. V Ribniško dolino sem zahajala vse leto 1963 in še leta 1964. Zbrala sem čez 600 primerov. Prišlo mi je na misel, da bi se to izplačalo izdati. Da bi zbirka ne bila preveč suhoparna, sem dodala tisti etnografski uvod, saj so mi ljudje ob pesmih povedali še veliko drugih podatkov, vse v narečju. Tako je stvar dobila pravi okvir.

Nekatere moje pevke so bile doma iz Loškega Potoka ali iz drugih krajev primožene v Ribnico. Tako sem dobila še njihov repertoar. Zdelo se mi je škoda, da bi te stvari šle v pozabo in zgubo. Zato sem vsebino knjige razširila in spremenila naslov. Zdaj se knjiga imenuje Ljudska pesem med rešetarji in lončarji v Ribniški dolini, ne pa Ribniška ljudska pesem. To se pravi, da sem zajela vse, kar tam pojejo. Če pogledaš v knjigo, vidiš, da so med pesmimi tudi nekatere ponarodele.

Že pri prejšnji knjigi ste omenili, da ste pristavili svoj lonček. Zdi se, da ste ga v začetku 70. let tudi pri korpusu Slovenske ljudske pesmi. Kako je bilo pa s tem?

Tam ga pa nisem jaz pristavila, tam so drugi mene pristavili zraven. Bilo je po službeni dolžnosti, da tako rečem.

Ja, pa sem malo tudi sama kriva!

Pri meni se je oglasil takratni tajnik Slovenske Matice France Bernik in povedal, da namerava Matica ponatisniti Štreklja, ki je postal že bibliografska redkost. Vprašal me je, ali ima naš inštitut kaj proti. K meni

je prišel iz preprostega razloga, ker trenutno ni bilo ravnatelja dr. Voduška v hiši. Meni se je zdela zamisel sprejemljiva, predlagala sem samo, da bi dodali še melodije. Pri tem je bila priložnost, da inštitut pristavi svoj lonček. Bernik je potem govoril o tem z odborom Matice in ustanovil se je uredniški odbor, v katerem smo bili, kakor je v prvi knjigi zapisano: Boris Merhar, Milko Matičetov, Vodušek in jaz. Začeli smo se pogovarjati, kakšna naj bo podoba tega korpusa, kaj naj bo v njem, kakšna bo ureditev in tako naprej, kar je tudi v uvodu k prvi knjigi povedano. Tako sem prišla zraven kot ena od urednikov.

Moja neposredna dolžnost so bila besedila. Doslej sta srečno izšli dve knjigi. Tretja je pripravljena, četrto bomo pa naprej delali.

Kakor slišimo, ste izstopili iz uredniškega odbora?

Iz tega odbora sem izstopila preprosto zato, ker nisem vzdržala tempa njegovega dela.

Prehitrega?

Prehitrega. (Smeh.) Ko je izhajala druga knjiga in se je pripravljala tretja, me je nič koliko ljudi na cesti ustavljalo in spraševalo, kaj je pravzaprav z zbirko, kdaj bo naprej izšla in tako. Ker sem vedela, da sem popolnoma brez moči, kljub temu, da sem svoj del že naredila in oddala, mi je bilo tega preprosto dovolj. »Kos je bil teh špasov sit«, in je rekel, »pojte jagri se solit«, pa sem izstopila iz uredniškega odbora. S tem ni rečeno, da ne bom več delala za SLP, ne maram pa nositi odgovornosti za nekaj, na kar v resnici nimam vpliva.

Če se ne motim, ste tudi v nekem svetovnem odboru za preučevanje balad. Kakšna skupnost je to, kaj dela in kakšna je vaša vloga v njej?

Menda sem to že omenila. To je študijska skupina za raziskovanje ljudskih balad, ena od komisij mednarodne zveze, ki se uradno imenuje Société d'ethnographie et folklore. Od te družbe, ki je zdaj samo še na papirju, deluje le naša komisija. Vsaki dve leti priredimo v neki deželi simpozij. Enkrat je bil tudi pri nas, v Škofji Loki, zdi se mi, da leta 1973.

Skupino sestavlja manjši krog ljudi z vsega sveta. Pridejo tudi Američani, vendar jih je največ iz Evrope, ker so balade pravzaprav evropska zvrst. Trenutno je predsednik komisije prof. Brednich iz Göttingena, en podpredsednik je prof. Top iz Leuvena v Belgiji, druga sem jaz.

Skupina izdaja tudi baladno bibliografijo. Zdaj pripravljamo 14. letnik. Prinaša podatke o vseh baladnih objavah, bodisi v knjižni obliki, bodisi v kakšnih večjih publikacijah in tudi podatke o literaturi, razpravah, člankih, strokovnih časopisih itn. Sodelavci iz raznih dežel mi pošljejo podatke na listkih. Sem urednica te bibliografije.

Ko je vse urejeno in natipkano, pošljem v Freiburg, kjer kolega Jürgen Dittmar in prof. Brednich dasta svoj pristanek in blagoslov. Je pač tako, da včasih ne dobim vseh podatkov, na podlagi katerih bi lahko klasificirala posamične enote. Kolega pa imata neposreden vpogled v literaturo, v same knjige in mi lahko svetujeta.

Gradivo v Ljubljani pretipkamo in razmnožimo.

Vi ste urednica in hkrati razmnoževalka. Je res, da natis bibliografije financirate sami?

Res, res.

Saj gre vendar za svetovno publikacijo. Res, da je strogo bibliografska knjižica, ampak kako to, da se še ni našlo podpore, mogoče na SAZU, saj gre za strokovno publikacijo?

Stvar se je začela v Brnu leta 1968, ko so bile tiste težave na Češkem. Takrat naj bi to bibliografijo izdajal kolega Sirovatka iz Brna. Zaradi tistih homatij na Češkem so me vprašali, ali bi prevzela, in pristala sem. Tako sem pač padla v to.

Nerodno je, da komisija obstaja in ne obstaja. Nikjer ni nobenega denarja za natis. Ko sem prvič sama finansirala, sem si rekla, da bo že nekako, saj niso bili veliki denarji. Tiskar Klampfer, ki mi to razmnožuje, najbrž ne zasluži niti dinarja in dela iz ljubezni do stvari, tako da je plačilo res majhno. Enkrat je bibliografija izšla v Freiburgu (3. letnik), dvakrat mi je pa pomagalo Slovensko etnografsko društvo. Potem sem poskusila pri SAZU, pa mi je bilo dvakrat ali trikrat odklonjeno, češ da je to premajhna stvar, da se ne ve čigavo je in podobno. Kup nejasnosti je bilo okoli tega, pa sem spet rekla, pojdite se solit, in razmnožitev plačala sama. Dokler bo šlo, bo šlo, potem bomo pa morali potuhtati nekaj drugega.

Ko govorimo o nerazumevanju, bi vprašal še to: kako ste pri strokovnem delu čutili odnos celotne družbe do folkloristike in še posebej do raziskav ljudske pesmi?

Saj sem že omenila, da so bili časi, ki niso bili najbolj prijazni temu. Drugače pa ne bi mogla reči da sem imela kdaj kakšne težave ali ovire pri raziskovanju.

Vi osebno ne, ampak pogled na stroko samo?

Saj pravim, bila so kritična leta, recimo po Maroltovi smrti, ko se je inštitut čutil nekoliko ogrožen. Ne trdim, da so ga res ogrožali, ampak počutili smo se tako, ker smo slišali od vodilnih javno izrečene neprijazne besede. Našo dejavnost so imeli za nekaj zaostalega. Pozneje pa ni bilo več nobenega nasprotovanja. Ko je šlo za izdajo moje nemške knjige o inštrumentih, sem našla v SAZU, pri rajnkem generalnem tajniku, vse razumevanje, tako da bo delo lahko izšlo.

Ce pogledamo vaše članke v dnevnem časopisju ali v strokovni literaturi, vidimo, da ste včasih kritični do nekaterih. Zanima me, s kom ste doslej polemizirali, do koga ste kritični, za kaj gre v vaših kritikah?

V kakšne hude polemike se nisem zapletla, pač pa me je to ali ono kate-rikrat pogrelo. Recimo, ob izidu najnovejše pesemske zbirke Dušice Kuna-ner, kjer je jasno, da gre za popolno neznanje.

Nisem mogla biti tiho in sem napisala oceno, v kateri sem bila precej ostra. Ali pa ko je v Rodni grudi izšel članek Janeza Dolenca. Objavil je neko pripovedno pesem o mladi Mojci in pri tem zapisal, da je treba za knjižno objavo ljudsko pesem nekoliko prirediti, češ da pevec tudi sam z gestami dopolni melodijo. Tako gledanje je popolnoma nesprejemljivo. Odgovor nanj bo izšel v Traditiones. V podobnih primerih sem vedno odgovorila. V Glasniku sem pred leti objavila članek, v katerem sem postavila vzporedno neko Goljevo prepesnitev in izvirnik. Točno se je videlo, da je priredba polizana, zglajena in zvodenela v primerjavi z ljudskim originalom.

Zdaj sva pri zaščiti kulturne dediščine. Po programu Unesca, katerega članica je tudi Jugoslavija, so članice dolžne skrbeti za zaščito duhovne kulture in se boriti proti njeni profanaciji. Kako je s tem pri nas? Je bila in je to tudi vaša naloga? Kako in koliko je bila izpeljana?

Tega nisem nikoli čutila kot posebno nalogo v zvezi z Unescom. Reagiram instinktivno. Za Poglede na etnologijo so me naprosili, naj napišem prispevek o godčevstvu. Ravno takrat je izšla Avsenikova plošča, menda celo v nemščini, neka silno banalna stvar. Hkrati pa je bilo v časopisu ob-

javljeno, da sta brata Avsenik dala velikansko vsoto za onkološki inštitut. Mene je to pogrelo, z etičnega in moralnega vidika. Zdelo se mi je nepošteno profanirati naše ljudsko izročilo, izdajati plošče v tujini in se iti nekakšne Oberkrajnerje, hkrati ipa dajati vsote onkološkemu inštitutu, kot nekakšno miloščino za odkupnino. Torej sem v Pogledih na to reagirala, ne da bi omenjala imena. A mi je nekdo očital, češ da to ne spada v članek. Meni pa se je zdelo prav, da je nekje zapisano, saj so to stvari, v katerih gre za poštenost, za pošten odnos do stvari.

Ko govorimo o ohranjanju duhovne dediščine, moramo omeniti še eno vašo dejavnost v zvezi s tem, to je članstvo v organizaciji Europa-Preis für Volkskunst. Kaj je to, kaj dela, kaj je vaša naloga v tej organizaciji?

To ni organizacija, marveč žirija. V Hamburgu obstaja že od leta 1930 ustanova, fond, ki je popolnoma privaten. Ustanovitelj je še živ, veletrgovec dr. Toepfer. V fond se stekajo dobički njegovega velikanskega podjetja, iz njega podeljujejo razne nagrade, med njimi je tudi Herderjeva, ki so jo dobili tudi nekateri naši, npr. dr. Kuret, dr. Cevc.

Leta 1975 je bila ustanovljena nova nagrada, ki se imenuje Europa-Preis für Volkskunst, s posebno žirijo, kakor za vse druge nagrade. Organizacijo te žirije je dr. Toepfer poveril prof. Wildhaberju, znanemu etnologu iz Basla, on pa si je člane izbral sam. V petčlanski žiriji so: prof. Gösta Berg iz Stockholma, Alexander Fenton iz Edinburgha, Rolf Brednich iz Göttingena, peta sem jaz. Po Wildhaberjevi smrti je postal predsednik Brednich, kot peti član je prišel prof. Suppan iz Gradca. Žirja se sestaja enkrat letno, ponavadi spomladi, in izbere skupine, ki naj bi tisto leto dobile nagrado, ki znaša 20.000 DM.

Za kakšne dosežke se podeljuje nagrada?

Daje se skupinam ali eventualno posameznikom, ki so izključno amaterji in ki so si dalj časa prizadevali za ohranitev ljudskega izročila. Mišljena je umetnost v širšem smislu, se pravi, pesmi, inštrumenti, vse ljudsko izročilo.

Vsako leto dobijo nagrado štiri evropske skupine, dve iz zahodne Evrope, dve iz vzhodne. Predlagatelj sam, s svojim ugledom, jamči za ustrezní izbor. Že od začetka je bilo mišljeno, da bi jaz poskrbela s svojimi predlogi za vzhodno Evropo oz. za jugovzhod. Prva skupina, ki je pri nas dobila nagrado, je bila AFS France Marolt. Potem je prišla na vrsto skupina iz Bosne in Srbije, pa godci s Hrvaške in letos (1985) Beltinška skupina. Pri izbiri, kakor sem omenila, ne gre za kvaliteto pisanja ali petja, temveč za dlje časa trajajoče prizadevanje za ohranitev ljudskega izročila. Pogoj je tudi, da skupina ni profesionalna. Državni ansambli zato ne pridejo v poštev.

Ste tudi članica Mohorjeve družbe. Ali imate tam kakšno funkcijo?

Trenutno sem podpredsednica odbora Mohorjeve družbe.

Ko opazujem vaše življenje od strani, se mi zdi v celoti povezano s slovensko ljudsko pesmijo in z delom zanjo. Zdi se mi, da je malo ljudi, ki bi svoje delo in osebno življenje tako podredili eni sami stvari. Kaj pa druga področja, recimo literatura, glasba, slikarstvo? Čemu vse posvečate svojo pozornost kot zasebnica?

Kot zasebnica sem čisto navaden človek in navadna ženska, ki me privlačijo vse mogoče stvari od ročnih del in kuhe, do gojenja rož in urejanja stanovanja in podobne stvari. Če bi me kdo vprašal, kaj počnem v prostem času, bi morala reči, da ga nimam. Sem ena tistih srečnih ljudi,

morda redkih, ki jim je poklicno delo hkrati konjiček. V resnici me osrečuje in dopolnjuje. Vse ostalo pa ...

Zdi se mi, da bi ženska ne bila ženska, če ne bi imela smisla za gospodinjstvo, za kuho in tako. To se morda sliši banalno, ampak ker ne spadam med tiste učene ženske, ki jih je sram nekaj takega početi, se pri tem čisto dobro počutim.

Kaj pa glasba, razen ljudske?

Torej, z moderno glasbo se ne morem sprijazniti. To priznam. Sicer imam pa rada glasbo, recimo klasično, romantično. Klavir je tudi v hiši, a kaj, ko ima dan samo 24 ur in še te pravzaprav danes niso več ure. Ura nima več 60 minut.

Zanima me povezanost zasebnega življenja z delom. Zadnjih nekaj let preživljate svoj dopust v Ziljski dolini. So to kakšne povezave z vašim poklicnim delom, gre za kakšno posebno obvezo ali za naključje?

Toliko je povezano s poklicnim delom, da sem svojo gospodinjko Lojzo Jankovo, vnukinjo Franca Grafenauerja, borca za pravice Koroških Slovencev, spoznala na terenskem delu. Ko sva z Julijanom v zgornji Ziljski dolini snemala, sva prišla do nje in ker sem videla, da sprejema poleti turiste, da ima prostor, sem vprašala, ali bi lahko prišla k njej. Tako sem začela zahajati tja in se počutim že popolnoma domače.

Kadar sem v Ziljski dolini, sem zasebno. Ne grem se folkloristko, da bi kaj spraševala. Tam sem turistka, hodim naokrog, zanima me samo to, ali bom našla jagode, ali bom videla srno na travniku, ali bom prišla do Radeni skozi Zgornjo Belo, ali po oni strani ...

Preprosto: uživam lepoto pokrajine in se dobro počutim med temi ljudmi, ki me zdaj že sprejemajo kot svojo. Zadnjič mi je rekla Lojza, da že »cu slišim«. Doživela sem že tudi, da me je nekdo v vasi prepoznal: »A, saj ste tukaj, smo vas že pogrešali!«

Zdaj ste se udomačili. Ampak neka čustvena podlaga za to odločitev je pa morala biti?

Prišla je med terenskim delom. Res pa je, da me je že takrat, ko sem še študirala slavistiko in ko sem nameravala delati v šoli, mikalo iti v Celovec za profesorico Se pravi, da me je Koroška mikala. Mogoče so bile že tam korenine čustvene navezanosti na Ziljsko dolino, ki se je sprva sploh nisem zavedala.

Kaj vam je pomenila Koroška kot teren, kot raziskovalno področje?

Vedno se mi je upiralo, da bi naša območja, ki so zunaj državnih meja, obravnavali kot nekaj posebnega. Zdi se mi, da jih je treba jemati kot katero koli našo pokrajino, naj bo Koroška, Režija ali Porabje. Če je vmes državna meja, je pač to nesrečno naključje, naša slovenska usoda.

Kolikor je tu bila težava, je bila v tem, da se nekateri Korošci čutijo Vindiš, da je bilo treba premagovati nekaj več težav z narečjem. Rožansko je neprimerno težje od kakšnega drugega. Enako kakor rezijansko. V tem je razloček z osrednjo Slovenijo, sicer pa ne bi rekla, da bi se kako drugače počutila. Zmeraj sem se dobro počutila tam.

Za sabo imate neizmerno veliko število terenskih potov. Kakšen pomen pripisujete raziskovalnemu delu na terenu v primeri s teoretičnim kabinetnim delom?

Po mojem je nujno. Kdor ni bil nikoli na terenu, kdor ni terenski delavec, ne more biti uspešen. Veš, nekaj drugega je, če imaš pred sabo samo vr-

sto zapisov. To je mrtev papir. Če bi pa doživel, da ti nekdo poje, je vse drugače.

Spomnim se, ko smo bili v Mežiški dolini, ko so se svatje zunaj zbrali (čakali smo na fotografa) in so začeli spontano peti, pa si imel v ozadju razgled na vso Podjuno in tista pesem takrat... to so doživetja. Taka pesem se vtisne v spomin. Nekako doživiš tisto koroško pesem, ne Mojcej, ampak pesem, ki je tam doma, ki je zrastle iz pokrajine.

Ze 40 let hodite na teren. Se vam zdi, da je treba nadaljevati s terenskim delom ali ga je enkrat zadosti?

Po mojem mnenju ga ni nikoli zadosti. Poglej, celo v zahodnoevropskih deželah, kjer so bili prepričani, da so že vse pobrali in da ni več kaj pobirati, prihaja vedno znova do tega, da še kaj najdejo. Pri nas pa so stvari še bolj žive. Nikakor ne bi smeli prenehati. Ne samo zato, ker imamo še prazne lise na slovenskem zemljevidu, ampak tudi, da se vračamo na območja, kjer smo že bili, in ugotovimo, ali ljudje še kaj znajo, ali je kaj novega nastalo. Poglej, kaj se je v zadnjem času še našlo! Na primer jurjevski koledniki v krajih, kjer jih sploh nismo pričakovali. S terenskim delom nikakor ne bi smeli prenehati do trenutka, ko bi kdo rekel, zdaj pa res ni nič več, kar pa ne verjamem, da se bo zgodilo.

Kaj pomeni to, da se še kaj najde, v teoretičnem smislu? Kaj to pomeni za neko stroko?

To je znamenje, da je stvar vendarle še živa, da ni samo muzejski predmet, da ljudem še nekaj pomeni, četudi bi kdo rekel, da v našem času ni več mesta za ljudsko pesem.

In navsezadnje, poglej življenje je že tako zmehanizirano, da je tudi za ves narod pomembno pokazati duhovne vrednote, ki so še tu.

Imate kakšen poseben spomin na terensko delo, ki se ga še posebej radi spomnite, ali kakšno anekdoto?

Marsikaj, o, marsikaj je bilo. Težko bi takole stresla iz rokava. Recimo, lepi so spomini na Kostelsko. Spomnim se, da sva z Marijo Šuštarjevo spali v neki obokani kamrici. V postelji je bila koruzna slama in ko si legel, je nastala luknja. Težave so bile tudi z umivanjem. Dobil si skledo vode, pa se umij, kakor veš in znaš.

Ali pa tisto zimo v Adlešičih, ko sva malone zmrznili, če ne bi spali skupaj. Zjutraj se je pa izkazalo, da je bilo v sobi okno ubito, januarja meseca!

Ali, če hočeš nekaj romantičnega: Ko smo zbirali v Tuhinjski dolini, smo se vračali ponoči iz Zgornjega Tuhinja tja, kjer smo spali, in smo vsa skupina po poti prepevali. Sijalo je fantovsko sonce, polna luna. To so spomini!

Vaše delo je bilo celo življenje podrejeno eni stvari. V čem ste videli, v čem še vidite smisel dela, ki ga opravljate že skoraj 40 let?

Smisel? Smisel se mi zdi v tem, kar je danes popolnoma nemoderno: Smisel je v služenju. In sicer v služenju svojemu narodu. Ker sem prišla po srečnem naključju, ki ni bilo naključje, do te stroke, se mi zdi, da moram to svojo nalogo dobro opraviti. V resnici, naj bi bilo vse to, kar počenjam v svojem poklicu, služenje narodu.

To je smisel. Hkrati pa pravite, da je vaše delo tudi vaš konjiček, veselje, torej mora imeti za vas neki mik?

Saj ga ima. Lepoto.

Če mi je izbirati med praktičnim in lepim, se bom zmeraj odločila za lepo. Za mene je ljudska pesem zmeraj nekaj lepega. Lepota in vrednota.

In če bi imeli še enkrat možnost...?

...Bi si ničesar drugega ne izbrala kakor to.

Ne bi šli v profesorski poklic?

Ne. Najbrž je bilo to tako namenjeno, da sem pristala tukaj, in mislim, da je bilo popolnoma prav. Ne bi želela drugače.

Spraševal je *MARKO TERSEGLAV*.

Prepis je za objavo pripravil *NAŠKO KRIŽNAR*.

Razgovor je avtoriziran prepis z video kasete, posnete dne 6. 5. 1985, ki jo hrani Avdiovizualni laboratorij ZRC SAZU.

An Interview

ZMAGA KUMER

Zmaga Kumer — a scientific advisor in the Section for Ethnomusicology at the Institute for Slovene Ethnography at the Scientific Research Center at the Slovene Academy of Sciences and Arts — was born on April 24, 1924, in Ribnica. After she had completed her high school education in 1943, she studied Slavonic languages at Ljubljana University and graduated in 1948. In 1952 she graduated at the Academy for Music as well and received her Ph. D. with a thesis on Slovene adaptations of Medieval Christmas Song »Puer natus in Betlehem«. In 1949 she started to work at the Folklore Institute (now called the Section for Ethnomusicology) as a researcher of folk songs. Her professional interest is centered especially on the content and formal characteristics of Slovene narrative songs (The Function of Ballad in Slovenia, Zbornik SUFJ 5, Beograd 1960; The Ballad About the Revenge of a Forsaken Lover, Slovenski etnograf 15, Ljubljana 1962; A Legendary Song About Mary and the Boatman, Dela SAZU 23, Ljubljana 1966; Das slowenische Volkslied in seiner Mannigfaltigkeit, Litterae Slovenicae 1; Content Types of Slovene Narrative Songs, Ljubljana 1974;...). Zmaga Kumer is the vice-president of the study group for folk ballad research at the Kommission für Volksdichtung S. I. E. F. for which she yearly edits and publishes the Jahresbibliographie der Volksballadenforschung.

Zmaga Kumer's attention is devoted to folk music as well, especially to fiddlers (Die Volksmusik. Slowenien., Musik in Geschichte und Gegenwart 7, Kassel-Basel 1958; Slovene Folk Instruments and Fiddlers, Maribor 1973; Ethnomusicology, Ljubljana 1977; Folk Instruments and Fiddlers in Slovenia, Ljubljana 1983; Die Volksmusikinstrumente in Slowenien, Handbuch der europäischen Volksmusikinstrumente, Ljubljana 1986;...). Since 1963 she has also been a member of the international study group for folk instrument research at the IFC (now ICTM).

The third domain is publishing of Slovene song material (Folk Music Among Sieve-Makers and Potters in the Rabnica Valley, Maribor 1969; Song of Slovene Land, Maribor 1975;...). She is currently preparing a collection of Slovene folk songs from Carinthia. Zmaga Kumer also takes part in the publication of a scientific corps of Slovene folk songs.

RAZVOJ ANTROPOLOGIJE V KOLUMBIJI

BLAŽ TELBAN

Antropologija¹ je kot veda v Kolumbiji dobila svojo znanstveno identiteto in bila inštitucionirana v novejšem času. To je bilo ob koncu tridesetih let tega stoletja, ko so bila zbrana razna dela preteklih mišljenj in akcij, ki jih danes označujemo za antropološka. Bilo je leta 1938, ko je član gibanja Bachue² Gregorio Hernandez de Alba³ ustanovil Arheološki narodni servis v sklopu z Ministrstvom za narodno izobraževanje (Duque, 1965).

Vendar pa, če se želimo podrobneje seznaniti z razvojem socialnih in humanističnih ved, kamor nedvomno spada tudi antropologija, je treba poseči precej nazaj, to je v obdobje takoj po odkritju Kolumbije,⁴ konkvisti in njenih kronistih, katerih dela je sicer treba upoštevati z zadržkom, vsekakor pa jim je treba pripisati njihovo etnohistorično vrednost. Dela kronistov, misijonarjev, potnikov in administratorjev imajo predvsem informacijsko vrednost in temeljijo na zbiralni metodi podatkov. Lahko jih označimo (dostikrat) kot pristransko deskripcijo indijanskih plemen, naravnih bogastev in osvajalnih pohodov Špancev, ter vojn z indijanci. Zahvaljujoč njim pa imamo danes vsaj približne prispedobe o že izumrlih, iztrebljenih in asimiliranih etničnih skupinah, ki so včasih poseljevala kolumbijski kulturni prostor, poleg tega pa so se predvsem misionarji posvečali proučevanju raznih indijanskih jezikov. Kasneje so ta dela bila z raziskavami zgodovinarjev, arheologov, etnologov, paleontologov in lingvistov revizirana in so dobila svoj znanstveni okvir. Seveda pa to ne velja samo za Kolumbijo, marveč za vso Amerko. Brez dvoma pa je bila in je za Kolumbijo značilna močno prisotnost katoliške cerkve (najbolj v vsej Ameriki), ki je še do pred kratkim imela vsesplošno moč in vlogo uravnavanja ljudskega mišljenja, saj ji je ustava iz leta 1886. podaljšala monopol nad izobrazbo, katerega je imela že v času kolonializma. Cerkev pa je podprla program vlade v boju proti liberalnim radikalom, ki so se borili med drugim tudi za laično in manj elitistično izobrazbo (Jimeno, 1984). To pa je imelo tako pozitivne, vsekakor pa veliko več negativnih posledic. Pozitivne so proučevanje indijanskih jezikov (če izvzamemo namen) in predvsem obširna dela raznih misionarjev ter preko njih seznanjanje⁵ sveta z obstojem številnih etničnih skupin, negativne pa, da so podcenjevali kulturo Indijancev, jo skušali spreminjati in predvsem z vsiljevanjem svoje vere skušali narediti »civiliziranega« Indijanca.⁶ V imenu Boga so se opravičevala največja barbarstva (Barre-ra, 1985). Poleg tega je cerkev dolgo časa podpirala *encomiando*,⁷ se z njo okoriščala in kasneje vplivala na državne forume, ter tako pomagala zadrževati razvoj znanosti. Sodelovala je tudi z aristokracijo pri zaviranju vsesplošnega napredka. V XVIII. stoletju zasledimo v znanostih kolonij vplive burbonskih reform. V tem času je španska Amerika postala zanimiva za znanstvenike z raznih koncev Evrope med katerimi naj omenim le nekatere: Jose Celestino Mutis, Charles Marie de la Condamine, Jorge Juan in Antonio de Ulloa, Alexander Von Humbolt, Augustin Codazzi. Z njimi pa je prišel tudi vpliv idej, ki se kažejo predvsem v želji po poli-

tični odcepitvi od Španije in ustanovitvi samostojnih držav. V delih tujcev in njihovih lokalnih sodelavcev pa se kažejo jasne posledice za antropološko znanost, čeprav v kolumbijskem primeru še niso primerno ocenjene (Uribe, 1980).

Tako je bila pod vodstvom José Celestino Mutisa ustanovljena Botanična ekspedicija (1783), ki je kot vsesplošni znanstvenik, čeprav je prišel v deželo kot zdravnik kraljevega predstavnika, zbral okoli sebe krog učenih ljudi in kot rezultat je izšlo delo »Flora de la real Expedicion Botanica del Nuevo Reino de Granada (Flora prve botanične ekspedicije novega kraljestva Granade). Vendar pa so prav tako opisovali tudi deželo in ljudi.

Leta 1850 je začela delovati Comision Corografica — Opisovalna komisija, katere vodstvo je bilo poverjeno geografu Augustinu Codazziju. Za nalogo so člani te komisije imeli pregledati vso deželo in narediti splošen zemljevid celotne dežele in zemljevide provinc. Poleg tega so morali tudi opisati obiskane kraje in ljudi, še posebno tiste, ki so imeli pomembnost za deželo, prikazati epizode in doživetja svojih potovanj, narisati tipična oblačila in prebivališča, skratka vse kar je potrebno za boljše poznavanje dežele. V devetih letih so uspeli obiskati skoraj vso deželo, po smrti Augustina Codazzija, ki ga je pobrala mrzlica, pa sta delo dokončala Manuel Ancizar in Jose Trionimo Triana. Opisi etničnih skupin Caquete in Putumaya ki jih je naredil Codazzi se oddaljujejo od rasnega determinizma, ki je značilen za to obdobje (Arocha, 1984 a). Manuel Ancizar pa je objavil sredi XIX. stoletja Peregrinacion de Alpha (Romanje Alfe), ki je nedvomno bilo pomembno tako za kasnejši razvoj socialnega raziskovanja, kot tudi za literaturo v Kolumbiji. Kajt spodbudilo je zanimanje ljudi za etnične skupine, navade in zgodovino (Restrepo, 1984).

V letu 1880 je začela izhajati revija Anali za splošno izobrazbo (Anales de Instruccion Publica), v kateri je mnogo člankov, ki so zanimivi tudi za antropologe, prav tako pa tudi v delih Stalne komisije (Comision Permanente), ki je bila ustanovljena kot nadaljevanje Opisovalne komisije 1881. leta. (Uribe, 1980). Za drugo polovico XIX. stoletja je bilo značilno množično ustanavljanje raznih komisij, društev in podobnih zvez, le malo od njih pa je zaživelo in večini lahko pripišemo življenje enodnevnice, ki tudi ni pustilo nobenih pomembnejših del in vplivov. Skoraj vsa etnologija je bila v tem času povezana s proučevanjem indijanskih etničnih skupin in če vzamemo, da je bila ideološka klima večinoma nenaklonjena indijanskim kulturam, lahko logično zaključimo, da tudi etnologija kot znanost ni imela pogojev za svoj razvoj. Indijanske kulture so se označevale kot divjaške in barbarske, ki jih je treba v najboljšem primeru podvreči kulturni asimilaciji. Iz tega kroga se lahko izvzamejo Jorge Issacs s svojim delom o indijancih Sierre Nevade de Santa Marte (1884), ki se smatra za romantično etnološko delo, katerega cilj je prikazati »ameriške posebnosti«, obstoj amerišstva in njegovo vrednost pred španstvom, Uricoechea, Caledon in Manuel Uribe Angel (Pineda Camacho, 1984). To romantično gibanje na prehodu v XX. stoletje je doseglo svoj višek z romanom La VoráGINE, el diario Cova (Vrtinec, dnevnik Cova), ki ga je napisal Jose Eustasio Rivera ter oznanil poboje in druge grozovitosti, ki so jih storili nabiralci kavčuka nad indijanci Amazonije v začetku tega stoletja (Pineda Camacho, 1979). Prav tako kot gozdne skupine pa so bili podvrženi rasističnim in etnocidnim mišljenjem tudi andski indijanci.⁸ Tako lahko rečemo, da se je ponovno vrnil stari projekt imenovan »španstvo in katolicizem« in le cerkev in vera lahko morebiti spreobrneta Indijanca. Po letu 1870 pa zasledimo tudi ideološko gibanje

imenovano »spenserjanstvo«,⁹ ki so se ga oprijeli predvsem privrženci mestijcev. Z menjavo stoletja so se pokazale potrebe tudi po novi ekonomiji, ki pa je potrebovala tudi novo delovno silo, predvsem za ogromne plantaže kave. Suženstvo je bilo popolnoma odpravljeno 1851. leta in vladajoči razred Kolumbije ni imel druge alternative kot upoštevati črnca, Indijanca, mulata in mestijca ali pa uvoziti »novo kri« iz Evrope. Ob rasistični ideologiji se je tako počasi rojevala nova, ki je upoštevala »mešanca« kot koristen človeški element za deželo, kar pomeni v določenem smislu upoštevanje črne in »rdeče« rase, ne pa tudi njihove kulture.

Do prvih vrednotenj »manjvrednih« kultur pa je bilo treba počakati na trideseta leta in Antonio Garcio,¹⁰ kljub temu da še danes problem prvotnih prebivalcev tako zelenega kontinenta, kot Kolumbije v dostih primerih ni zadovoljivo rešen.

V začetku XX. stoletja se je začela industrializacija kmečkih področij, širitev komunikacijskega omrežja in rast mest. Nastajal je nov razred, delavski in s tem se je razvila tudi zavest pripadnosti k socialnemu razredu. Delavci so se povezali v sindikate in prišlo je do prvih kolektivnih protestov in stavk.¹¹

Med 1925 in 1930. letom sta nastali socialistična revolucionarna in komunistična stranka, ki sta propagirali socialni red z odprtimi strukturami in enotnostjo, znotraj katerega naj bi ljudje igrali aktivno vlogo uporabljajoč empirične, tehnološke in znanstvene dosežke. Tako kot celotno Latinsko Ameriko, je tudi Kolumbijo zajel vpliv oktobrske in mehiške revolucije s katero so jih seznanili Jose Carlos Mariategui, H. Castro Pozo, Victor Raul Hava in drugi latinoameriški misleci. Na površje je prišla misel o samoopredelitvi in leta 1929 so v Buenos Airesu na združenju komunistov iz vse Amerike glasovali za diktaturo »indijanskega proletariata«. Nekateri ideologi so razmišljali tudi o ustanovitvi »Republike Quechua in Aymara« v Peruju in o »Črni republiki vzhoda« na Kubi. (Pineda Camacho, 1984).

V Kolumbiji je Indijance, v Cauca, na jugu Tolime, v Huili in Sierri Nevadi de Santa Marti, povezovala skupna ideologija v boju za rešitev zemljiškega vprašanja. Vendar do revolucije delavskega razreda, kmečkih množic in Indijancev ni prišlo iz sledečih razlogov:

- a) rastoča industrija je vsrkala nezaposleni proletariat
- b) kmečke organizacije niso bile enotne
- c) indijanske organizacije niso sprejemale programa socialistov
- d) od masakra in zadušitve bananskega upora dalje se je uveljavila uporaba sile za pomiritev socialnih konfliktov
- e) liberalna vlada Lopeza Pumareja (1934—1938) je politično nevtralizirala sindikate in kontraelitistične grupe s tem, da jim je ponudila vladne službe, hkrati pa tudi sprejela nekaj predlogov socialistov (Fals Borda, 1969).

Prvič se je za rešitev indijanskega problema pojavila s socialistične perspektive, odprava rasistične miselnosti, ki je do tedaj bila v vsesplošni veljavi. Obdobje, ko je deželo zajel val socialističnega mišljenja in »indijanstva« je vplivalo tudi na formacijo socialnih ved. Odprlo je prihod sociokulturnih znanosti in sodobnih raziskovalnih metod, ki so temeljile na profesionalizmu in to je tudi povezano z nastankom domačega znanstvenega kadra. V tem času imamo opraviti z antropologijo, ki je bolj tehnična kot humanistična in ji je bil cilj strokovna objektivnost in nevtralnost. Lahko rečemo celo, da je bila odmaknjena od realnosti in življenjskih tokov.

Prvi etnologi in arheologi, ki so prišli v Kolumbijo, v večini iz severne Evrope in v manjši meri, a vseeno pomembni za razvoj antropološke znanosti, iz severne Amerike, so s seboj prinesli tudi zgodovinski partikularizem in difuzionizem. Tako je Konrad Theodor Preuss proučeval religijo in mitologijo indijancev Witoto in kozmične predstave Kogijev. Theodor Koch-Gránberg se je med leti 1903 in 1905 v Vaupesu posvečal različnim grupam Indijancev, njihovim jezikom in umetnosti (Reichel-Dolmatoff, 1965). Prav tako imamo podrobne opise lokacij, tehnologij, družine, življenjskih ciklov, verovanj, ... v etnografskih delih Erlanda Nordenskiölda in Henry Wassena o Indijancih Chocó in Cuna, ter Erlanda Jahna o Indijancih, ki prebivajo na polotoku Guajira in se sami imenujejo Wayúu (Friedemanin Arocha, 1985). Alden Mason iz Pokrajinskega muzeja v Čikagu je 1923. leta kot prvi znanstvenik sistematično opisal monumentalno arhitekturo Tairona v Sierrri Nevadi de Santa Marta (Reichel-Dolmatoff, 1985).

1934. leta je v Bogoti začela delovati Fakulteta za znanosti izobrazbe (Facultad de Ciencias de la Educación) z namenom izšolati učiteljski kader. Prvič so bili v šolstvo uvedeni predmeti kot so prazgodovina, antropologija, splošna, regionalna in ekonomska geografija, zgodovina starih civilizacij in sociologija. To so bili tudi prvi začetki poučevanja antropologije v Kolumbiji in njeni učitelji so bili Schotelius, Hernandez de Alba, Antonio García, Francisco Socarras in Pablo Villa.

Kljub »spenserjanskemu« mišljenju, diletantski ideologiji in celo rasističnemu pogledu je treba poudariti aktivnost prof. Luisa Lopeza de Mese, ki je stimulirala sociološke in antropološke študije. Za časa njegovega ministristva je bila postavljena prva arheološka in etnografska razstava v Narodnem muzeju, ki je dala povod za ustanovitev Arheološkega narodnega servisa (Pineda Camacho, 1984).

Razvoj antropologije je pospešil tudi prihod antropologov, ki so pobegnili iz Evrope pred frankistično in nacistično nevarnostjo, ter drugo svetovno vojno. Med njimi omenimo: Justus W. Schoteliusa, Ernesto Guhla, Gerardo Reichel-Dolmatoffa, Jose de Recasensa in Pablo Villa (Duque, 1965; Pineda Camacho, 1979; Uribe, 1980).

V štiridesetih letih, ki so bila zelo plodna za razvoj antropološke znanosti sta nastali dve inštituciji, ki sta uokvirili delo etnologov:

a) Indijanski inštitut Kolumbije (Instituto Indigenista Colombiano), kot posledica prvega kongresa Indijancev Amerike v Patzcuaru (Mehika) in nadaljevanje v prejšnji dekadi začetega gibanja Bachué. Brez dvoma je bila njihova prva naloga ohranitev rezervatov, ki si so jih že začeli deliti tako veleposestniki kot država.

b) Etnološki narodni inštitut, kot oddelek Učiteljišča (Escuela Normal) bivše Fakultete za znanosti izobrazbe, z namenom izobraziti prve poklicne etnologue. Obe instituciji sta nastali 1941. leta in sta tudi večinoma združevali iste ljudi: Antonio García, Gregorio Hernandez de Alba, Blanca de Molina, Edith Jimenez, Juan Friede, Alfredo Vasquez Carrizosa, Guillermo Hernandez Rodriguez, Luis Duque Gomez, Armando Solano, Gerardo in Alicia Reichel-Dolmatoff, Roberto in Virginia Pineda, Diego Castrillon, Luis Echavarría, I. Bustamante in druge. Večinoma so se iz teh razvili tudi kasnejši antropologi. Naloga obeh institucij pa je bila izpričana v delu Antonia Garcie »Preteklost in sedanost Indijanca« (1939): »... Izvor problematike Indijancev je v socialni ureditvi, zato je treba iskati rešitev v radikalni agrarni in politični spremembi dežele.« Razen v antropologiji pa se je njihovo pisanje odražalo kot socialni boj, ki je predvsem izrazil v delih Jose Tombeja in Diega Castrillona. 1947. leta se je

Indijanski institut Kolumbije priključil Institutu za ekonomske vede pri Narodni univerzi in postal tudi posvetovalni član Oddelka za zemljo in gozdove pri Ministrstvu za narodno ekonomijo (Pineda Camacho, 1979). Leta 1941 je prišel v Kolumbijo Paul Rivet,¹² kjer so ga pričakali Francisco Socarres, direktor učiteljišča; Gregorio Hernandez de Alba in Guillermo Nannetti, glavni pobudniki za ustanovitev etnološkega narodnega instituta. Z njegovim prihodom je inštitut dobil tudi novo vrednost in s tem so se začele naloge razlikovati od Indijanskega inštituta. Sile samega Riveta pa so bile uprte predvsem v boj proti nacizmu in znanost o človeku, kakor je imenoval antropologijo, je bilo eno od orodij, s katerim je treba premagati rasizem in razkriti segregacijske ideologije. Posvečal se je predvsem analizam materialne kulture, zbiranju lingvističnih podatkov in pri fizični antropologiji: antropometriji in sereologiji (različni avtorji, 1958). Pod njegovim vodstvom sta se izobrazili tudi prvi dve generaciji domačih etnologov.¹³ Inštitut za etnologijo in njegove podružnice, v za proučevanje pomembnih predelih dežele, so postali tako najpomembnejša kulturna ustanova. Učenci Paul Riveta so pokrivali vso deželo in opisovali ljudi in njihovo kulturo. Začelo se je zanimanje za mitologijo, uporabo narkotikov med indijanci, kolonizacijo ... in pričeli so izdajati etnološko revijo.¹⁴ V tem obdobju je prevladoval difuzionizem in funkcionalizem, dela so bila deskriptivna in kot metodologijo so uporabljali direktno opazovanje brez udeležbe in odprt razgovor. Iz tega lahko izznamemo že od začetka dela Gerarda Reichel-Dolmatoffa, ki je uporabljal tehniko opazovanja z udeležbo pri raziskavah Indijancev Kogi (Friedeman in Arocha, 1979).

Konec štiridesetih let pa so za kolumbijsko antropologijo nastopili težki časi, še posebno ko je na vlado prišel Laureano Gómez (1950—1953), ki je bil bolj naklonjen fašističnemu duhu, kot liberalom in socialistom. To je bila vladavina krvi, imenovana Nasilje (La Violencia). Mnogo antropologov je izgubilo svoje delovno mesto, na terenu ni bilo mogoče delati, podružnice so bile ukinjene. Prav tako so bile tudi težave s publiciranjem etnoloških del, saj so se mnoga smatrala za nasprotna tedanji politiki. Za vlado je bila osnovna vrlina »Katolicizem in španstvo« (ponovno), medtem ko črnci, Indijanci in mestijci tvorijo manjvredno skupino in so krivi, da je dežela zaostala. Prevladovalo je mnenje, da bi jih bilo treba iztrebiti skupaj z liberali, da bi lahko dežela napredovala. Zato ni čudno, če se je v petdesetih letih, še posebno od leta 1953 dalje, ko je vlada podaljšala Konkordat iz leta 1886 s Svetim sedežem in dala misijonom polnomočnost pri izobraževanju in raziskovanju nad tremi četrtinami ozemlja, razvila tako imenovana misionarska antropologija (Arocha, 1984 b; Pineda Camacho, 1984).

Kot posledica neugodne politične klime za indijanske etnične skupine se je tudi razvilo zanimanje za proučevanje kmečkega življenja. Pri Ministrstvu za delo se ustanovi Oddelek za kmečko socialno varnost, kjer se zaposlijo antropologi Luis Duque Gomez, Roberto Pineda Giraldo, Julio Cesar Cubillos, Francisco Antonio Velez in Milciades Chavez z namenom, da proučijo kmečki stan in možnosti za sociokulturno integracijo. Z namenom, da se utrdi razmajana država, se poveča udeležba antropologov kot poznavalcev socialnih razredov na raznih državnih funkcijah. Tako je Roberto Pineda Giraldo kot direktor Zavoda za planiranje uporabljal teorijo Malinowskega o kulturni dinamiki (Arocha, 1984 b).

Leta 1945 se je Arheološki narodni servis priključil Inštitutu za etnologijo, 1953. leta pa se je preimenoval v Inštitut za antropologijo, kar je označevalo predvsem, da so postale predmet raziskovanja tudi druge človeške grupe in ne samo Indijanci. 1952. leta Hernandez de Alba s Fe-

dericcijem, Fornaguero, Chavezem, Recasensem, Pinedo Giraldom, Duque Gomezom in drugimi kolegi ustanovi etnološko društvo. Kot ustanova za delo izključno z Indijanci pa se je v šestdesetih letih na pobudo Hernandea de Albe pri vladi ustanovil Oddelek za indijanske zadeve. 1962. leta se z namenom, da bi se preprečil monopol katoliških misijonov, podpiše pogodba z lingvističnim inštitutom iz ZDA (Instituto lingvistico de Verano), kar pa se kasneje izkaže za napačno in samo prilitje olja na ogenj. S strani antropologov so bila šestdeseta leta skromna, kar se tiče literature o Indijancih. Vendar pa lahko zasledimo dve pomembnejši deli, ki sta jih napisala Juan Friede: Izkoriščanje Indijancev v Kolumbiji pod vlado misijonov (La Explotacion Indigena en Colombia bajo el Gobierno de las misiones) 1963. leta in Victor Daniel Bonilla: Služabniki Boga in ljubitelji Indijancev (Siervos de Dios y amos de Indios) 1968, kar je tudi povzročilo odhod kapucinov iz Sibundoya (Pineda Camacho, 1979).

Šestdeseta leta so bila tudi obdobje, ko sta se na Univerzi de los Andes (1963) in na Narodni univerzi (1966) odprla oddelka za antropologijo in prevzela izobraževalno funkcijo Inštituta za antropologijo, ki jo je le-ta imel do 1964. leta, 1970. leta pa sta se odprla oddelka za antropologijo na Univerzi v Cauca in Antioquiji (Jimeno, 1984). V tem obdobju se je pod vplivom oddelka za sociologijo na Narodni univerzi začela tudi socialna antropologija, ki je dala poudarek mestnim raziskavam, vendar pa ji kljub temu lahko do sedemdesetih let pripišemo pozitivizem. Univerza de los Andes, ki je vseskozi združevala študente buržoazije liberalnega prepričanja (v nasprotju z Univerzo Javeriano, ki je pod cerkvenim okriljem in je konservativistična), je ohranila svoj tradicionalistični pogled tudi v antropološkem smislu in se pod vodstvom prof. Reichel-Dolmatoffa posvetila tako imenovani neodložljivi etnološki problematiki, to je proučevanju indijanskih skupin in njihovemu tradicionalnemu načinu življenja, ki izginja. Osnove za S. O. S. v etnologiji pa so bile dane že na IV. mednarodnem kongresu antropoloških znanosti in etnologije na Dunaju 1952. leta, kasneje 1956. leta pa se je v Filadelfiji (ZDA) ustanovil mednarodni komite za urgentno antropologijo, ki sta jo 1965. leta v Kolumbiji začela uvajati Gerardo in Alicia Reichel-Dolmatoff, ki imata tudi zasluge, da se je na Univerzi de los Andes odprl antropološki oddelek (Friedeman, 1984).

V tem času so poučevale še prve generacije antropologov, formirane zunaj univerze, ob pomoči mladih tujih docentov predvsem iz Francije in ZDA, ki so v začetku sedemdesetih let kot nezaželeni zapustili državo. Začne se zanimanje za Hegla, Marxa in v antropologiji za Morgana (Arocha, 1984 b). Kot študijska alternativa se sprejme historični materializem, iz teoretičnega okvira se preide v empirični. Opusti se teoretično poglobljanje in se da prednost praksi. V tem obdobju mnogo študentov odide med Indijance (po vzgledu Horacia Calla), predvsem v gozdnata področja Llanos in Amazonije. Istočasno pa postanejo kolumbijska področja zanimiva za tuje študente, ki tu iščejo svojo postdiplomsko tematiko. Tako Vaupes preplavijo angleški študentje, ki iz Leachove perspektive raziskujejo socialno strukturo, prav tako francoski študentje pod vplivom Jaulinove šole, medtem ko ameriški študentje osredotočijo svoje raziskave na tako imenovano ekološko antropologijo. Za razliko od domačih študentov tuji pridejo strokovno in denarno »podkovani«, kar jasno povzroči tudi različne rezultate v škodo domačih študentov in zato tudi negotovanje slednjih. Z namenom, da se to popravi, se sprejme 1973. leta resolucija 626-Bis, ki temelji na tem, da morajo tuji raziskovalci plačati trideset odstotkov od vsote, ki jo zahteva raziskava, Inštitutu za antropologijo Kolumbije. Vse raziskave, ki potekajo v kolumbijskem prostoru, tako tuji

kot domačini morajo prijaviti Inštitutu, kateri jih po svoji presoji lahko odobri ali zavrne (Uribe, 1980—81).

1969. leta je bilo na pobudo Horacia Calla, prof. na Narodni univerzi in sodelavca Instituta za antropologijo, kot posledica etnocida nad Indijanci Cuiva v La Rubieri (1967), ustanovljeno Antropološko društvo Kolumbije z namenom preprečiti podobne accidente in obveščati domačo in tujo javnost. Protestno in zaradi nemoči, ki jo je imelo antropološko društvo pri nalogah, ki si jih je zadalo (etnocid nad Indijanci Guahibo v Planas 1970), je Horacio Calle 1973. leta odšel med Indijance na področje Putumayo z namenom, da se nauči »biti Indijanec«. Med svojim bivanjem med Indijanci je 1976. leta privolil v razgovor z Luisom Wiesnerjem, kjer je razložil svoje poglede na etnologijo. Predvsem je iskal kolumbijsko etnologijo, njegov cilj je bil proučiti stvarnost, da bi jo spremenil, njegova etika, najti skupni jezik z ljudmi iz baze in njegovo upanje, zavreči zaprte in neživljenjske akademske kroge. Spremembe, ki so pomembne za nadaljnji razvoj kolumbijske etnologije, bi bilo po njegovem mišljenju treba doseči v naslednjem:

1. Zavreči koncept akulturacije oziroma transkulturacije, ki prikriva osnovno življenjsko stvarnost, kajti z akulturacijo se vedno izgubi svojo identiteto in se sprejme, kar ti vsili dominantni razred.
2. Doseči nevtralnost politike do znanosti, kajti vsa znanost je okužena tako s strani vladajočega kot s strani vladanega razreda.
3. Treba se je posvetiti lokalnim skupnostim, kajti njihova problematika je določena v veliki meri na nivoju regije, nacionalnosti ali internacionalnosti.
4. Treba je živeti med ljudmi, ki se jih proučuje, da se vzpostavi zaupanje, ker sedanji način raziskovalcev s kasetofoni in fotografskimi aparati ter drugimi pripomočki odbija indijanske skupnosti pri sodelovanju in ustvarja razkorak med raziskovalcem in raziskovanim.
5. Publikacije dostikrat predstavljajo in imajo namen ustvariti prestiž med etnologi, ne koristijo pa raziskovanim in so v tem primeru brezsmiseln.
6. Zavreči angleški jezik, anglosaksonsko literaturo ter ekonomski imperializem z namenom, da se pokažejo lastne kulturne poteze.
7. Zavreči mišljenje, da ima kolumbijska etnologija svoj izvor v okviru severnoatlantskega kolonializma.

Leta 1978 se je vrnil na Inštitut za antropologijo, češ da sta se mišljenja med etnologi in pa situacija v državi spremenili, pa tudi zaradi prvega kongresa antropologov Kolumbije (Arocha, 1984 b).

1975. leta se ponovno odpro antropološke izpostave, ki pa jih na prehodu desetletja zapro, češ da ne dajejo pravega učinka in da so predrage. Poleg tega pa jim je v tem času denar potreben za raziskave projekta, ki potekajo v Izgubljenem mestu (Ciudad perdida). Ta projekt je še danes izvor denarnih težav, s katerimi se otepa Inštitut za antropologijo, pa tudi vzrok za negotovanje in nesoglasja med antropologi.

V zadnjem desetletju se pojavi tudi kopica neodvisnih antropologov, ki delujejo po naročilu velikih kompanij. Različni pogledi na znanost pripeljejo tudi v tem pogledu do razdora in nesodelovanja med antropologi, kar se kaže danes tudi v sami vedi.

Če generaliziramo današnje stanje obeh oddelkov za antropologijo, ki predstavljata glavni ustanovi, kjer se formirajo bodoči antropologi, lahko rečemo, da se Narodna univerza bolj nagiba k francoski šoli, sociologiji

in strukturalizmu ter teoretičnemu poglobljanju, medtem ko je na Univerzi de los Andes v prednosti nova ameriška šola, tako imenovana ekološka antropologija.

Kljub vsemu pa ne moremo reči, da gre za velike razlike, kajti dosti je profesorjev, ki predavajo na obeh univerzah in čeprav sta programa za študij antropologije različna, usmeritev in izbor raznih študijskih predmetov oz. skupin zavisi od študentov samih.

Če za zaključek pregledamo, katere so ugotovitve v razvoju antropologije v Kolumbiji, lahko zaključimo da:

1. Prvotna dela, ki jih lahko štejemo za antropološka oziroma za njeno uporabnost so dela kronistov, misionarjev, potovalcev itd., vendar jih moramo upoštevati s pridržkom.
2. Močan vpliv cerkve na mnogo avtorjev še do prve tretjine tega stoletja, v manjši meri pa tudi kasneje.
3. Velika povezanost indijanskega vprašanja z razvojem antropologije.
4. Pomembnost evropskih in kasneje ameriških etnologov in antropologov pri razvoju kolumbijske antropologije.
5. Povezana je z »boržuaznim« razredom, kar je razvidno po tem, da je do leta 1978 na Narodni univerzi, ki je državna, diplomiralo 37 antropologov in na Univerzi de los Andes 164, to pa iz preprostega razloga, ker nižji razred nima denarja za »biti antropolog«, poleg tega pa je iz političnih razlogov Narodna univerza večkrat zaprta. Veliko težje je »narodnjakom« tudi dobiti zaposlitev. Na Institutu za antropologijo ni nobenega.
6. Razhajanja v pogledih antropologov, kar negativno vpliva na znanost.
7. Biti antropolog v Kolumbiji je težko tudi zaradi politične situacije in konfliktnih področij. Do mladih antropologov (le-ti so v večini) so nezaupljivi tako misionarji, kot tudi predstavniki varnosti. Prav tako pa so tudi mnoge indijanske etnične skupine postale nezaupljive do antropologov.

OPOMBE:

¹ V to so zajete štiri osnovne znanosti ameriške antropologije: fizična antropologija, socialno-kulturna antropologija, ki naj bi bila identična naši etnologiji, arheologija in etnolingvistika.

² Gibanje Bachue se je razvilo v tridesetih letih tega stoletja in je imelo skupno idejo ovrednotenja lastnega, aviohtonega, indoameriškega. To je bil nekakšen kreolski odgovor tedanjim političnim in socialnim silam in kot takega ga primerjajo z mehiško revolucijo ali političnim gibanjem v Peruju APRA (Alianza Popular Revolucionaria Americana — Revolucionarna ljudska zveza Amerike). V njem so sodelovali tako politični kot kulturni naprednjaki in indijanisti.

³ V začetku je bil Gregorio Hernandez de Alba samouk, ki se je 1936. leta priključil ameriškim raziskovalcem v Guajiri in kasneje tudi izdal monografijo »Etnología Guajira«. Po ustanovitvi Arheološkega servisa je odšel študirati v Pariz k Marcelu Mausu in Paul Rivetu. Tu se je družil z Metrauxom, Alfonsom Casom in Soustellem in se tudi navzel misli Durkheima. Njegov pozitivistični duh se kaže v delu La interpretación de la indígena en el siglo XX. — Interpretacija indijanstva v XX. stoletju (1943). Poznanstvo s Paul Rivetom je tudi vplivalo na Rivetov prihod v Kolumbijo. Bil je gonilna sila pri ustanavljanju raznih institucij za proučevanje Indijancev in izboljšanje njihovega statusa in razmer.

⁴ 1522. leta je Pascual Andagoya kot prvi pristal na obali Nove Granade, današnje Kolumbije, medtem ko je že 1513. leta Vasco Nuñez de Balboa pristal na obalah današnje Paname, ki je tedaj in vse do XX. stol. pripadala Kolumbiji.

⁵ Seznanjanje in v veliki meri nič več. Njihova literatura je v glavnem anekdotska in nam prikazuje napačno predstavo o Indijancih. Med svetle izjeme lahko štejemo dela Marcelina de Castelviya, Henrija Rochereauja, Pedra Faboja in še nekaj drugih. Zalostno pa je, da še danes misionarji, ki jih Reichel-Dolmatoff imenuje »zadnji konkvistadorji Amerike«,asedajo gozdna področja Kolumbije in uporabljajo metode kot so jih pred štirimi in pol stoletji, ter si prilaščajo pravico superiornosti in uničevanje drugih kultur (Reichel-Dolmatoff, 1977).

⁶ »Pri primitivnih ameriških nacijah, če sledimo idejam prvih kronistov, se ni dalo ločiti ideje o barbarstvu. V tistih časih sledimo vernosti in pisateljem, ki so navadno bili člani verske skupine in niso mogli videti ljudi, ki niso imeli istih verovanj, ampak so bili za njih bedasti in so jih poniževali. Označevali so jih za barbare, brez da bi

poznali njihove civilne inštitucije, njihov državni in družbeni red ter zakone. Imamo več kot eno možnost, da spremenimo ideje, ki so nam jih dali drugi o teh nacijah, da vzamemo peresa in spremenimo mišljenja, ki so razširjena med ljudmi že tristo let... Ko govorimo o ameriški civilizaciji, ne smemo mešati nomadskih skupin all nasefij, ki so se nahajala v gozdu s tistimi, ki so dosegla svojo stalno poselitev v Mehiki, Cuczu in Bogoti.« (Uricoechea, b. d. p. 25, 26, 27). Očitno je, da je tu mislil na »visoke« kulture Aztekov, Majev, Inkov in Muisca, ki jih je po njegovem in žal še danes, vse prevečkrat prisotnem mišljenju, treba ločevati od tako imenovanih »manj« razvitih.

- ⁷ Prvi izmed treh (mita, huasipungo) izkoriščanj Indijancev, ki se je izražal predvsem v delu na poljih v zameno, ker so jih lastniki polj varovali in pripravljali na katoliško vero.
- ⁸ »Bolj, ko se opazuje čistega Indijanca vzhodnih kordiljer Andov, bolj je opazovalec prepričan v resnico, da čistega Indijanca ni možno asimilirati in ga spreobrniti v družbeno in verno bičje, ter ga pripraviti za šolsko izobrazbo, z malenkostnimi posegi. Toliko časa je puntar, dokler ne križa svoje krvi z višjo raso... kot je španska. Ni druge rešitve kot je ta z mešanjem in to šele po tretji ali četrti generaciji, kajti mešanec prve generacije je navadno zavisten, zloben, zahrbtn, izdajalski in nehvaležen. Če ga drugostopenjsko mešanje ne izboljša, lahko rečemo, da prevladujejo nekatere slabe indijanske lastnosti« (Samper, 1887 p. 192).
- ⁹ Imenovano po Herbertu Spencerju, filozofu in pristašu evolucionizma. Žal so v Kolumbiji njegovo filozofijo spreobrnil v razizem »sans phrase« (Palacios, 1983).
- ¹⁰ Antonio García, rojen 1912. leta, po izobrazbi pravnik, ki pa se je ob svojem primarnem delu vse življenje ukvarjal s problematiko Indijancev. Tako je leta 1932 sodeloval pri ustanovitvi Indijanske lige Cauce in 1941. leta pomagal ustanoviti Indijanski institut Kolumbije, katerega predsednik je bil dolga leta. Umrl je leta 1982. Med njegove članke, ki obravnavajo problematiko Indijancev in so pomembni tudi z etnološkega vidika, se prištevajo: Pasado y presente del Indio — Preteklost in sedanjost Indijanca (1939), El problema indígena en Colombia — indijski problem v Kolumbiji (1944), ki indigenismo en Colombia. Genesis y evolucion — Indijanstvo v Kolumbiji. Geneza in evolucija (1945), Bases de una política indigenista — Osnove za indijansko politiko (1945), Regímenes de salarido indígena — Režimi plačila indijancev (1948) (Pineda Camacho, 1982).
- ¹¹ Tako so stavkali pristaniški delavci na atlantski obali 1918. leta, delavci Tropical Oil Company 1924. leta in 1928. leta so se uprli delavci v bananinih nasadih (Fals Borda, 1969).
- ¹² Paul Rivet je prišel v Kolumbijo, star 65 let, že kot priznan znanstvenik in ustanovitelj antropološkega muzeja v Parizu (Musée de l'homme). Kot amerikanist je v Kolumbijo prihajal že prej, toda tokrat kot ubežnik pred nemško okupacijo in kaznijo. Bil je socialni demokrat, prokomunist in član odporiškega gibanja. V Kolumbijo ga je povabil predsednik Eduardo Santos, da prevzame mesto direktorja Instituta. Vendar pa v Kolumbiji ni pustil veliko sledov iz tega obdobja, saj je že 1943. leta odšel v Mehiko.
- ¹³ Prva generacija: Eliécer Silva Celis, Graciliano Arcila Vález, Gabriel Giraldo Jaramillo, Edith Jimenez de Muñoz, Blanca Ochoa de Molina, Luis Duque Gomez, Ceballos Alberto in Alicia Dussan de Reichel-Dolmatoff, Druga generacija: Roberto Giraldo Pineda, Virginia Gutierrez de Pineda, Julio Cesar Cubillos, Carlos Angulo Valdé, Milciades Chávez, Alfonso Cesar Augusto, Uscategui Nestor, Velasquez Rogelio, Zuluaga Mejía Julian (Friedeman y Arocha 1979, Uribe 1980).
- ¹⁴ Denar za izdajo etnološke revije in raziskave je prihajal iz De Gaullovega komiteja za svobodno Francijo, katerega sedež je bil v Mehiki.

OMENJENA LITERATURA:

- ARROCHA RODRIGUEZ, Jaime
1984 a Antropología en la historia de Colombia: Una visión p. 27—130. Un siglo de investigación social. Antropología en Colombia. Etno. Bogota, Kolumbija.
- ARROCHA RODRIGUEZ, Jaime
1984 b Antropología propia: Un programa en formación, p. 253—300. Un siglo de investigación social. Antropología en Colombia. Etno. Bogota, Kolumbija.
- BARRERA, Eduardo M.
1985 Los aborígenes guayugés del siglo XVIII. Lampara 99 (23): 20—28, Compañía Exon Colombiana Ltda. Bogota, Kolumbija
- DUQUE GOMEZ, Luis
1965 Prehistoria: Etnohistoria y arqueología. Historia Extensa de Colombia. Vol. I., Bogota, Kolumbija
- FALS BORDA, Orlando
1969 Subversion and social change in Columbia. Columbia University Press, New York, ZDA
- FRIEDEMÁN, Nina S. de
1984 Ética y política del antropólogo: Compromiso profesional. p. 381—428. Un siglo de investigación social. Antropología en Colombia. Etno. Bogota, Kolumbija

- FRIEDEMÁN, Nina S. de in AROCHA, Jaime
1979 Bibliografía anotada y directorio de antropólogos colombianos. Sociedad Antropológica de Colombia. Bogotá, Kolumbija.
- FRIEDEMÁN, Nina S. de in AROCHA, Jaime
1985 Herederos del Jaguar y la anaconda. Carlos Valencia editores. Bogotá, Kolumbija.
- JIMENO, Myriam
1984 Consolidación del Estado y Antropología en Colombia. p. 157—195. Un siglo de investigación social. Antropología en Colombia. Etno. Bogotá, Kolumbija
- PALACIOS, Marco
1983 Café en Colombia 1850—1970. Ancora editores. Bogotá, Kolumbija
- PINEDA CAMACHO, Roberto
1979 Etapas de la antropología Colombiana. El Espectador. Magazin Dominical, 29. julij, Bogotá, Kolumbija
- PINEDA CAMACHO, Roberto
1982 Antonio García y el indigenismo en Colombia. pl-5 Noticias Antropologías. Sociedad Antropológica de Colombia, Bogotá, Kolumbija (Maj-junij)
- PINEDA CAMACHO, Roberto
1984 La reivindicación del indio en el pensamiento social Colombiano 1850—1950. p. 197—252. Un siglo de investigación social. Antropología en Colombia. Etno. Bogotá, Kolumbija
- Razni avtorji
- 1958 Homenaje al Profesor Paul Rivet. Academia Colombiana de Historia. Fondo Eduardo Santos. Editorial ABC, Bogotá, Kolumbija
- REICHEL-DOLMATOFF, Gerardo
1965 Colombia. Frederick A. Praeger, New York, ZDA
- REICHEL-DOLMATOFF, Gerardo
1977 El misionero ante las culturas indígenas. Antropología y evangelización: un problema de iglesia en América Latina. 2. izdaja Ectudios Antropológicos. p. 419—432 Colcultura. Bogotá, Kolumbija
- REICHEL-DOLMATOFF, Gerardo
1985 Los Kogi. Una tribu de la Sierra Nevada de Santa Marta. 2. izdaja Procultura I. del Bogotá, Kolumbija
- RESTREPO, Olga
1984 La comisión corográfica y las ciencias sociales. p. 131—158. Un siglo de investigación social. Antropología en Colombia. Etno. Bogotá, Kolumbija
- SAMPER, María José
1987 Filosofía de Cartera. Bogotá, Kolumbija
- URIBE T., Carlos A.
1980 La antropología en Colombia. América Indígena 40(2): 281—308, Méjico, Méjica
- URIBE T., Carlos A.
1980—Contribución al estudio de la historia de la Etnología Colombiana (1970—1980). Re-
1981 vista Colombiana de Antropología. Instituto Colombiano de Cultura. Bogotá, Kolumbija
- URICOECHA, Ezequiel
b. d. Antigüedades neograndinas. Biblioteca de Cultura Aldeana No. 45 Bogotá, Ministerio de educación. Kolumbija

Blaž Telban

DEVELOPMENT OF ANTHROPOLOGY IN COLUMBIA

As a science anthropology has acquired its scientific identity and institutionalization only recently. The article starts with the history of social sciences and humanities and their development from the time of the discovery of Columbia. The first written works which can be considered anthropological were written by missionaries and travellers. Later works were greatly influenced by the church and by the teachings of American as well as European anthropologies. Nowadays the opinions of Columbian anthropologists differ greatly, this being partly a result of a difficult political situation in the country. Young Columbian anthropologists have to fight distrust of missionaries as well as some Indian ethnic groups.

VIZUALNA ANTROPOLOGIJA: ZAPUŠČINA MARGARET MEAD

ASEN BALIKCI

Pričujoče delo govori o dediščini Margaret Mead, ki je povezana z vizualno antropologijo. Postavlja se nam naslednje vprašanje: ali novejši projekti vizualne antropologije razkrivajo kakršen koli opazen vpliv smernic in metod Margaret Mead? Ta kratka ocena se omejuje na projekte, ki se nanašajo predvsem na etnografski film in ne na fotografijo, metodo, ki jo je Meadova z veliko originalnosti uporabila na Baliu (Bateson, G. in Mead, M., 1942). Pri oceni pogledov Meadove na vizualno produkcijo v antropologiji sem uporabil tri vire informacij: objavljene članke (Mead 1973, 1975), izsledke seminarja o metodah in tehnikah dela na terenu, ki je leta 1958 potekal na univerzi Columbia v New Yorku, in izjave Margaret Mead kot svetovalke pri filmskem projektu o Eskimih Netsilik med letoma 1964 do 1968.

Pogleda Margaret Mead na vizualno antropologijo bomo najboljše razumeli v okviru osnovnih metodoloških antropoloških ciljev, kakor jih definira ameriška (to je Boasova) šola. V ameriški metodologiji je osrednja pozornost veljala pomenu zapisov: »Kot veda je antropologija povsem odvisna od terenskih zapisov, ki jih posamezniki beležijo v živečih družbah« (Mead, 1973, str. 246). Naravo zapisov kot metodološko osnovo za našo vedo je določno opredelil Boas: »(Boas) je želel resničen korpus materiala za obdelavo, ogromne količine materiala, ki bi omogočale ponovno preverjanje vsake nadrobnosti in ki bi bile osnova za določeno vrsto negativnih ugotovitev« (Mead 1959, str. 16). Veljalo je, da imajo antropološki zapisi, zbrani po točno določenih standardih, ki jih je uvedel Boas, svojo lastno znanstveno vrednost. Raziskovalci jih lahko ponovno preverjajo. Ti podatki so dokumentarna osnova za analizo in poznejše oblikovanje hipotez. Za zapise so značilni trajnost, objektivnost in ponovna uporaba. Nadalje se antropološki zapisi nanašajo na ohranjanje oblik kulturne edinstvenosti in s tem so si pridobili moralno vrednost. Terenski etnologi, ki zbirajo podatke, ohranjajo predvsem dele človeške kulturne dediščine, ki jo često ogroža takojšnje spreminjanje ali celo uničenje. Če pri tem upoštevamo, da so edino antropologi popolnoma usposobljeni za to nalogo, dobi antropološko terensko delo sij plemenitosti. Antropolog na terenu je zadnja resna priča dolgega in enkratnega procesa kulturnega razvoja in njegova naloga je, da ga ohrani zanamcem. Menim, da lahko v tem metodološkem okviru ameriške šole, v katerem imajo antropološki zapisi osrednji pomen, najboljše razumemo poglede Margaret Mead na vizualno antropologijo.

Metodološke prispevke Margaret Mead k vizualni antropologiji lahko razvrstimo v štiri razdelke.

Prvi zadeva splošno rehabilitacijo mehaniziranega beleženja kot integralnega dela antropološkega raziskovanja in načinov predstavitve. Antropologija je veda besed in natisnjena dela so deležna velikega ugleda. Uporaba avdiovizualnih tehnik na terenu in predstavitev avdio-

vizualnega gradiva imata negativni sopomen v poklicu, ki mu pripisujejo lahkotnost, plitkost, površnost in senzacionalizem. Margaret Mead se zavzema za mehanizirane pripomočke, ki lahko terenskemu raziskovalcu v relativno kratkem času pomagajo zbrati *ogromno* gradiva, so tako izjemno *učinkoviti* in vodijo k zbiranju materiala, ki ima večjo *trajno vrednost* in ga je mogoče vedno znova analizirati. Trditev utrjuje z zgledi iz svojega lastnega dela na Baliu skupaj z Gregoryjem Batesonom in številnimi filmskimi prispevki drugih antropologov. Potrebno je omeniti, da je Margaret Mead pri obrambi avdiovizualnih načinov beleženja izjemno samozavestna in da so njene izjave o tem preroške. Meni, da je avdiovizualna tehnologija še posebno primerna za zbiranje podatkov o kulturni enkratnosti: »Nedopustno je zavračanje, da bi posneli filme o plesu ali prostorskih odnosih med ljudmi na terenu« (Mead, 1973, str. 255). In naprej: »Če je osnovno prevladujoče dejstvo, da je vse kulturno gradivo izjemno dragoceno [...] in ga je vredno ohraniti v kar najpopolnejši obliki, tedaj dobi relativna vrednost popolnoma mehaniziranega zapisa [...] svoje mesto« (Mead, 1973, str. 255—256).

Druga metodološka sestavina, ki je del zapuščine Margaret Mead, se nanaša na posebno terensko strategijo, ki vključuje sistematično uporabo avdiovizualnih tehnologij. Po mnenju Margaret Mead kamere ne smemo uporabljati kot edinega sredstva za zapisovanje na terenu. Kamera naj bi bila raje del večmedijskega načina zapisovanja. Da bi to mnenje bolje osvetlili, moramo omeniti njen seminar o terenskih metodah in tehnikah dela, ki ga je imela na Univerzi Columbia v New Yorku ob koncu petdesetih let. Povabila je študente, naj opazujejo igro otrok v peskovniku in okrog njega. Njihovo igro opazujejo matere, ki sedijo na bližnjih klopeh. Vzorec so otroci različnih etničnih skupin. Študenti so bili razdeljeni v štiri skupine in vsaka od njih je uporabljala drugačen način zapisovanja: sistematično in hitro beleženje v obliki stalnega zapisnika, fotografija, magnetofonski zapis in film. Socialno področje opazovanja je zajemalo stike med otroki, med materami in otroki in med materami samimi. Medtem ko beleženje poteka nenehno brez prekinitve, pa sta fotografski aparat in kamra uporabljena le takrat, ko opazovalci menijo, da se dogaja nekaj pomembnega za ponazoritev specifično kulturnega vedenja med interakcijo. Prednostna metoda pri fotografiranju so hitro si sledeči posnetki dogodkov, ki se zdijo pomembni. Takšen način strogo izključuje fotografiranje na slepo. Rezultate večmedijskih zapisov potem pozorno primerjajo in analizirajo v pričakovanju, da bodo odkrili za kulturo specifične vzorce vedenja in interakcije.

Ta metoda jasno kaže, da je treba med snemanjem stvari nujno beležiti. »Čudovit film o prerekanju na vaškem sestanku, ki pa je brez podatkov o govornih [...], trati tako terensko delo kakor film« (Mead, 1973, str. 256). Nadalje, mehanično delo na terenu ne bi smelo nikoli prehiteti običajne študije in zapisovanja ali pa ju zamenjati. Opazovalec mora najprej popolnoma razumeti dogodke v vsej kompleksnosti in jih šele potem posneti. Tako ima filmanje povratnih scen prednost takrat, ko je ves osnovni etnografski material še zbran in ko kamera ne posega v raziskovalni proces. To pa ne pomeni, da bi lahko film razumeli kot dodatek beleženju na papir; film ostaja zelo pomemben in integralen del raziskovalnega načrta. Zaradi povezanosti raziskave in filma je nedvomno terenski antropolog odgovoren za proces filmanja. To je zlasti pomembno pri ekipah dokumentarnih filmov, ki delajo med eksotičnimi kulturami. Margaret Mead meni, da lahko samo tisti terenski antropolog, ki razume kulturo kot celoto, prodre pod površinske vtise in poveže različne kulturne elemente. Etnograf naj bi bil gonilo vsakega etnografskega filma.

Tretja točka, ki bi jo želel poudariti, govori o razmišljanju Margaret Mead o kulturni celoti oziroma kulturni celosti. To je vedno živa snov v njenih člankih o vizualni antropologiji in v drugih delih in jo lahko opišemo na tri načine. Najprej se zdi gotovo, da se je Margaret Mead jasno zavedala sintetizirajoče moči podob. Annette Weiner je v zvezi z analizo filmskega načrta para Bateson — Mead na Baliju zapisala: »Skoraj vsaka skupina fotografij o stikih med ljudmi odkriva prav tako pomembno navzočnost ritualnih predmetov iz palmovega listja, svete vode, duhovnikov, darov, krašenja telesa, duhov mrtvih itn. Bolj živo kakor besede nas fotografije razpirajo za sprejemanje popolnejše razsežnosti značaja balijskih prebivalcev — za razsežnost, ki je celo povednejša od napisanih opisov Batesona in Meadove« (Weiner, 1979). Nadalje: »Fotografski posnetki prikazujejo vrsto vsakdanjih dogodkov, ki so sestavljeni tako, da oblikujejo veliko večjo integrirano tematsko celoto« (Weiner, 1979). Vendar pa Weinerjeva kritizira pripovedovanje v filmih Batesona in Meadove na mestih, kjer Meadova razlaga dogodke in pri tem obravnava vizualno gradivo, material kakor da bi to bile pisane besede — kjer posneto gradivo postane dvojniki pripovedi same Margaret Mead. Podobno bi lahko rekli za njen film »The Four Families« (Štiri družine), kjer poskuša v pripovedovanju Meadova odkriti osnovne teme v kulturi, in to skladno s tradicijo študija osebnosti in kulture. Vendar pa ne verjamem, da je pripoved glavni vzrok za to, da fotografije same posredujejo nekakšen občutek kulturne celote, medtem ko ga filmi ne. Film Margaret Mead so kratki in omejeni na določeno temo. Spričo posebnega značaja ne morejo kar tako predstavljati vizualne spremljave za pojmovanje kulture kot celote. Kar zadeva fotografijo, pa tole: posnetih je bilo 26000 fotografij in kritičen izbor je omogočal veliko več svobode pri tematski konstrukciji in holistični dodelanosti. Tako lahko sklenemo, da je Meadova v delu s fotografijami in tudi pri filmu »Štiri družine« merila na prenašanje osrednjih pomembnih kulturnih oblik, ki izražajo njeno ukvarjanje s kulturno celostnostjo.

Drugič: premišljanje Margaret Mead o celostnosti je očitno v njenih priporočilih terenskim delavcem, naj pred kakršnim koli filmanjem vsaj približno spoznajo kulturo kot celoto. Meadova je verjetno ugotovila, da je zorno polje objektivna ozko in da mora kamera pokazati bistveno. Bistveno postane takšno v celotnem kontekstu, katerega del je. Za terenskega antropologa je absolutno neogibno, da najprej dobro spozna funkcioniranje kulture kot celote, da lahko pravilno izbira filmske sekvence. In te morajo trajati tako dolgo, kakor je mogoče, in prikazati cela telesa in po možnosti celotne dogodke.

Tretjič: Meadova se je ukvarjala z zmožnostmi vizualnih zapisov, ki bi ponazarjali življenje skupnosti z večino njegovih vidikov (tehnologija, prizadevanja za obstanek, politične akcije in oblike ekspresivne kulture) v enoletnem krogu. Izraz »holističen« v tem pomenu postaja sinonim za enciklopedično in to je bil eden od razlogov, da je Meadova tako cenila filmski projekt o Eskimih Netsilik.

Zadnja sestavina zapuščine Margaret Mead se nanaša na nujnost zapisovanja. »Po celem svetu, na vsaki celini in otoku [...] zginjajo dragoceni, povsem nenadomestljivi in za vedno neponovljivi vedenjski vzorci...«

(Mead, 1975, str. 4). Naloga vizualnega antropologa je, da opazuje, preučuje in zapisuje na filmski trak oblike kulturne enkratnosti, preden jih uniči val modernega. Ti večmedijski zapisi imajo svojo lastno objektivno, znanstveno vrednost in bodo dokumentarna osnova za nadaljnje analitične izpeljave. Odnos Margaret Mead do metode vizualne antropologije je povsem jasno neposredno nadaljevanje osnovnih načel ameriške šole, ka-

kor jih je definiral Boas: ustroj zapisov, nujnost naloge, prepričanje (često neutemeljeno) o kulturnem holizmu in celo uporaba večmedijskega zapisovanja na terenu. Kakor je poudarila Ira Jacknis, ne smemo pozabiti, da je Boas prvi uporabil pripomočke vizualnega zapisovanja na terenu, in sicer tako fotografsko kakor filmsko kamero (Jacknis 1984). Na koncu moramo ugotoviti, da izjave Margaret Mead o vizualni antropologiji niso površne opazke o tehničnih rečeh, več se zdi bistvene za njen osnovni koncept o tem kaj sploh je antropologija.

Preglejmo zdaj uporabo dediščine Margaret Mead pri nekaterih novejših projektih. Je pri njih opazen vpliv filozofije in metodologije Margaret Mead? Ob tem bodo moje pripombe izredno fragmentarne, saj mislim, da nisem seznanjen z različnimi aktivnostmi vizualne antropologije po svetu. Začnimo z Veliko Britanijo, katere položaj v naši vedi je nenavadno dvoumen. Nekaj britanskih antropologov izraža odločen prezir do prizadevanj vizualne antropologije. Pred kratkim sem slišal enega izjaviti: »Edina vrednost etnografskega filma je v tem, da pokaže, da primitivna ljudstva, o katerih pišemo knjige, v resnici obstajajo.« V nedavno izdanem priročniku o etnografskem raziskovanju avtor svari bralca, da lahko fotografija redko razkrije vse pomembne etnografske detajle, na katere je mislil terenski raziskovalec takrat, ko je bila posneta (Ellen, 1984, str. 200). Martina Southwolda pa so citirali v navezavi na filmski material, ki ga je posnel na terenu: »Prizori, katerih mi ni uspelo posneti, bi bili gotovo vrednejši.« Poleg tega naj bi predstavitev avdiovizualnega materiala v predavalnici študente odvrčala od pomembnejših analitičnih vprašanj. Očitno ne obstaja samo eno mnenje o pionirskem delu Margaret Mead. Zakaj? Povsem jasno to odkrivajo najbolj globoke razlike v antropoloških pristopih. Ameriško tradicijo je prevzel ustroj zapisov, medtem ko angleška šola upošteva etnografske podatke v glavnem v povezavi z analitičnim okvirom. Kaže, da se zapisi in analize med seboj izključujejo. Britanci so posneli prenekateri dober film za televizijo in pri tem so sodelovali antropologi kot izobraženi informatorji. Ti izdelki pa nikakor niso del globalno zasnovanega načrta, ki bi vključeval avdiovizualne zapise v tradiciji Margaret Mead. Nedavni filmi Melisse Llewelyn-Davies o Masajih predstavljajo verjetno izjemo; raznovrstnost obnavljanih tem, povezave med ritualom in sorodstvom, jasna identifikacija ljudi in skupin prispevajo k zaznavanju kulturne celote, visoko cenjenega cilja Margaret Mead.

Če se odpravimo v Francijo, kjer snemajo številne malo poznane etnografske filme, je spodbudno opazovati resni program na pariški univerzi Nanterre. Claudine de France, ki vodi ta program, je pred kratkim izdala knjigo z naslovom »Cinéma et anthropologie« (Film in antropologija), v kateri je Margaret Mead komaj omenjena; kandidati za doktorske naslove v Nanterru se ukvarjajo s povezanimi projekti, ki združujejo detajlno filmanje z zapisano etnografijo. Novejši zgled je delo Anne Pascal o plovbi po reki v Franciji (Pascal 1985). Medtem ko avtorica teži k popolnosti z nizanjem detajlov, pa povsem manjka konceptualna analiza, kar je v nasprotju s konceptom Margaret Meadove, kjer vizualni prikaz črpa iz psiholoških konceptov in teorij. In vendar je zapis tu. V obsežni panorami francoske produkcije bi morali omeniti tudi Guilleratov film o tehniki požigalniškega poljedelstva v Novi Gvineji, ki je nedvomno plod daljšega terenskega dela. Produkcija germanskih dežel je obsežna, vendar se izven teh dežel o njej le malo ve. Številni prispevki o afriških kulturah Petra Fuchsa (Göttingen) in Iva Streckerja (Mainz) so tesno povezani s terenskim delom in spadajo v kategorijo etnografskih zapisov. V zadnjem času lahko opazimo obsežno zanimanje za vizualno antropologijo v Italiji s številnimi zapisi o aktivnostih na podeželju. Kaže, da je vizualnih

zapisov še posebno veliko v vzhodni Evropi. Hranijo jih v muzejih, ilustrirajo pa večinoma kmečke obrede in navade. Na Japonskem je etnografski film tesno povezan s televizijo, brez aktivnega sodelovanja terenskih antropologov. V Latinski Ameriki se dogajajo obetavne spremembe, vendar se zdi, da politični nazori precej vplivajo na lokalne izdelke. V Združenih državah Amerike je mogoče opaziti upadanje zanimanja za našo vedo, kar se odraža v vse manjšem članstvu v Society of Visual Anthropology (Društvo za vizualno antropologijo), v ukinitvi revije *Studies in Visual Communication* (Raziskave o vizualni komunikaciji), manjšem obisku predavanj antropoloških filmov in nizkem številu projektov vizualne antropologije, ki jih predložijo ustanovam. V obdobju omejenega financiranja so mladi strokovnjaki pod pritiskom, da ostanejo blizu glavnega antropološkega toka in da odklanjajo eksperimentiranje z novimi metodami in tehnikami (Ruby, 1985). Zdi se, da zdaj med antropologi ni opaznejšega zanimanja za analize igranih filmov kot kulturnih dokumentov (Weakland, 1975). Podobno odsotnost zanimanja lahko opazimo pri raziskovalni uporabi ogromnega števila vizualnih zapisov, ki so jih zbrali pri Human Studies Film Archives (Filmski arhiv za humanistiko) pri inštitutu Smithsonian in pri Encyclopedia Cinematographica v Göttingenu (Asch). Medtem ko lahko to pomanjkanje antropološke angažiranosti delno razložimo z določenimi metodološkimi pomanjkljivostmi samih zapisov, pa se lahko čudimo izjavi Meadove o vnovični uporabi avdiovizualnih zapisov za raziskovalne namene. Vendar pa podoba našega poklicnega položaja ni popolnoma črna. Obstajajo nekatere ohrabrujoče stvari. Na univerzi Indiana so ustanovili nov program vizualne antropologije, tu pa so seveda tudi neprestani naporji Timothyja Ascha. Njegovo nedavno delo na Baliu je kombinacija dela antropologa, Linde Connor in izdelovalca filma-etnografa; filme sprémlja etnografska raziskava in ta projekt je verjetno najbližje programu Margaret Mead. Asch je nadalje izoblikoval na univerzi Južna Kalifornija šolo za mlade vizualne antropologe. Dovolj je razlogov, da optimistično zremo v prihodnost.

Po mojem mnenju je osrednja sestavina vizualnoantropološke dediščine Margaret Mead ustroj večmedijskih antropoloških zapisov. Ta del njene dediščine je neposredno nadaljevanje antropološkega programa, ki ga je začel Boas. Načrt je bil utemeljen v začetkih antropologije v Ameriki, v času, ko je imela veda institucionalno osnovo večinoma v muzejih, ki so idealni za shranjevanje zapisov. Premik od muzejev k univerzitetnim oddelkom je spremljalo preoblikovanje antropoloških razprav od deskriptivno-etnografskih k analitično-sociološkim. V tem procesu so zapisi zgubili svojo notranjo izvirno vrednost in kaže, da vključitev avdiovizualnega aspekta njihove vrednosti ni povečala. Nedvomno še naprej nastajajo številni tako imenovani etnografski filmi, toda večina se približuje dokumentarni tradiciji in jih ne moremo obravnavati kot vizualizirane etnografske tekste v bleščečem slogu Davida MacDougalla.

Vse to je bilo o Ameriki, kako pa je z novjšimi dosežki v Tretjem svetu? Prestrašene zaradi navala modernega in v posledici zgube izvirne kulturne vsebine, ki ogroža lokalno kulturno identiteto, so mnoge vlade v državah v razvoju ustanovile aktivne reševalne programe. Ti temeljijo v glavnem na muzejih in uporabljajo fotografijo, avdio in video zapise in še pisane razlage. Mednarodni afriški inštitut je oblikoval takšen program za zahodnoafriške muzeje s podporo Fordove fundacije. Pakistanski kulturni inštitut v Islamabadu ima podobne cilje. Komisija za vizualno antropologijo je pred nedavnim pomagala ustanoviti enoto za vizualno antropologijo na Kitajskem. Njen cilj je izdelava večmedijskih zapisov tradicionalnih kulturnih oblik pri šestinpetdesetih narodnostnih manjšinah na Kitajskem. Komisija je predložila Unesco ustanovitev terenske šole,

kjer bi se mladi etnografi in folkloristi iz ustanov Tretjega sveta urili v metodah in tehnikah antropološkega dela na terenu. V ospredju načrta je misel o večmedijskih zapisih. Če povzamemo: medtem ko je zapuščina Boasa in Meadove v Ameriki v glavnem pozabljena, pa jo uporabljajo v več deželah Tretjega sveta, v zgodovinskih okoliščinah, ki so podobne tistim v Ameriki, ko je Boas prvič pristal na tej celini.

Prevedla *NIVES SULIČ*

- ASCH, Timothy in Patsy ASCH
b. n. l., »Film and anthropological research« Department of Anthropology, University of Southern California
- BATESON, G., MEAD, M.
1941 »Balinese Charakter: A Photographic Analysis«
New York Academy of Sciences (Special Publications; 2)
- ELLEN, Roy
1984 Ethnographic Research
Academic Press
- JACKNIS, Ira
1984 »Franz Boas and Photography« V: Studies in Visual Communication; Vol. 10. No. 1
- MEAD, Margaret
1973 »The art and technology of field work« V: A handbook of method in cultural anthropology / Ed. by R. Naroll and R. Cohen. New York: Columbia Univ. Press
1975 »Visual anthropology in a discipline of words« V: Principles of Visual Anthropology / Ed. by P. Hockings. Hague; Paris: Mouton Publ.
1959 An anthropologist at work. New York: Avon
- PASCAL, Anne
1985 Au fil des écluses. Paris: Université de Paris X.
- RUBY, Jay
1985 »The future of anthropological cinema« V: Anthropologia Visualis; No. 2
- WEAKLAND, John
1975 »Feature films as cultural documents« V: Principles of Visual Anthropology / Ed. by P. Hockings. The Hague; Paris: Mouton Publ.
- WEINER, Annette
1979 »Toward a tradition of Ethnographic Film Theory« (Neobjavljeno)

Asen Balikci

VISUAL ANTHROPOLOGY: THE LEGACY OF MARGARET MEAD

The author assesses the legacy of Margaret Mead in reference to the field of visual anthropology. This legacy can be best understood in connection to the basic methodological objectives of American anthropology as defined by the American, that is Boasian school. The notion of records was centrally important in the methodology of American anthropology.

Methodological contributions of Margaret Mead in reference to the field of visual anthropology can be grouped in four sections. The first concerns the general rehabilitation of mechanized recording as an integral part of anthropological research. The second speaks about the specific field strategy involving the systematic use of audio-visual technologies. Margaret Mead maintains that the camera should be part of a multimedia recording strategy in which the necessity for note taking during the recording process is imminent. The third point concerns Margaret Mead's preoccupation with the notion of cultural whole or cultural totality and the last the urgency of the recording task. All over the world precious and irreplaceable behaviours are disappearing and therefore it is imminent for anthropologists to observe, study, analyse and record them before they are lost for ever.

The author concludes his paper with the notion that the legacy of Margaret Mead and Franz Boas seems to be almost forgotten in the US, but it has found application in some countries in Europe and in the Third World.

ZLATOROG

DR. MILKO MATIČETOV

Opomba št. 61 iz knjige *Leggende del Friuli e delle Alpi Giulie*. Raccolte da A. v. Maily, pubblicate con la collaborazione di J. Bolte, edizione critica a cura di M. Matičetov, Gorizia, Editrice Goriziana, 1986,¹ 1987.²

Slovenska povedka, ki jo je prvi objavil Karl Deschmann v *Laibacher Zeitung*, je dala snov za ep *Zlatorog* Rudolfa Baumbacha in za neko drugo delo grofa Aichelburga. O belem gamsu, ki prinaša smrt lovcem, govori tudi koroška povedka, ki jo je objavil Graber pod št. 227, in Vernaleken, *Alpensagen*, str. 402; prim. *Walliser Sagen* 1, 115.221 (1907) in Jegerlehner, *Sagen aus dem Oberwallis* 1913, str. 30. Triglav (Terglov, Tricornno, Dreikopf) je bila gora, posvečena slovanskemu božanstvu Triglav; njegova podoba s tremi glavami je bila v templju v Kobaridu, kakor tudi v Millstattu na Koroškem, v Brandenburgju in v Štetinu (Temme, *Volksagen aus Pommern* 1840, str. 49). Z njegovim češčenjem lahko povežemo tudi povedko o Zlatorogu. — Triglavska roža je dobro znana alpska cvetlica (Donnerrose, Alpkraut, Rhododendron), katerega zdravilno moč naj bi poznali jeleni (Savi-Lopez str. 149). O motivu rešitelja, ki bo rojen v daljnji prihodnosti, je pisal F. Ranke, *Der Erlöser in der Wiege* (1911); prim. Grimm, *Dt. Sagen* št. 108.

ANTON VON MAILLY — JOHANNES BOLTE

Maily je občutno skrajšal izvirnega Zlatoroga, ki je izšel 21. februarja 1868 (*Laib. Ztg.* št. 43, str. 325—327): povzel je uvodni del, ki vsebuje splošne značilnosti gamsa z zlatimi rogovi, mitičnih »belih žen« (Weisse Frauen — ne vemo zakaj je namesto njih postavil »vile«), iskavcev zlata v Bogatinu, opuščenih sočnatih pašnikov itn., izločil pa je jedro same zgodbe, kjer so vse te in druge nadrobnosti živele, tako da so bile vanjo vključene. Žal nimamo nikakršnih podatkov, da bi mogli ugotoviti, če se ni Maily tu čisto prepustil svoji intuiciji, zdravemu občutku, ali pa je morda jasno vedel, da je prav ta drugi del sestavka vprašljiv. Romantična zgodba o ljubezni med mladim lovcem in gostilničarkino hčerjo je v resnici zelo literarno nadahnjena in izumetničena, zato je do neke meje razumljivo, da je bila izpuščena, čeprav gre za nedoslednost, saj je avtor v isto zbirko uvrstil tudi nekaj zgodb, ki so še bolj literarne in izumetničene (npr. devinski cikel, »Marinella« in več drugih). Hkrati pa najdemo pri Maillyu nekaj, česar pri Dežmanu ni bilo: motiv smreke in zibke tistega, ki bo čez 700 let našel zaklade, skrite v Bogatinu. V Maillyjevi opombi smo popravili netočno navedbo vira (v »nekem ljubljanskem časniku«). S kratkim, posrečenim povzetkom je bil tržaški profesor W. Urbas (*Die Slovenen*. Dritter Jahresbericht der dt. Staats-Oberrealschule in Triest für den Schuljahr 1873. Triest 1873, str. 53—54) eden prvih, ki je Neslovence opozoril na Dežmanovega Zlatoroga.

Zlatorog pa je prav zaslovel z izidom — v Leipzigu za božič 1876 — istoimenske epske pesnitve, ki je do smrti svojega avtorja, Rudolfa Baum-

bacha (1840—1905), dosegla kar petdeset izdaj. V slovenščini je bil Baumbachov *Zlatorog* — v prevodu pesnika Antona Funtka — tiskan trikrat (1886, 1922, 1968), v italijanščino pa ga je prevedel in izdal v Trstu Ario Tribel—Tribelli leta 1930. *Zlatorog* je navdihnil pet oper (A. Thierfelder, V. Gluth, H. Schmit, H. Rauchenecker, V. Parma), en balet (E. Wolf) in eno kantato (Thierfelder). Opera slovenskega skladatelja Parme, rojenega v Trstu, je bila predstavljena v Ljubljani leta 1921, v Mariboru 1923 in 1977 in je posneta tudi na ploščo. Med Slovenci so našli navdih pri Zlatorogu A. Aškerc za dramo v verzih (1904) in J. Abram za tragedijo, ki je bila delno predstavljena v Ljubljani leta 1927; Maily (1916, str. 30) omenja še neko pesniško obdelavo grofa Eugena Aichelburga (v nemščini). Podnaslov »narodna pravljica«, ki ga je dal Zlatorogu pesnik Anton Aškerc, je odprl razpravo, ki se nadaljuje — zdaj glasneje zdaj tiše — vse do naših dni. Zraven tistih, ki se jim ljudskost Dežmanovega teksta nikakor ne zdi sporna, so se od nekdanj oglašali tudi skeptiki. J. C. Oblak je že leta 1904 označil Zlatoroga za »potpourri« (*Zlatorog*. Slovan 2, str. 81—82). J. Glonar je leta 1909 brez oklevanja zapisal: »Z zagotovostjo se lahko trdi, da »Zlatorog« v Dežmanovem zapisku ni naroden.« V nasprotju z Oblakom, po čigar mnenju je Dežman »spravil razne odlomke v harmonično celoto«, se je Glonarju Zlatorog zdel »podoben rekonstrukciji starega templja, v kateri se tu in tam še poznajo stari kosci, ob kateri pa nimamo zavesti, da jih je rekonstruktor pravilno sestavil, in ne vemo, kaj je posnel z zemlje, na kateri so stali, kaj dodal iz svojega« (ČZN 7, 1910, str. 94—95).

Seveda je tudi Maily (*Mythen* 1916, str. 30) opazil pri Dežmanu »združitve celega kroga mitov in povedk« in temu ustrezno v zbirki iz leta 1922 izpustil približno polovico besedila. V tem se je pokazal bolj kritičnega od J. Kelemine, ki je med *Bajke in povedke slovenskega ljudstva* (Celje 1930, št. 22) sprejel Dežmanovo povedko v celoti. L. Kretzenbacher (*Sage und Mythos vom Zlatorog*. R. Baumbach & A. Funtek, »Zlatorog«. Eine Sage aus den Julischen Alpen / Planinska pravljica. München 1968, str. 137) je med vrstami priznal, da »Dežmanov tekst, vsaj v dani podobi, zbuja sum romantične obdelave«; splet povedk v Zlatorogu je osvetlil z novimi primerjavnimi žarki, vendar ne da bi se ustavil pri temeljnem vprašanju izvirnosti ali neizvirnosti teksta iz leta 1868, ki se mu je glede na priljubljenost snovi zdelo skoraj nepomembno (»Frage ohne Belang«), razen za »znanstveno raziskovanje [ljudskega] pripovedništva«. T. Cevc (*Traditiones* 2, 1973, str. 94—95), ki je pretresal analogno povedko — o gamsu z zlatimi parklji — iz Kamniških planin, se je bežno ozrl tudi na razpravo o gamsu z zlatimi rogovi s triglavskih pobočij in pri tem skušal ostati kolikor mogoče nevtralen. R. Wildhaber (*Das Tier mit den goldenen Hörnern*. Alpes Orientales 7, Monachii 1975, str. 93—123) je primerjavo raztegnil na antično grško literaturo (ki je verjetno zajemala iz starejših ustnih virov), na srednjeveško (igrško, eddično) poezijo in na ljudsko pripovedništvo od Irske do Albanije itd., vendar so prav njegovi podatki o Zlatorogu zelo vprašljivi. Rekli bomo celo, da se nam zdi ne samo drzna, ampak celo zmotna sodba, češ da ob branju konca Mailyjevega teksta (z motivom o zibki) »imamo občutek, da prihaja naravnost iz ustnega izročila« (Alpes Orientales 7, str. 97). Ker nam ta hip ni dosegljiva Röhrichova študija *Europäische Wildgeistersagen* (Rheinisches Jahrbuch f. Volkskunde 10, 1959), žal ne moremo preveriti, kako je L. Röhrich tam porabil gradivo, ki mu ga je — na njegovo prošnjo — poslal Matičetov. Kakorkoli že, gre pač za nesporazum: tekst, ki ga je povzel Wildhaber po Röhrichu, ni nov zapis, ampak le nekakšen delni in indirektni regist po Dežmanu.

In takole smo se končno znašli v situaciji, ki terja nedvoumno besedo o Zlatorogu K. Dežmana (in vseh tistih — z Maillyjem vred — ki so ga navajali). Odločilni argument za odrekanje ljudskega izvira Zlatorogu je spoznanje, ki izhaja iz njegovih dolgoletnihkušenj pri zbiranju ljudskega izročila na terenu: neko izročilo, značilno za določeno pokrajino, pač ni meteor, ki za nekaj hipov prereže nočno nebo, ga razsvetli in potlej zgine, za sabo pa pusti še tršo temo, kot je bila poprej. Če smo npr. na Slovenskem spoznali, da se nekatera izročila o Kralju Matjažu, o rojenicah, o možu, ki se po smrti vrača k svoji vdovi, o duhovinu, o polhih (prim. opombe št. 14, 17, 20, 64) trdovratno ohranjajo tri, štiri ali več stoletij, kako potemtakem razložiti, da bi pripovedna snov, ki je tako tipična, pesniška, vsakomur na očeh kot Zlatorog, kar meni nič tebi nič zginila v teku niti dveh rodov, tj. od poznih šestdesetih let devetnajstega stoletja do praga dvajsetega? Slovenski planinec in pisatelj J. Abram je po potrpežljivem iskanju med Bovcem in Trento (v krajih, kjer je v dušnem pastirstvu preživel nepretrgano pet let, 1899—1904) s komaj prikritim obžalovanjem zapisal: »O Zlatorogu ni več sledu!« (*Opis Trente. Planinski Vestnik* 13, 1907, str. 182). Ko je isti pisec pozneje znova poskušal srečo na terenu in znova poročal o isti povedki, je moral pač vdano reči: »Sedanji rod jo je že pozabil« (*Bogatin. KGMD za leto 1927, Gorica 1926, str. 63; gl. tudi nemški prevod: J. Kugy, Fünf Jahrhunderte Triglav. München 1938, 229*). Poskus, ki ga je napravil Abram v Trenti, so ponovili vse naokoli Triglava po drugi svetovni vojski: najprej v Bohinju J. Mahnič (*Roža mogota. Slavistična revija* 3, 1950, str. 125 ss.) in potlej podpisani v dolini Save Dolinke, v Trenti in po vsi gornji Soški dolini, pa še v dolini Režiji, ki je — kakor vemo — še posebej konzervativna. Izid je bil zmerom in povsod negativen. Skoraj absolutni molk vseh informatorjev je moč razložiti samo takole: Zlatorog mora biti izmisljak K. Dežmana, kompilatorja in avtorja hkrati. Drugače bi namreč povedka nikakor ne mogla zginiti »iz spomina starih bovških pastirjev« v tako kratkem časovnem presledku. To pomeni ne samo, da ni bila »pozabljena«, ampak da tako, kakor nam jo je Dežman predstavil, sploh ni nikoli obstajala.

Morda ne bo odveč spomniti tu na dilemo, ki si jo je zastavil planinec J. C. Oblak. Že tri leta pred Abramom je napisal, da v Trenti »narod, ki živi visoko gori pod Triglavom, te pravljice danes ne pozna več«, takoj zatem pa se je vprašal: »Ali jo je pozabil ali pa jo sploh nikdar ni poznal?« Ker je poslušal glas srca, to je iz domovinsko-čustvenih vzgibov, je Oblak dal prednost prvi mogočnosti; če pa bi poslušal glas razuma, bi kot dober advokat gotovo izbral drugo, bolj logično in bolj radikalno alternativo. Zdajle, ko preiskujemo poti, ki so jih ubirali razni raziskovalci Zlatoroga, pa smo vendarle dolžni priznati — čeprav z osemdesetletno zamudo — da se je na tem ali onem križišču začela nepravda ali kompromisna pot, ki je mnogim povzročila težave ali občutno podaljšala hojo. Drugače, na kratko povedano: Dežmanovo besedilo je poznoromantična mistifikacija.

Ob robu te povedke mislim, da je nazadnje potrebno pripomniti tudi to, kako je »Zlatorog« nekaterim delal hude preglavice že s samim svojim obstajanjem. Ker bi bilo nerazumljivo, da bi ta značilna pesniška podoba ne prišla v delo, naslovljeno »Julijske Alpe«, jo je G. Caprin (*Alpi Giulie. Trst 1895, 67—71*) tja kajpada uvrstil, ampak tako, da se je izognil izvirnemu poimenovanju opisno: »gams z zlatimi krivci« (il camoscio dagli uncini d'oro), »gams z zlatimi roglji« ali kako drugače, niti enkrat samkrat pa ni segel po imenu, ki mu ga je dal Dežman, prevzel Baum- bach in vsi tisti, ki so o njem pisali pozneje.

Z Mailyjevo opombo o troglavem slovanskem božanstvu, po katerem naj bi bila gora Triglav dobila ime, kajpada ne moremo soglašati. Naj-novejše študije o slovanski in posebej slovenski mitologiji ne sprejemajo več podobnih fantazij in so z njimi že skoraj pomedle. Pa tudi o kakem slovansko-poganskem »templju« v Kobaridu nismo nikoli nikdar nič brali ne slišali.

Droben popravek terja še Mailyjevo enačenje tako imenovane »triglav-ske rože« (Donnerrose, Alpkrout) s slečjem (Rhododendron hirsutum). Mnenje J. Glonarja (ČZN 7, str. 92), češ: »V »triglavskih« rožah je skrit nekdanji diptam« (somovica, jelenska trava [diptamnus albus = jesenček?]), ni prepričljivo. V resnici gre za cvetlico z imenom *Potentilla nitida*. Glede na okoliščino, da je Zlatorog samo pesniška izmislica, pa je to kajpada čisto platonična pravda.

Prevedla VIDA MATIČETOVA

Milko Matičetov

ZLATOROG

In 1986 a book entitled *Leggende del Friuli e delle Alpi Giulie* (Raccolte da A. v. Maily, pubblicate con la collaborazione di J. Bolte, edizione critica a cura di M. Matičetov) came out in Gorizia in Italy.

In a footnote number 61 A. v. Maily gives a short description of a phenomenon and extensity of the „epic“ about Zlatorog.

Yet his remarks are, however, inaccurate in many instances. The poem about Zlatorog by Rudolf Baumbach (1876), written on the basis of a publication by Karel Deschmann (1868), had during the course of many years undergone numerous critical treatments, especially regarding the origin of the basic motive. Even the romantic story about the love between a young hunter and an innkeeper's daughter in itself is in reality very literarily inspired and artificial. The crucial argument against the folk origin of Zlatorog is the knowledge that the narrative about Zlatorog could not have been traced anywhere around Triglav, in the Sava Dolinka and Soča valley or in Rezija after approximately 1860. An almost absolute silence of informants can only be explained in the following manner: Zlatorog must be an invention of K. Dežman, a compiler and author at the same time. To put it differently: Dežman's text is a late romantic mistification, and many collectors of folk material had been taken in by it.

Maily's remark about a three-headed Slavic deity after which Triglav had been named is not beyond reproach as well. We do not accept similar fantasies in Slavic and especially in Slovene mythology any more. The same could be said for the remark about a Slovene pagan „temple“ near Kobarid, We should said about the Maily's equalization of the so-called „Triglav flower“ with rhododendron (*Rhododendron hirsutum*). In reality this is a flower named *Potentilla nitida*.

RITMIČNO ZVONJENJE NA VISU

(zapis naključne priče dogodka)

IGOR CVETKO

Vis, 15. avgusta 1985

Veselo selo, cerkev Vele gospe na veliki šmaren

Dolga kača na soncu parkiranih avtomobilov in avtobusov kaže na pomemben dogodek ob Veli gospi. Na obzidanem prostoru ob cerkvi, v senci košatih borovcev, strežejo množici ljudi z oranžado, kokakolo in pivom. Zraven dobiš še košček znamenite komiške pogače z nadevom iz slanih rib. Za cerkvenim zidom so svoje dni pekli ribe, kar je dajalo dogodku svojevrstno podobo, pa je cerkvena oblast pred časom to prepovedala.

Glavno mašo napove slavnostno zvonjenje, nadaljuje se z ritmičnim pozvanjanjem, ki spominja na slovensko pritrkavanje. Pritrkavajo že med posameznimi deli maše, nakar v procesiji odnesejo bogato okrašeno podobo Marije iz cerkve, pritrkovalci pa ves ta čas »slávijo« povorko. Na poti okrog cerkve se procesija dvakrat ustavi, enkrat na njeni severni strani in drugič na južni. Tedaj pritrkovalci prenehajo z zvonjenjem. Udeleženci sprevoda na teh mestih s petjem počastijo Marijo. Mašo nato pod obličjem Marije nadaljujejo pred cerkvijo, ob koncu pa se sprevod z Marijo spet vrne v cerkev. S tem je dopoldanski del slavja končan. Vse skupaj se ponovi še enkrat popoldne, vmes pa pritrkavajo tudi opoldne in zvečer za zdravomarijo.

V cerkvi Vele gospe pritrkavajo v precej velikem cerkvenem zvoniku, kjer visita dva zvonova. Uглаšena sta v čisti sekundi. Nanju pritrkovalci izmenično tolče s kembljema tako, da vsakega z roko potegne do oboda zvona in udari obenj. Vsi pritrkovalci »udarjajo po sluhu«, kakor so se tega naučili od starejših. Viže nimajo posebnih imen, pa tudi zapisujejo jih ne. Večina viž je stoječih, leteče zvonijo redkeje, predvsem tam, kjer imajo v zvoniku tri zvonove. Kadar zvonijo na tri zvonove, to vedno početa dva pritrkovalca. Pravijo, da eden potem tolče glavno vižo na višje uглаšena zvonova, drugi pa spodaj pridaja ritmično osnovo.

Ponavadi se viža prične z nekakšnim tremolom, udarjanjem po obeh zvonovih. Iz tega se izlušči ritmično-melodični obrazec, ki se nato večkrat ponovi. Večino viž se da zapisati v tri-delnem taktu:

ca. 180

2
1 3/8

2 2 1 | 2 1 | 2 1

ca. 180

2
1 3/8

2 2 1 | 2 1 | 2 1 | 2 1 | 2 1

ca 180

2
1

$\frac{3}{8}$

|: 2 2 1 | 2 - 1 | 2 2 1 | 2 - 1 | 2 - 1 | 2 - 1 :|

Nekakšna »zrcalna« varianta zgornje:

ca 180

2
1

$\frac{3}{8}$

|: 2 1 2 | 1 - 2 | 2 1 2 | 1 - 2 | 1 - 2 | 1 - 2 :|

Zanimivi sta tile:

ca 180

2
1

$\frac{3}{8}$

|: 2 1 2 - 1 - | 2 1 2 - 1 - | 2 1 2 - 1 - | 2 - - 1 - | 2 - - 1 - | 2 - - 1 - :|

ca 180

2
1

$\frac{5}{8}$

|: 2 - 1 2 1 | 2 - 1 2 1 | 2 - 1 | 2 - 1 | 2 - 1 :|

Včasih je viža tudi v štiri-delnem taktu:

ca 135

2
1

$\frac{4}{4}$

|: 1 - - 2 - - | 1 - - 2 - - | 1 - - 2 - - | 1 2 1 2 :|

Domačini pravijo, da »idu slávit« tudi na druge praznike v letu. Dva dni po prazniku na veliki šmaren, na sv. Vincenca, npr., pa na angelsko nedeljo, zvonijo za božič, na veliko noč in na binkošti. Na Prirovu še posebej zvonijo na sv. Antona (13. junij), ko začno pritrkavati že devet dni pred praznikom, na sam praznik pa pritrkavajo še posebej zavzeto. Zvonijo vedno tudi, ko v Rimu izberejo novega papeža.

Ritmično zvonijo pravzaprav po celem otoku. Tako npr. v župni cerkvi v Visu (Gospa od špiljica), v Kutu (sv. Ciprijan), v Luki (sv. Duh) in v samostanu sv. Jere na Prirovu. Komižani »sláve«, kakor zatrjujejo Višani, drugače, po drugem »sistemu«. Samo v Visu zna danes tako zvoniti 10 ali 15 ljudi. Med njimi je veliko mladih, ki so se pritrkavanja naučili od starejših, tako pravijo, pa tudi njihove viže so stare, zelo stare.

Zanimivo in potrebno bi bilo:

- raziskati »pritrkavanje« na Visu v celoti;
- ugotoviti, ali omenjajo tovrstno zvonjenje na Visu kakšni starejši pisani viri;
- kakšno je (če je!), za primerjavo, pritrkavanje na drugih dalmatinskih otokih in (morda) v notranjosti;
- kakšno je viško »pritrkavanje« v primerjavi s tovrstno slovensko posebnostjo.

Igor Cvetko

RHYTMICAL BELL RINGING ON VIS

During his accidental visit to the Adriatic island of Vis the author witnessed a church procession which is organized by inhabitants of Vis each year on August 15. Since the festive rhythmical bell ringing reminded him of a similar manner of bell ringing in Slovenia, he examined it more closely.

The two bells in the church of Vela Gospa are tuned in a clear second. A chimner strikes them alternatively with a bell-clapper in such a way that he pulls each of the clappers to the rim of the bell and strikes it. When three bells are chimed, two chimners are required. This alternatively rhythmic striking produces different rhythmical patterns and some of them are presented in this article.

IZ SPOMINOV NA POTRKÀNOVO KRONIKO

MARIJA STANONIK

Janez Krč, vulgo Potrkàn rojen l. 1869 v Kokri, je prišel l. 1895 v Novo vas pri Preddvoru, kjer mu je teta prepustila majhno domačijo. Šole ni obiskoval, pisanja in branja ga je učil le župnik v Kokri, in to iz dobre volje, ker so iz njegove družine hodili v cerkev zvonit. Vsaj toliko se je naučil, da je lahko kot vojak sam pisal domov. Ko so ga med prvo svetovno vojsko vpoklicali in poslali k sanitejcem, si je velike črke, ki jih je bil že pozabil, napisal na poseben listek in tega nesel s sabo, da je lahko pisal domov.

Z domačije v omenjeni Novi vasi se lepo vidita Zaplata in Hudičev boršt v njej in novi gospodar je vse od leta 1895 do smrti leta 1949 vsako pomlad opazoval in čakal, kdaj se bo pokazalo prvo zelenje v Hudičevem borštu, in skrbno zapisal datum. Včasih so bukve ozelenele že 15. maja, drugič 20. maja, 25. ali celo 30. maja. Ta nenavadna statistika je trajala celih trinpetdeset let.

Kot izučen mesar je Janez Krč imel veliko dela, ker je bilo v tistem času veliko nesreč pri živini zaradi paše, kjer se je marsikdaj bodla, nerodno stopila in si kaj polomila, veterinarjev pa ni bilo, da bi ji v takem primeru pomagali. Prav tako si gospodarji sami niso znali pomagati ob ponesrečeni telitvi in je trpljenje živali skrajšal le nož. Še ponoči so zato hodili ponj. Zato je marsikdaj nanese, da je klal ne le po dvoriščih za koline, ampak tudi po hlevih in jarkih, kjer je nesreča zatekla živino. Njegovo delovno področje so bile vasi Bašelj, vse tri Bele, Breg, Mače, Nova vas, Potoče, Preddvor, Tupaliče, včasih je šel tudi v Kokro in to vse peš. Tudi o tem je kaj zapisal v »knjigo«, tj. precej debel zvezek, in skrbno vodil statistiko, koliko prašičev je vsako leto zaklal: 140, 150, 160, 170. No, znal je tudi zagovarjati, npr. če se je kdo opekel, zastrupil, ali če je špičmok pičil živino (Špičmok je strupena miška, da je še mačka noče, in ima gobček špičast, prašičjemu rilcu podoben.). Tedaj je »kar na kruh zagovoril«. Tudi obrazce zagovora je imel zapisane v svoji »knjigi«. Kaj vse je še zapisal vanjo, se njegov sin, tudi Janez (roj. 1910), ne spominja več prav natančno. Morda še to, kako je med prvo svetovno vojsko bolnico v Ljubljani obiskala cesarica Cita in je ranjencem in sanitejcem podarila orglice in kako je bil šel nekoč na pustni torek v Kranj in imel bele hlače do kolen, vendar ne od snega, ampak od cestnega prahu, kar pomeni, da je morala biti tedaj zelo suha zima.

Žal pa je to tudi vse, kar je (še) mogoče povedati o Potrkànovi kroniki in njenem zapisovalcu. L. 1949 so namreč podrli staro hišo in iz nje niso prenašali v novo starih papirjev, kakršna so bila vse sorte pisma, pisana še v nemščini, in tudi očetovo pisanje je končalo v ognju. Samo tri pisma, ki so se nanašala na dve njivi in en travnik, ki so ga dokupili k domačiji, je bilo pametno shraniti. Pozneje je bilo sinu Janezu že neštetikrat žal, da niso prizanesli vsaj očetovi »knjigi«, toda nepremišljenega dejanja ni več mogoče popraviti.

Janez Krč-Potrkan
Nova vas, Preddvor
(1869—1949)

Kaj je še mogoče povedati o pisanju Janeza Krča st. po teh posrednih in skopih podatkih o njem? Predvsem to, kako se nasprotja stikajo. Njegov avtor je reševal živino iz trpljenja z besedo in nožem. Govorjeni besedi je še upal dati tako rekoč čarovno moč, a zavedal se je tudi moči pisane, saj se je lotil pisanja, ne da bi ga dobro obvladal. Nasproti statistiki zaklanih prašičev preseneča statistika, ki je na prvi pogled res le vremenslovná, vendar pomladno zelenje v kakršnem koli kontekstu vedno deluje tudi estetsko. Zaradi njega je omenjena kronika vredna spomina.

Marija Stanonik

FROM MEMOARS ABOUT POTRKAN'S CHRONICLE

Janez Krč — Potrkán (1869—1949) from Preddvor was a butcher, but he could also cure animal diseases by putting a spell on a sick animal. He was only half literate, and yet he wrote an unusual chronicle. Each year he wrote into a special book the date of the appearance of the first spring greenery in Hudičev boršt high above the village. He has written this chronicle for 53 years and at the same time he maintained a statistics about the number of pigs he had killed each year.

The author of the present article ascertains an unusual juncture of contrasts. Potrkán delivered cattle from their suffering with a word and with a knife. He still dared to ascribe a magical power to the spoken word, but he was also aware of the power of the written word for he had commenced writing without mastering this task entirely.

KAKO SMO:

ŽENSKÉ IZ AKTIVA KMEČKIH ŽENA KZ MEDVODE,
NJIHOVA KMETIJSKA POSPEŠEVALKA IN ETNOLOGINJA
POSTAVLJALE RAZSTAVO »OD ZRNA DO KRUHA«

INJA SMERDEL

Razstava je stala od 29. avgusta do vključno 1. septembra v avli osnovne šole Tine Rožanc v Pirničah.

Začelo se je pa takole:

Kmetijska zadruga Medvode je bila letos organizator republiškega tekmovanja traktoristov. V dneh tekmovanja je moralo biti tudi nekaj spremljajočih prireditev. Aktiv kmečkih žena, poznan po svoji aktivnosti, se je domislil razstave. Ženske so staknile glave in premišljale, kaj naj tokrat pokažejo, saj so se enkrat, s svojimi ročnimi deli, že preskusile v razstavljanju.

Odločile so se za razstavo starega kmečkega orodja in cvetja. Odločitev pa je bila še ena: da si za postavljanje razstave poiščejo etnologa. Kmetijska pospeševalka, njihova Barbara, jim je obljubila, da jim bo takšnega človeka tudi našla. Tako sem se, njena soseda in drugače kustosinja za ljudsko gospodarstvo v Slovenskem etnografskem muzeju, nekega večera v prvih dneh avgusta znašla na sestanku aktiva kmečkih žena. V Zopogah, pri Kosmačevi Ivi, smo sedle za mizo: gostiteljica, medve z Barbaro, Brnkova Anica iz Dravelj in Mihela iz Vodice, njihova mlada predsednica. Skupaj smo domislile da predmetov ne bomo le razstavile in okrasile s cvetjem, temveč da bomo z njimi tudi nekaj povedale, s cvetjem pa bo zazelenel in zacvetel le vhod v naš razstavni prostor, v šolsko avlo. Odločile smo se tudi za stare fotografije, ki jih bodo poiskale in bi povečane osmislile predmete. Na koncu se nam je porodil še naslov za razstavo: Od zrna do kruha.

Potem se nismo videle do ponedeljka, 25. avgusta, ko se je začelo štiridnevno nastajanje in postavljanje razstave, nočno dogajanje, za katerega moram preprosto izbesedovati nov terminus technicus: »etnološki terensko-muzejski happening«. Ko sva z Barbarinim združnim fičkom ob 9. zvečer pridrveli do šole v Pirničah, je bilo dogajanje tam okrog prav mistično. Iz teme so poblisovali žarometi, za njimi pa so v poltemi na traktorskih in avtomobilskih prikolicah čemela čudna bitja. Potem smo prižgali luči in bitja so se opredmetila. Bačnikov Jernej iz Vikrč je pripeljal sejalnico — »sjalko«, Mihela lojtrski voz — »lojtrn'k«, drugi (iz vasi: Bukovica, Vodice, Zapoge, Hraše, Polje, Dravlje, Svetje, Verje, Skaručna, Medno, Vikrče, Pirniče, Tacen in Seničica) pa so na svetlo prinašali še: pluge, brane, »sjavn'ce«, srpe, žitno koso, oselnike, »podajaun'ke«, cepce, vile za seno, rešeta in reta, peharje, »pajkl«, mernike, metrgo, lopar, »greblo«, »ves'co« in skleda.

Predmete smo potem prenesli v naš razstavni prostor, nekatere tudi del za delom, ki so jih poznavali brez težav znova sestavljali v celote. Sledil je moj »terenski« obisk navzočih informatorjev. Zapisovala sem podatke o prinešenih predmetih, o delu z njimi itn. Potem sem se umaknila iz gručic, kjer so se pogovarjali o letošnjem pridelku krompirja, o pripravi

zajtrkov za traktoriste in še o tem in onem, in sedla s pogledom na množico predmetov. Razmišljala sem o jedrnatem, preprostem scenariju za razstavo.

Drugega dne sem ženskam predlagala naslednja poglavja: Od zrna ..., Priprava polja, Setev, Žetev, Mlačev, Čiščenje žit, Spravilo pridelka, ... Do kruha. Med pogovorom smo se dogovorile še za nekaj dodatnih predmetov, one pa so se zmenile, kaj bo katera skuhala in spekla. Odločile smo se namreč prikazati tudi jedi, ki so morale biti v jerbasu ali na mizi, ko so še ročno želi in mlatili. Spomnile so se tudi nagajanja med mlatiči, ki je bilo živo še tam do leta 1930: Medtem, ko so bili mlatiči iz ene hiše na malici, so prišli sosedovi mlatiči na njihov pod. Če so videli, da je pod prazen, da »násad« ni pripravljen, so se jim v sramoto podelali na tla in zraven nastavili brezovo metlo. Domenile smo se, da mora biti na razstavi tudi brezova metla. Razrešiti smo morale še problem zrnja žitaric, snopov, moke in pisanja besedil in naslovov. Za slednje so poklicale dekle, Cirilo, ki je na tem koncu znana po lepi pisavi. Zrisala nam je tudi klase šestih žitaric: pšenice, ječmena, ovsa, prosa, rži in ajde, pod katere smo nameravale v šest peharjev nasuti zrnja. Zbiranje zrnja in snopov pa je bilo v glavnem Barbarino delo. Po rž se je morala povzpeti kar na hribovske kmetije okrog Katarine.

Tretji dan smo razstavo v grobem postavile. Naše razstavišče smo nevtalizirale — s sten avle smo snele vse mogoče slike in fotografije. odkrile smo, da ima šola kar primerno razstavno tehniko: ravno zadosti panojev za naša poglavja in cel kup podestov različnih višin za postavitve predmetov.

V četrtek zvečer in pozno v noč pa je razstava dobivala svojo končno podobo. Začele smo pravzaprav od konca. Gotovo petnajst žensk je prineslo prav toliko različnih hlebcev kruha; vsaka je spekla prav takšnega, s takšnimi zarezi, kakršnega speče samo ona. Za podestom, na katero smo položile lopar, »greblo« in »ves'co«, smo s prti pregrnile nekaj miz in nanje razvrstile hlebce.

Z Brnkovo Anico sva prejšnji dan ugotovili, da v metrgi preprosto mora biti zameseno testo in vse, kar še zraven sodi, in prinesla je, kakor sva se domenili. Druge so nakuhale štrukljev in ocvrle flancatov in bobov, ki smo jih naložile nekaj v jerbas za ponazoritev malice ob žetvi (zraven se je na sami razstavi v skledi kisalo mleko) in nekaj v sklede za ponazoritev dela prehrane ob mlačvi. Potem smo začele opremljati panoje z naslovi, fotografijami, napisi in podnapisi k fotografijam; vsak predmet je dobil svoj natipkan napis s potrebnimi podatki; nameščale smo snope na lojtrnik in na postavljeni del »kozúca«; pri setvi smo predmetom dodale še zaboj zemlje v vzklilo pšenico; za poglavje Spravilo pridelka smo nasule zrnja v »žakle«; pred metrgo smo razstavile vrste moke v vrečkah, pod pajkelj pa smo pogrnilo plahto, vanj stresle omlačeno in zretano zrnje in ga zavrtele. Pleve so letele ven in ostale tam, kamor so padle, slabše zrnje in smeti tudi, očiščenega zrnja pa smo pustile nekaj na tleh in ga nekaj natresle v mernike. Glavni dogodek te noči pa je bilo »štímanje násada«. Ko je bil pripravljen, so tri ženske poprijele za tri od štírih cepcev in se ob smehu in obujanju spominov lotile mlačve. Ritem so si dajale takole: »Píka póka, píka póka, pika pók, pika pók, srát je šu, srát je šu.« Besedilo sem si hitro zapisala in ga odnesla Cirili, da ga izpiše za pano. Medtem je ena od žensk med smehom izrazila pomislek, češ, da ne bodo obiskovalci mislili, kako so ga kmetje tukaj na Gorenjskem lomili. Potem smo skupaj ugotovile, da kakršno je življenje bilo, je bilo, in da bomo to tudi povedale. Besedilo smo napisale.

Tako, razstava je bila postavljena. Naredile smo še zadnji poseg. Zadnji hlebec kruha smo postavile na pleten pladenj, imenovan »krušn'k« ali »drobtin'k«, in zarezale vanj za prvi kos kruha. Konec razstave je obiskovalcem ponudil »začetek«, kos kruha za dobrodošlico. Soli pa smo jim, upam, nasule od začetka do konca.

Moje delo je bilo s tem končano. Tisti večer pa sem dobila še posebno zadoščenje. K meni je stopila Kosmačeva Ivi in ko sva skupaj zrli na naš štridnevni izdelek, mi je po svoje povedala, da je prav, da smo postavile resno razstavo, tako kakor je bilo, in da ker ne more verjeti, kako to dobro izgleda.

Šolniki, ki so se tiste dni pripravljali na začetek šolskega leta in so spremljali naše delo, so razumeli tudi didaktičnost razstave in so želeli, da stoji še v ponedeljek, 1. septembra. Dobili so razstavo za prvi dan šole, naš muzej nemalo gradiva, obiskovalci nazorno razstavo, jaz prav posebno doživetje, ženske pa spoznanje, da ima njihova dediščina vrednost takšna, kakršna je — brez olupšav.

Inja Smerdel

HOW THE WOMEN FROM THE PEASANT WOMEN ACTIVE OF THE
AGRICULTURAL CO-OP IN MEDVODE,
THEIR AGRICULTURAL PROMOTER AND AN ETHNOLOGIST
ARRANGED AN EXHIBIT

The title above presents an event for which I simply had to invent a new terminus technicus: "an ethnological field and museum happening". With an exception of previously prepared documentary photographs everything happened in four August nights. By the buzzing of tractors which transported artifacts, with field enquiries in the exhibit hall proper, amid laughter, joking and evoking of memories we were putting up the exhibit which was at the peak of its vividness precisely at the time of its origins. During the preparation of texts and subtitles, for instance, I was interrupted by the rhythm of flails, and when I turned around I saw women threshing sheaves amidst laughter. When the exhibit was completed, visitors could follow the entire process from the time of predominantly manual work with corn: *From Grain* (the grains from six sorts of corn were poured into bread baskets under the drawings of six spikes), *Field Preparation, Sowing, Harvest, Threshing, Corn Cleaning, Keeping of Produce, ... To Bread* (at least fifteen women brought so many different loaves of bread; we put the last one on a wicker tray for bread cutting and cut out the first piece). Teachers acquired a didactic exhibit for the beginning of the school year, our museum a great deal of material, visitors an exhibit, myself a very special experience and the women an understanding of the value of their heritage.

»ZAPISNE KNJIŽICE« JANEZA TRDINE IN IZDELAVA
»TEMATSKIH KAZAL« ZA NJIHOVO KNJIŽNO OBJAVO

SNEŽANA ŠTABI, IGOR KRAMBERGER

Ko sva sprejela izvedbo projekta za knjižno objavo 27 zvezkov Trdinovih »zapisnih knjižic«, sva morala najprej dobro premisliti, kako zastaviti delo. Več stvari je določalo najino razmišljanje:

1. uredniške odločitve, ki jih je uporabil Janez Logar pri objavi Trdinovih spisov v zbirki Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev;
2. dosedanja uporabo oz. izkoriščanje Trdinovih »zapiskov«; in
3. kratek čas, ki ga imava na razpolago, da pripraviva obsežno gradivo — približno 1.400 standardnih tipkanih strani za stavljenje. V prispevku bova predstavila izsek iz uredniške zasnove, ki je povezan s pripravo »tematskih kazal«.

Janez Logar »zapisnih knjižic« ni uvrstil v Zbrano delo, češ da so premalo dodelane in literarno premalo zaokrožene, vendar je z njihovo pomočjo lahko v opombah marsikaj pojasnil; tako najdemo včasih prav dolge navedke iz »zapisnih knjižic«. Vendar ta uporaba nima funkcije, da prikaže genezo objavljenih tekstov v tem smislu, da bi s sredstvi edicijske tehnike prikazala Trdinov produkcijski način.

Predstavitev »celote« Trdinovih »zapisnih knjižic« sicer tudi ne bo opravila te naloge, da bi izpeljala prikaz relativne kronologije geneze posameznih tekstov v dveh literarnih sklopih Trdinovega opusa: v *Bajkah in povestih o Gorjancih* in v *Črticah in pripovedih iz narodnega življenja*; vendar bo zainteresiranemu bralcu omogočila, da bo lahko sam opravil velik del rekonstrukcije Trdinovega produkcijskega načina. Raziskoval bo lahko zvezo med Trdinovo pozornostjo in njegovim hotenjem pri pisanju, zvezo med raznovrstnostjo zapisov, široko zastavljeno pozornostjo — in poskusi sistematiziranja in sintetiziranja nabranega gradiva. Obsežnost »zapiskov« in njihova nesistematična nakopičenost sta za naju podatka, pri katerih moramo začetj razmišljati o Trdinovem realizmu in o njegovih spodletelih načrtih, da bi napisal zaokrožene, sintetične knjige o Rusiji, slovenski zgodovini in življenju Dolenjcev. Branje »zapiskov« je prijetnejše prav zato, ker smo nenehno presenečeni; na posamezni strani zvemo pogosto kopico najrazličnejših stvari, ki na prvi pogled nimajo nič skupnega, sčasoma pa se začnejo povezovati v podobo — kakor da bi gledali kup najrazličnejših fotografij, ki jih sicer nič ne združuje, pa vendar gledalec »sintetizira« zgodbo in zveze. Pravlačnost je verjetno rezultat prevladovanja Trdinove pozornosti, sposobnosti, da natančno vidi in da zna prisluhniti, nad njegovim hotenjem, poučno-moralno prizadetostjo, ki je v »literarnih in zaokroženih« črticah in pripovedih postala zelo opazna sestavina tona pisanja.

Prav iz omenjene raznoterosti Trdinove pozornosti pa sledi še ena vrsta uporabe »zapisnih knjižic«. Najbolje jo ponazarjata prispevka Janeza Bogataja in Milana Dolenca v publikaciji *Janez Trdina — etnolog*. Prečesala sta »knjižice« in iz njih izpisala gradivo, ki je zbrano o določeni temi. Takšnih tem si lahko izmislimo kar precej — in zmeraj se nam bo na koncu listanja nabralo kar nekaj gradiva. Tako je knjižice verjetno

uporabljal tudi Trdina. To potrjuje dvoje: včasih je kakšen del besedila prevlekel znova s svinčnikom ali črnilom, oziroma je s poznejšim podčrtovanjem poudarjal besede, ki sva jih poimenovala *iztočnice* »zapisa«, in, drugič, nekateri »zapisi« imajo vrisano posebno znamenje, ki sva ga poimenovala »rasohe«, kaže pa očitno, da si je z njim zaznamoval njihovo uporabo (opazno je, da jih najdemo predvsem pri vražah in pregovorih). Iz navedenih značilnosti »zapisnih knjižic« in možnih oblik uporabe sledi, da so knjižice privlačne za prebiranje in uporabne za iskanje gradiva, ki ga lahko analizirajo in interpretirajo zelo različne humanistične in družbene vede. Oboje naj spodbujajo »tematska kazala«, ki jih pripravljava za vsak zvezek zapiskov posebej. Zakaj sva poimenovala kazala »tematska« in ne »stvarna«?

Ko sva dobila Trdinove originalne zvezke, sva opazila naslednje značilnosti, ki so pomembne za zasnovo »kazal«: »zapiski« so zelo pregledni, posamičen zapis ima praviloma podčrtano nosilno besedo ali skupino besed, kar sva poimenovala *iztočnica zapisa*; začne se v novi vrstici, kar je povzročilo, da je ponekod ostala zadnja vrstica zapisa pri prvem pisanju bolj ali manj nepopisana. Te praznine pa je Trdina pogosto dopolnil z gradivom, ki je dodalo še en aspekt iztočnice. Zato sva besedilo zapisa, ki sledi iztočnici poimenovala *njena fenomenologija*: to je zapis različnih vidikov iztočnice, ki jih je videl, slišal ali skusil, oziroma so mu o njih pripovedovali. Čeprav so iztočnice steber najinih kazal, v izdanem tekstu nisva realizirala razločevanja med različnimi podčrtovanji teh izrazov — večinoma so izvedena z istim sredstvom za pisanje kakor zapis, včasih pa najdemo pri zapisu s svinčnikom podčrtovanje s črnilom, kar gotovo kaže na uporabo knjižic in tudi poznejše določanje težišča zapisa oz. pozornosti; vendar je gradivo glede tega preskopo, da bi to razločevanje dalo posebne rezultate, zato sva se zadovoljila s polkrepkim natisom vseh podčrtanih izrazov.

Odločitev za poimenovanje kazal je namreč povezana z odločitvijo, da bova v njih beležila iztočnice zapisov — in ne celotno »stvarnost« njene fenomenologije v zapisu. Razmišljala sva tudi o imenskem kazalu in kazalu krajev; vendar sva oboje opustila, ker so glavne nastopajoče osebe podrobno predstavljene že v opombah Janeza Logarja v *Zbranih delih* in ker najdemo tam kraje, ki jih je obiskoval, ne samo popisane, temveč tudi predstavljene na posebni karti.

V opisu Trdinove zapuščine, ki jo hranijo v NUK, sva našla podatek, da si je Trdina napravil kazalo k »zapisnim knjižicam«. Sicer ga do zdaj še nisva videla, vendar smo že dogovorjeni, da ga uvrstimo na konec izdane zvezke. Sklepava pa, da je najbrž podobno kazalu, ki ga je sam napravil za svoj dnevnik — torej zelo osebno sistematiziranje gradiva. Posebnost gradiva je namreč številnost vpisov na *posamezni strani* zvezka, ki ima velikost 10 × 16 cm: to je draž branja, ki se zgubi, kadar pri uporabi iztrgamo posamezne zapise. »Tematska kazala« naj torej omogočijo pregled nad bogastvom zapisanih »tem« in hkrati napeljejo k listanju. Zato sva morala opraviti »robustno abstrakcijo«, ki omogoča, da spravimo raznoterost na skupni imenovalec.

Prvi poskusi, da bi na podlagi branja poimenovala »težišča« Trdinove pozornosti, niso rodili pravega uspeha, čeprav sva upoštevala tudi vse dosegljive oznake za vsebino teh »zapisnih knjižic«, ki sva jih našla v Logarjevih opombah in omenjeni publikaciji o Trdini-etnologu. Uporabno izhodišče pa so bile »etnološke vprašalnice«. Ugotovila sva, da z navedbo vira za najino »besedišče ali alfabetarij tematskih pojmov« olajšava preverjanje oz. sledenje najinim odločitvam. Hkrati sva tako dobila dvoje: besedišče, ki je dovolj diferencirano in obenem distancirano od predloge.

Ker morajo biti »tematska kazala« jedrnata in kratka (računava, da pri prvih zvezkih, kjer so zapisi še posebej kratki, ne smejo presežati 4 tiskanih strani z drobnejšim tiskom, kar pomeni približno 200 vrstic), seveda ne bova uporabljala posameznih vprašanj, temveč predvsem naslove in mednaslove. Zgradila jih bova abecedno s sistemom dvojic: glavni in dopolnilni izraz bosta tvorila podobno enoto, kot jo ima PermutermIndex TM v SSCI, čeprav dvojic ne bova permutirala. Tako bova povečala preglednost, obenem pa je to pot za skrajševanje mendaslovov na eno samo besedo. Vprašanja pa nama bodo opora za uvrščanje iztočnic zapisov. Nekoliko se zaplete pri iztočnicah, ki so zapis pripovedovanj Trdinovih »poročevalcev« ali zapisi o krajih, kjer je pešočil. Zvezki sicer nimajo značilnosti dnevnika, zato pa kar pogosto značilnosti kronike. Razmerje med iztočnico in fenomenologijo se tu zaplete z razmerjem med izjavo in izjavljanjem. Zato bova pri teh vpisih uporabila večkratni vnos v kazalo. Na tej točki postane vidna meja uporabnosti teh »tematskih kazal«. Prav zlahka si predstavlja bralca, ki ga bo bolj zanimalo gradivo, ki je zapisano v fenomenoloških vidikih/strane iztočnice.

Zdaj sva omenila še en pomemben uredniški poseg v besedilo: pred vsakim zapisom bo natisnjena zaporedna številka znotraj posameznega zvezka. Dosednja navajanja so omenila zvezek in stran. Tipkopijski prepis, ki je bil narejen v več kopijah, sledi Trdini tako po vrsticah kakor po obsegu strani — ta prepis je na razpolago na več krajih in je do zdaj omogočal uporabo »zapisnih knjižic«. Vendar se nama je zdelo, da je pestrost vsebine zapisov potrebno povezati z njihovo številnostjo — zato sva posamezne zapise oštevilčila. S tem se je povečala preglednost »vstopa« v »zapisne knjižice« skozi prebiranje »tematskih kazal«.

Objava »celote« Trdinovih »zapisnih knjižic« je prispevek k sodobnemu razumevanju realnosti besedila in vlogi »šoka« oziroma presenečenja za nastanek bralnega užitka pri vzpostavljanju literarne kvazirealnosti. Prav tako pa je prispevek k drugačnemu spoznavanju preteklosti, ki je zelo blizu sodobnemu zgodovinopisnemu zanimanju za »način življenja«. To pa je tudi predmet etnološkega raziskovanja. Tako sva v tem povzetku pomena objave »zapisnih knjižic« navedla vrsto možnih branj — upava, da jih bodo bralci odkrili še več.

Za najino ukvarjanje s preteklostjo pa velja misel, ki jo je zapisal filmski režiser in pisatelj Alexander Kluge: Kdor hoče biti progresiven, mora biti konservativen. Ukvarjanje s Trdino je za naju prispevek k slovenski izdajateljski tehniki in k spoznavanju novih ravni naše preteklosti, da bi znali oblikovati svojo sedanjost.

Snežana Štabi and Igor Kramberger

"RECORD BOOKLETS" BY JANEZ TRDINA AND
AN ELABORATION OF THEMATICAL TABLES OF CONTENTS FOR THEIR
PUBLICATION

Editors report about their methodology in preparing Trdina's record booklets for publication. In 1988 they shall be published in three volumes. The starting point for a lucidity of numerous and diverse records is a formation of the so-called "thematical table of contents" which is designed according to the themes in the questionnaires for ethnological topography of Slovene ethnic territory. To a great extent it corresponds to the so-called key words which are underlined and which direct a reader to the phenomenological record following a key word. They enable multi-layered sociological, humanistic and literary reading, a revolution of the traditional and an assertion of all that had been overlooked and concealed. This work presents for the editors a contribution towards Slovene publishing technique and the knowledge about the lesser-known past and life-style.

ETNOLOŠKA DOKUMENTACIJA IN RAČUNALNIK

JOZE HUDALES

Ramišljanje o etnološki dokumentaciji bi želel preusmeriti z običajnih razprav o poenotenju etnološke dokumentacije v različnih etnoloških institucijah. Sicer se strinjam, da bi poenoteni sistem dokumentiranja pomenil velik korak naprej, čeprav bodo zlasti specializirane etnološke ustanove (npr. za glasbeno narodopisje) takšen sistem morale v marsičem popravljati in dograjevati. Menim pa, da je v tem trenutku pomembneje rešiti problem, ki se pojavlja zaradi prave poplave etnoloških informacij, ki so jih v etnoloških institucijah že zbrali in ki bodo v prihodnje še bolj vrtoglavo naraščale. Ob tem problemu ne pomaga niti še tako skrbno dokumentiranje vseh etnoloških podatkov in njihovo razvrščanje po krajevnih tematskih in časovnih kriterijih, niti poenoten sistem dokumentiranja.

Grozi nam namreč predvsem nekakšen »informacijski infarkt«, zaradi katerega bo vsak etnolog vse bolj omejen le na gradivo, ki ga je sam zbral in ga še lahko obvladuje. Za iskanje primerjalnega gradiva v drugih etnoloških institucijah pa bo ob naraščajoči »produkciji« vse večjega števila profesionalnih etnologov, študentov etnologije itn., potrebno vse več časa.

Naj to trditev podkrepim z nekaj primeri. V velenjskem muzeju, ki spada med manjše in mlajše slovenske muzeje, nastaja obsežnejša muzejska dokumentacija šele zadnjih nekaj let in je po doslej veljavnih merilih gotovo dovolj skrbno urejena. Kljub temu je število podatkov oz. vsebin, ki smo jih zbrali in uredili zastrašujoče veliko. Pri tem je treba povedati, da pod pojmom »podatek« mislim na krajevno, časovno in vsebinsko opredeljeno informacijo, ne glede na to, kakšen je njen nosilec (pisana beseda, predmet, fotografija, risba, video posnetek itn.). Tako lahko en sam datotečni list z zapisom pogovora na terenu vsebuje tudi več ko deset informacij. Če se nanaša pri tem še na dva ali več krajev, in se časovno razteza na več obdobj, se število informacij podvoji, potroji itn. Podobno smo v magnetogramu enournega pogovora našli nad 150 informacij, risbe in fotografije ali predmeti pa v povprečju prav tako vsebujejo po pet takšnih informacij.

Grobe ocene našega gradiva so pokazale, da imamo pri nas opravek s skoraj 400.000 informacijami, ki se skrivajo v skromnem številu 3500 muzealij, 5500 datotečnih listov, 6500 fotografij, nekaj video in zvočnih zapisih in v muzejski strokovni knjižnici z 2500 signaturami. S tako datoteko smo po naših izkušnjah že dosegli tisto kritično točko, po kateri je treba za iskanje že zbranih in urejenih podatkov porabiti več časa, kakor pa za samo predstavitev gradiva v obliki razstave ali krajšega besedila.

Kakšne številke v tem pogledu dosegajo starejše in kadrovsko neprimerne močnejše etnološke ustanove, je skoraj nepredstavljivo. Podoben izračun za Slovenski etnografski muzej kaže, da je ta že pred več kot 10 le-

ti razpolagal z blizu 4.000.000 informacij (uporabljeni so bili podatki o številu predmetov, fotografij itn., ki so bili leta 1976 objavljeni v Uvodu k Vprašalnicam ETSEO). S stališča informatike se zdi tako nadaljnje »produciranje« etnoloških podatkov vprašljivo, dokler ne zagotovimo možnosti za hitrejše iskanje in razvrščanje gradiva po različnih kriterijih. Današnje stanje dokumentacije v etnoloških institucijah bo torej vse bolj narekovalo ožjo specializacijo, širše etnološke obravnave pa bodo nujno bolj površne, kakor bi si želeli njihovi avtorji.

Izhod iz tega stanja, ki bo v prihodnosti razvoj stroke vse bolj dušilo, vidim le v čim prejšnjem uvajanju računalniško podprtih sistemov etnološkega dokumentiranja vseh etnoloških podatkov. Ob tem je, vsaj v prvi fazi, izdelava specifično etnološke dokumentacije (fototeka, datoteka, hemeroteka itn.) seveda še vedno potrebna, medtem ko je za vnašanje gradiva v računalnik potrebno še nekaj dodatnega dela, ki pa se bo obrestovalo že ob prvem iskanju ali razvrščanju gradiva. Pomembno se mi zdi poudariti še to, da v tem trenutku najbrž ni nujno, da imamo hkrati v vseh etnoloških institucijah enoten računalniški sistem in enako strojno in programsko opremo. Nujno pa je, da etnologi to sodobno tehnologijo čimprej spoznajo in jo uporabimo.

Je računalnik v etnoloških in muzejskih institucijah utopija? Mislim, da ni. Angleški muzeji že od začetka tega desetletja uvajajo računalnike in danes so že vsi pomembnejši muzeji povezani v enotno računalniško mrežo. Spodbudni so tudi začetki pri nas. Računalnike, sicer še hišne, že uspešno uporabljajo v TM v Bistri, Prirodoslovnem muzeju v Ljubljani, Muzeju NOB v Zagrebu in morda še kje. Za resnejšo uporabo pa seveda potrebujemo močnejši, poslovni računalnik z najnujnejšo periferno opremo; tiskalnik in disketni pogon. Finančno takšen računalnik ne bo prehudo breme za večino etnoloških institucij, saj se računalniška oprema nenehno ceni. Tudi najnujnejšo programsko opremo (urejevalnik teksta in bazo podatkov) je danes običajno mogoče dobiti kar skupaj z računalnikom. Vse kar poleg strojne in programske opreme še potrebujemo, pa je uporabno »orodje«, s katerim bomo lahko v računalnik vnesli vse vrste podatkov, ki smo jih že zbrali ali jih še nameravamo zbirati.

V velenjskem muzeju smo tako »delovno orodje« že izdelali. Poskusni program, ki ga je izdelal mag. Milan Meža s Centra srednjih šol v Titovem Velenju, je pokazal, da je sistem povsem ustrezen, predvsem pa izjemno uporaben. Posebej poudarjam, da izdelava »orodja« ni zahtevala nikakršnega znanja o računalniški tehnologiji, temveč le poznavanje gradiva in naših zahtev oz. potreb pri iskanju vnešenega gradiva. Za vse drugo pa je bilo potrebnih le nekaj pogovorov s strokovnjaki za programiranje.

Na kratko bi naš sistem predstavili takole:

- sistem skuša zajeti vse vrste podatkov, s katerimi imamo opravke v velenjskem muzeju ne glede na to, ali bi jih lahko označili za etnološke, zgodovinske, arheološke itn.
- sistem naj bi bilo mogoče dograjevati z novimi parametri v katerikoli smeri
- sistem naj bi bil toliko univerzalen, da bi zajel vse vrste podatkov, ki jih imamo, ne glede na to v kakšni obliki so
- sistem naj bi vseboval predvsem parametre, ki bi opredelili vrsto in nahajališče podatka, njegovo krajevno, časovno, in vsebinsko opredelitev. Zasnovali smo naslednje parametre:

1. **NOSILEC PODATKA** je za nas vsak medij v muzeju ali zunaj njega, ki na kakršen koli način vsebujejo podatek o temi, ki nas zanima. V splošnem smo nosilce podatkov razdelili na: knjige: predmete, fotografije, grafična ponazorila, umetniška dela, časopisje in periodiko, obdelane podatke v kartotekah ter zvočne in videozapise. Vsak od teh nosilcev je nato še natančneje določen pri knjigah npr. na tiste, ki jih imamo v lastni strokovni knjižnici, tiste, ki so v NUK, itn.
2. **OZNAKA NOSILCA PODATKA** natančneje opredeljuje mesto, na katerem je neki podatek mogoče najti (pri knjigah npr. signatura in stran, pri časopisih datum, pri predmetih fond oz. zbirko in inv. številko, pri video zapisih števil. in metražo)
3. **ČASOVNA OPREDELITEV** umešča podatek v določeno časovno obdobje (npr. 1800 do 1848 ali 1918 do 1930, 1930 do 1941 itn.)
4. **KRAJEVNA OPREDELITEV** označuje širši ali ožji teritorialni okvir podatka
5. **TEMATSKI SKLOP** označuje vsebino podatka in je razdeljen na osnovna kazala, gesla in podgesla npr.: materialna kultura — industrija, premogovništvo — delovni čas.
6. **OPREDELITEV KVALITETE** daje osnovne podatke o uporabnosti podatka (pri predmetih npr. vizualno atraktiven, poškodovan, restravriran itn., pri video zapisih npr. dokumentarni zapis, zapis z umetniško intencijo itn.)

Zadnja dva parametra označujeta strokovnega delavca, ki je podatek obdelal in leto obdelave.

Vse te parametre lahko vnašamo v računalnik na dva načina; s šiframi ali pa kar s polnim izpisom kraja, časa, teme itn. Poslednji način je gotovo elegantnejši in lažji, vendar narekuje nakup zmogljivejšega in dražjega računalnika.

Jože Hudales

ETHNOLOGICAL DOCUMENTATION AND COMPUTER

The author is showing that every exponat in a museum conveys certain informations that get out of command in a certain time. An ethnologist looses more time looking after a certain data that has already been collected than representing the material in the form of an exhibition or a dissertation. An introduction of a computer-supported system he finds as a way that solves the problem. The Museum of Velenje has already been practicing a computerized documentation by using a micro computer Dialog P — Gorenje.

RAČUNALNIŠKO PODPRT INFORMACIJSKI SISTEM V MUZEJU

MAG. MILAN MEŽA

V sodobni družbi so zahteve po informacijah vse večje. Zato je nujno uvajanje sodobnih metod, ki jih ponuja računalniško podprta informacijska tehnologija v muzejsko poslovanje. Čeprav je pri delu v muzeju mogoče uporabiti računalnik na različnih področjih bomo v tem delu opisali uporabo računalnika pri dveh opravilih, ki sta pri kustusovem delu pogosta:

- obdelava besedil (delo, z dokumentacijo)
- gradnja podatkovne baze o muzejski zbirki.

Za omenjena opravila zadostuje, da se muzej oskrbi z ustreznim mikroročunalniškim sistemom. Ta sistem naj poleg mikroročunalnika s CP/M operacijskim sistemom vsebuje še matrični tiskalnik. Na našem tržišču imamo različne mikroročunalnike, na katerih je mogoče izvajati zahtevana opravila. Omenimo naj le dva mikroročunalnika, ki sta plod domačih proizvajalcev:

- mikroročunalnih PARTNER Iskra-DELTA
- mikroročunalnik DIALOG P Gorenje

Partner ima večje zmogljivosti in boljše programsko zaledje. V primerjavi z Dialogom pa je precej dražji.

Kombinacija: mikroročunalnik Dialog in tiskalnik Robotron omogočata solidno izvajanje omenjenih opravil, kupimo pa ju lahko po zmerni ceni.

UREJANJE BESEDIL

Urejanje besedil z računalnikom je mogoče z urejevalnikom besedila. Dobimo ga na disketi. To je programski paket, ki omogoča, da uporabimo računalnik kot sodoben pisalni stroj, ki pa ima še dodatne možnosti spreminjanja oblike pisanih besedil. Tudi urejevalnikov besedil je več. Iskra-DELTA ponuja svoj TP (tekst-procesor), med najpopularnejšimi pa je WS (word star). Ta urejevalnik je mogoče uporabljati tako na Dialogu kakor tudi na Partnerju, zato si pogledjmo njegove zmožnosti.

Uporaba urejevalnika je preprosta, uporabnik pa se ga hitro nauči. Za razloček od pisalnega stroja se pisano besedilo pojavi na zaslonu računalnika in ne na papirju. Tudi v novo vrstico ni potrebno postavljati, saj nam to napravi računalnik. Pri tem poravnava desni rob besedila na predhodno nastavljeno širino.

Če se pri pisanju besedila zmotimo, lahko napako brez vidnih posledic preprosto odpravimo. S kontrolnimi tipkami lahko poljubno črko v napisani besedi zberišemo, dodamo ali nadomestimo z drugo. V napisanem tekstu lahko vstavljamo ali brišemo nove besede, stavke ali odstavke. Na

poljubno mesto teksta, ki ga pišemo, lahko vnesemo dele iz kakšnega drugega teksta.

Urejevalnik je sposoben po ustrezni zahtevi uporabnika, poiskati zahtevano besedo v tekstu in jo nadomestiti z drugo.

Ko končamo s pisanjem in popraviljanjem teksta, ga prenesemo na disketo. Tu je besedilo varno spravljeno. Za shranjevanje porabimo malo prostora, saj imamo na disketi s površino približno 1 dm² spravljenih več sto tipkanih strani besedila. Besedilo iz diskete prenesemo v računalnik, kjer ga lahko preprosto popravljamo ali dopolnimo, nato pa ga zopet prenesemo na disketo. Če ga želimo tiskati na papir, to preprosto izvedemo z ustreznim ukazom. Pri tiskanju imamo možnosti nastavitve:

- števila vrstic na strani
- zgornji prazen rob
- spodnji prazen rob
- oštevilčenje strani
- obliko črk
- podčrtavanje posameznih besed
- tiskanje le dela teksta
- itn.

Besedilo tiskamo poljubnokrat.

OBLIKOVANJE PODATKOVNE BAZE

Drugo, prav tako pomembno opravilo, kjer lahko uporabimo računalnik pri muzejskem delu, pa je oblikovanje podatkovne baze o muzejski zbirki. Da lahko uporabimo računalnik pri tem opravilu, moramo kupiti programski paket za delo s podatkovnimi bazami. Za omenjena računalnika lahko kupimo dBASE II. Ta paket omogoča, da zgradimo:

- podatkovno bazo, v katero so vnešeni muzejski eksponati z najpomembnejšimi podatki
- pripadajoče programe, ki omogočajo dograjevanje baze, brisanje posameznih elementov baze, iskanje po bazi itn.

Vse zastavljene naloge lahko učinkovito rešimo s programskim paketom dBASE. Za zaokrožene zbirke lahko naredimo več samostojnih podatkovnih baz. Za velenjski muzej smo poskusno oblikovali podatkovno bazo in pripadajoče programe za njeno uporabo.

Pri tem pa nismo uporabili programskega paketa dBASE. Bazo smo oblikovali v mikro-prologu, ki je za delo s podatkovnimi bazami zelo učinkovit, pripadajoči programi pa so preprosti in kratki. Pri delu smo uporabili mikroročunalnik Dialog P in tiskalnik Robotron RGB.

Za boljše preglednost smo v bazo vnesli dejanske podatke o eksponatu, knjigi, fotografiji itn. in ne šifriranih podatkov, ki bi omogočili manjšo bazo.

Če podatkov v bazi nimamo šifriranih, lahko z bazo dela tudi tisti, ki šifriranega ključa ne pozna.

KAMNITA HIŠA. TIPI IN OBLIKE

Ko na računalniku poženemo program, se na zaslonu pojavi naslednji izpis:

- IZBOR
 1 VPIS PODATKOV
 2 ISKANJE PO BAZI
 3 BRISANJE PODATKOV
 4 KONEC
 Izberi ustrezno številko!

Če izberemo 1, lahko vpisujemo v podatkovno bazo nove podatke. Program nas sprti sprašuje za posamezne podatke:

NAHAJALIŠČE
 ŠTEVILKA
 OBDOBJE
 KRAJ
 PODROČJE
 TEMA

Ko vpišemo podatke, nas sistem vpraša, ali so podatki pravilno vnešeni. Če odgovorimo pritrdilno, nas vpraša, ali še želimo vpisovati. Če ne želimo, se vpisani podatki vnesejo v podatkovno bazo, na zaslonu pa dobimo glavni izbor.

Delček podatkovne baze velenjskega muzeja ima naslednjo obliko:

(eksp knjižnica-muzej 1035009 »1901—1914« Velenje mat-kultura hmeljarstvo)
 (eksp knjižnica-muzej 1035009 »1901—1914« Velenje mat-kultura bančništvo)
 (eksp hemeroteka »0001297« »1848—1900« Skale mat-kultura časopisi-revije-knjige)
 (eksp hemeroteka »0001297« »1848—1900« Skale duh-kultura branje)
 (eksp hemeroteka »0001297« »1848—1900« Skale mat-kultura praznična-jedila)
 (eksp hemeroteka »0001297« »1848—1900« Skale duh-kultura šege)
 (eksp hemeroteka »0001297« »1848—1900« Skale duh-kultura zdravilstvo)

Če izberemo iskanje po bazi, dobimo na zaslonu računalniška izpis:

Vstavlja podatke o ekspanatu, če kateri ni pomemben ali znan, vstavi *.

Nato sledi po vrsti kakor pri oblikovanju baze:

NAHAJALIŠČE :
 ŠTEVILKA :
 OBDOBJE :

.
 .
 .

Če postavimo pri vsakem podatku *, pomeni, da nismo postavili pri iskanju nobenega pogoja, zato se izpiše celotna podatkovna baza. Kadar želimo podatke o knjigah, ki obravnavajo hmeljarstvo v Velenju, vstavimo:

NAHAJALIŠČE : knjižnica-muzej
 ŠTEVILKA : *
 OBDOBJE : *
 KRAJ : Velenje
 PODROČJE : *
 Tema : hmeljarstvo

Takšna podatkovna baza nadomesti kartoteko, po kateri je iskanje podatkov dolgotrajno in neučinkovito. Ogromne količine kartic pa nadomestimo z nekaj disketami.

RAZSTAVA

»ETNOLOŠKA TOPOGRAFIJA OBČINE ČRNOMELJ«

V BELOKRANJSKEM MUZEJU V METLIKI JESENI 1985

Kustos Belokranjskega muzeja Andrej Dular je jeseni 1985 ob zaključnem delu za etnološko topografijo občine Črnomelj pripravil etnološko razstavo v Ganglovem razstavišču Belokranjskega muzeja v Metliki, ki se je februarja 1986 preselila tudi v Črnomelj, spomladi pa še v Kranj in Ljubljano.

Avtor razstave je že v letu 1984 pripravil razstavo z naslovom Gradivo za etnološko topografijo občine Črnomelj, kjer je predstavil le del celotne naloge in pri kateri se je omejil na prikaz slikovnega, grafičnega gradiva in besedil. Tudi jedro te razstave so fotografije, grafikoni in skrajšana besedila, razstavo pa dopolnjujejo predmeti s poudarkom na nasprotju med tradicionalno kulturo in inovacijami. Tako je v samem razstavnem prostoru na enem mestu prikazano »odlagališče« odsluženega tradicionalnega kmečkega orodja, na drugi strani pa sodobna traktorska kosilnica. Na dvorišču muzeja je avtor ob starem transportnem sredstvu, lojtrskem vozu, postavil osebni avtomobil »fičko«. Razstavo je spremljalo tudi vzporedno predvajanje dveh dokumentarnih filmov: pletenje vrvi in delo na žagi venecijanki na vodni pogon. V podrobnejše in vsebinske opise posameznih poglavij se na tem mestu ne bi poglobljali, ker veljajo za celotno etnološko topografijo enotna načela in ker imamo zdaj pred seboj tudi že natisnjen zvezek Etnološke topografije občine Črnomelj, ki pa, žal, ob razstavi še ni izšel.

Poudariti pa moramo pomen razstave iz več razlogov. Razstava je prvi oziroma drugi poskus, če upoštevamo tudi razstavo Gradivo za etnološko topografijo občine Črnomelj, muzejske predstavitve etnološkega topografskega dela, obenem pa je to prva predstavitve vseslovenske etnološke strokovne naloge javnosti v obliki muzejske razstave. Z razstavo je avtor odprl tudi razpravo o ustreznosti predstavitve etnološke topografije in o njenih možnih različnih oblikah.

Kljub nekaterim pripombam na strokovnem pogovoru ob okrogli mizi, da je razstava morda preveč strokovno naravnana in to zlasti za laičnega obiskovalca, ne smemo spregledati, da je to prvi poskus in da avtor ni nameraval vsiliti svojega vzorca prikaza drugim sodelavcem pri etnološki topografiji slovenskega etničnega ozemlja, marveč spodbuditi polemično razpravo o teh vprašanjih. Upoštevati moramo tudi, da je bil pri postavljanju razstave prostorsko in gmotno omejen.

»Opredmetena« postavitev etnološke topografije oziroma načina življenja zadnjega stoletja v eni ali več občinah bi namreč zahtevala večletno načrtno zbiranje potrebnih predmetov, zelo velik razstavni prostor, skupinsko delo, predvsem pa ogromna gmotna sredstva in bi takšna že lahko bila stalna etnološka razstava v posamičnih pokrajinskih muzejih.

Ivica Križ

RAZSTAVA NARODNE INTIME

V ZAGREBSKEM ETNOGRAFSKEM MUZEJU, 26. 5. — 13. 7. 1986

Ivanka Vrtovec, kustosinja zagrebškega Etnografskega muzeja je po dolgih šestih letih, odkar je zamisel za razstavo Narodne intime nastala, končno dobila od vodstva in kolektiva muzeja »zeleno luč« za postavitev.

V predgovoru kataloga razstave je zapisala, da »so se konec sedemdesetih, oziroma v začetku osemdesetih let začele v izložbah knjigarn pojavljati razne publikacije na temo ljudska erotična poezija in kaj kmalu se je pokazalo, da naklade posameznih izdaj ne zadostujejo velikemu interesu bralcev. Želja po takšni vrsti literature pa kaže, da nas seksualnost kljub vsem našim verbalnim negiranjem njenega značaja nedopovedljivo privlači in da je Človeku imanentna.« »Prav ta fenomen, lahko beremo dalje, »pa je potrdil moja razmišljanja, da se s pomočjo predmeta današnjemu urbanemu človeku lahko približa prikrito intimno življenje vaškega prebivalstva. Fascinirani smo ob lepoti narodnih noš, njihovih koloritov in okrasov, fascinirani smo ob glasbi, plesu, ob segmentih posameznih obredov in vse to nas toliko zaslepljuje, da se niti spomnimo ne vpašati, kaj pa je pod vsem tem.«

Zakaj je moralo miniti toliko časa od zamisli do uresničitve na videz tako nedolžne in skromne razstave? Ko jo je avtorica prvič predlagala leta 1980, je dobila odgovor — ni primerna. Zdaj, po tolikem času, so ji sicer dopustili, vendar samo deklarativno in z ne prevelikim navdušenjem kolektiva. Strinjam se z avtorico ko pravi, da je že dovolj dolgočasne predstavitve naše kulturne dediščine, suhoparnega prezentiranja, brez duha in brez priokusa življenjskosti. Na dosedanjih muzejskih razstavah nikoli ni bilo govora o bistvenih stvareh, na primer o seksu. Ljudem je treba pokazati gradivo, ki se kopiči v muzejskih depojih ali pa ima še danes svojo uporabno funkcijo, vendar v celoti

vključujoč tudi spolno tematiko ali simboliko. In to je hkrati tudi način, da se v muzej zvabi čim več ljudi. Skoraj bi se lahko vprašali, zakaj naša civiliziranost 20. stoletja odklanja odprt in pošten dialog o spolnosti in seksualnosti, oziroma dopušča samo lascivnost v govoru in delovanju in tako samo povečuje hipokrizijo?

Cilj razstave je torej postavljen tako, da se na temelju predmetnega in tekstualnega gradiva iz zakladnic kulturne dediščine naših narodov, žal z glavnim težiščem samo na hrvaškem etnografskem gradivu, tako materialnem kot duhovnem, prikaže dostopni del intimnega spolnega življenja, vzgoje in prakse, oziroma, da je to prispevek preučevanju in osvetljevanju spolne oziroma seksualne problematike.

Razstavljeni predmeti so izbrani iz jugoslovanskih republiških etnografskih muzejskih fondov in sposojeni od zasebnih lastnikov. Ker teh predmetov nikoli niso sistematično zbirali v zvezi s to tematiko, so na razstavi seveda precejšnje praznine. V razstavljeni zbirki »moralnosti in nemoralnosti« zasledimo od (samo) ženskega spodnjega perila prek afrodizijakov in fetišev, deviških in poročnih pokrival, do kontracepcijskih sredstev, likovno dekorativno zelo zanimivih posteljnih pregrinjal s seksualno simboliko, ki se odraža tudi v vseh razstavljenih predmetih za vsakodnevno uporabo. Vsekakor pa je najbolj domiselna kopica sena z vstavljenimi plastičnimi nogami, ki naj pokažejo, da »naš narod ni od Svetega Duha spočet«.

Razstavo spremlja lično izdelan katalog s kratkimi izvlečki iz doslej obstoječe jugoslovanske literature na temo spolnega življenja. Pohvalno je tudi to, da je ob vходу moč kupiti repliko originalnega eksponata z razstave — nakurnjaka.

Damjana Pediček

TKANJE V FURLANJI

Nekaj zapiskov o razstavi »TKANINE
IN TKANJE V FURLANJI OD XIII.
DO XX. STOLETJA«

Videm, jeseni 1986

Danes uporablja v Furlaniji statve s pedali le še kakih petdeset tkalk. Pred dvesto leti, ko je bilo tkanje še moški poklic, je bilo v rabi približno 3500 statav; to število, prevzeto iz uradnih popisov Beneške republike, je približno in zaokroženo navzdol, saj poleg drugih niso upoštevane vse tiste statve, na katerih so ženske tkale za lastno rabo.

Razloge za to drastično zmanjšanje najdemo v korenitih spremembah furlanske družbe oziroma zboljšanju življenskih razmer. V preteklem stoletju je postala beseda »tkalec« (v tradicionalnem pomenu) sinonim za revščino.

*cjés, cjés ... che pui tu cjesaràs
e mancul tu varàs,*

(tki, tki ... čim bolj boš tkal, manj boš imel!)

In vendar se tradicionalno tkanje obravnava kot umetnost, ki ne sme biti pozabljena in jo moramo varovati, umetnost, ki si zasluži in je tudi deležna razstave.

Videmska razstava obsega didaktični del (o tkanini, statvah in tkanju), zgodovinski del, del posvečen rokodelstvu danes in del, ki obravnava industrijsko tekstilno proizvodnjo.

S postavitvijo predmetov in dokumentov so neposredno poudarjene nekatere teme (in problemi):

— razmerje med tkanjem v predindustrijski družbi in današnjimi rokodelci;

— pri sodobnem rokodelstvu — razmerje med umetnostnim izdelovanjem, uporabno proizvodnjo, industrijsko proizvodnjo; med izdelavo in tržiščem značilnih obrtnih izdelkov;

— problem prenašanja poklicnega znanja;

— specifičnost tekstilne proizvodnje v Furlaniji in postavitev Furlanijé v evropsko tkalsko proizvodnjo. V

preindustrijskem rokodelstvu je bila tekstilna izdelava najmobilnejša dejavnost, področje, kjer je bilo najmanj lokalnega patriotizma. Ni naključje, da se govori o »geografiji tekstilcev«. V obtoku niso bili le izdelki, tehnologije, zamisli, kapital in surovine (svila, lan in bombaž, ovce in pastirji); vsepovsod so krožili in se razpršili tudi mikalci, tkalci, barvarji in krojači; v Furlanijo so prišli iz Toskane, Lombardije, mojstri iz Benečije, Piemonta, Bergama in tehniki iz Lyona, Prage, Marburga in še od drugod; na meji med Beneško republiko in habsburškim imperijem, ki je tekla čez Furlanijo, so tihotapili svilene kokone in obrtnike; torej specifičnost tekstilstva v Furlaniji; vendar tudi problem ustrezne definicije in dokumentiranja te specifičnosti.

Moje področje raziskovanja je zgodovina tradicionalnega in ljudskega oblačenja in v tem okviru me zanimata tudi zgodovina tkanja in tkanje danes. V tem pogledu se bom omejil na nekaj opazk, ker mi omogočajo poudariti nekatera vprašanja, ki bi sicer ostala prikrita spričo večjih problemov, ki sem jih navedel.

Od začetka štiridesetih let se je v nadaljnjem dvajsetletju tradicija raziskav v Furlaniji tako razvila, da je še danes to področje najbolje dokumentirano, kar zadeva zgodovino noš, torej tradicionalnih in ljudskih oblačil. Plodno sta sodelovala Lea D'Orlandi, prekaljena terenska delavka, in Gaetano Perusini z izkušnjami pri arhivskem delu in še mnogi drugi, ki so želeli zbrati in ohraniti še zadnja pričevanja v zgodovini tradicionalne noše. Največ tega gradiva danes hrani etnografski muzej v Vidmu, poleg tistega v muzeju v Gorici in Tolmezzu.

V Navodilih za študij ljudske tradicije iz leta 1952 Paolo Toschi navaja vzorce za regionalne raziskave zgo-

dovine noš in pri tem omenja skoraj izključno furlanske prispevke. Zahvaljujoč tem spisom so bile pretrgane vsakršne povezave z umetnimi in folklorističnimi predstavitvami noš. Morda se kdo še spomnja hude krvi, ki jo je povzročil Gaetano Perusini z ironiziranjem oblačil folklorističnih plesalk in plesalcev pri tistih, ki so se okoriščali s folklorističnimi prireditvami.

Takšno ironiziranje bi bilo dobrodošlo tudi danes. Pri etnografskih raziskavah pa vendar pride do razhajanj ob nekaterih takratnih izhodiščih: upoštevanje zlasti zgodovinske strani pojava »noš«; ljudske noše obravnavane kot izumirajoči pojavi in zgodovina tradicionalne noše kot prehod iz različnosti k uniformiranosti, od raznovrstnega k standardiziranemu oblačenju. Kazalnik tega prehoda je tudi postavitev razstave, ki vzporeja gradivo iz preteklosti in sedanjosti in ga ne obravnava ločeno.

Kljub vsemu pa se mi zdijo še vedno plodne nekatere novosti v takratni postavitvi.

Na raziskovalni ravni, na primer, mnenje, da so globalni vzorci kakor npr. »furlanska noša«, »tkalska tradicija v Furlaniji« in podobno neplodni; namesto tega obravnava omejenih območij in zamejenih problemov. Ni šlo le za zagotovitev poglobljenejših raziskav, temveč tudi za spoznanje, da imajo osrednjo vlogo v rokodelstvu podrobnosti.

Drugič, izbor različnih dokumentarnih virov: vsa raznovrstnost grafičnih (uradnih in neuradnih), ikonografskih virov, orodij, vzorcev in materialov. To zlasti iz enega razloga. Viri in gradivo se raziskovalcu razkrivajo z različno zgodovinsko globino. V kronološkem pogledu: do 18. stoletja lahko delamo s »predmeti« — s tkaninami in orodji, vzorci in statvami — če pa se časovno odmikamo, imamo na razpolago le podobe in zlasti »besede«, zapisane na papirju ali pergamentu, in z njimi moramo delati. Raziskovalec se znajde pred besednjakom tkalca, ki je izjemno kompleksen, nestalen, včasih povezan z mednarodnim izrazjem, drugič z omejeno narečno terminologijo, skoraj žargonom; besednjak, ki se razlikuje od kraja do kraja, od generacije do generacije, od ene do druge tradicije. Priča smo problemom, ki so za raziskovalca nerazrešljivi brez pomoči

tkalca, ki zna še danes uporabljati statve tako kakor nekoč.

Ta vidik je bil v preteklost zapostavljen.

Vrednost te razstave je v tem, da je poskusila združiti rokodelce, ki še vedno uporabljajo statve, in raziskovalce, konzervatorje v muzejih in tiste, ki se ukvarjajo s pospeševanjem in vrednotenjem obrtnega izročila.

Toda problem različne zgodovinske globine dokumentacijskih virov zadeva tudi socialno raven. Na razstavi so paramenti, ki jih je nosil patriarh Bertrand junija 1350; ni pa bilo mogoče iz tistega časa razstaviti ene same srajce tisočerih furlanskih kmetov in kmetov. Veliko lahko povemo o tkalcih v 18. stoletju, lahko tudi rekonstruiramo delovne postopke in prepoznamo tehnične rešitve iz njihovih zapisanih knjižic, knjižic rovašev; skoraj ničesar pa ne moremo povedati o nekaj deset tisoč ženskah, ki so si v istem času slino spodbujale z lops (vrsta divjih jabolok) in *quargnui* (plodovi jesen), ko so pripravljale kilometre prediva, s katerim so preskrbovale tkalce.

Spričo navedenega se tudi sam, tako kakor razstava, počutim naslednik takšnega preučevanja in soglašam z zastavitvijo tiste uspešne dobe raziskovanja. Vendar brez iluzij, kajti dobro vem, kako se je končalo. Etnografski muzej v Vidmu, ustanovljen pred približno dvajsetimi leti, z časno zbirko v zakasnih prostorih, je žal pri tem tudi ostal. Ne zavidam danes odgovornim, ki morajo ukrepati v takšnih gnijočih razmerah.

Medtem ko se s preveliko lagodnostjo odpirajo novi etnografski muzeji, imajo starejši etnografski muzeji, ki hranijo nenadomestljive vire, dragoceno primerjalno gradivo (Tolmezzo, Gorica, Videm), velike težave vsakič, ko načrtujejo kakšno razstavo, vredno tega naziva. Nekateri so že bili prisiljeni, da so se odpovedali raziskovalnemu delu. Ni naključje, da podobna tkanja, ki jo ponuja razstava, v bistvu ni nič drugačna od tiste, poznane že pred tridesetimi leti. V tem smislu menim, da sodijo v razstavne prostore tudi gore papirja, ki v arhivih čakajo, da bodo pregledani, in gore tkanin v muzejskih skladiščih, podstrešjih in zakristijah, da bodo primerno shranjene, analizirane in katalogizirane.

To je bila naslednja opazka v zvezi z raziskavami, ki so še pred nami.

Na ravni zgodovinske raziskave ni novosti, najopaznejša novost razstave pa je v tem, da so starodavne tkanine postavljene ob današnjih ročno izdelanih tkaninah. Kontinuiteta ni formalna, določno je osnovana na stroju, statvah, ki jih obrtniki še vedno uporabljajo, in na njihovem poznanju tehnik, ki jih prenašajo na naslednike. S tem je povezan del razstave, ki je posvečen industriji, saj se je industrijska revolucija začela s statvami na nožni pogon, naslednicami inovacij inteligentnih in rado-vednih rokodelcev.

Simboličen se mi zdi dogodek v Vidmu pred štirimi leti. Etnografski muzej je pripravil zanimivo razstavo, posvečeno skrinji in bali. Veliko prostora je bilo odmerjeno oblačilom. Razstavljene so bile tudi statve na nožni pogon iz 18. stoletja; toda bile so izključno na ogled. Nihče med nami, soustvarjalci razstave, jih ni znal oživiti. Na tokratni razstavi pa najdemo statve iz 18. stoletja, še vedno uporabne, na katerih ob tej priložnosti tkejo tkalke, na podobnih pa sicer tkejo sodobne stenske preproge. To se mi zdi pomembna novost: tehnična stran — orodja in znanje, ki jim vlije življenje — so postavljeni v središče raziskave oziroma didaktičnega dela razstave.

Veliko je sprememb, ker razstave niso pripravili folkloristi, zgodovinarji, muzejski vodje, pač pa obrtniki, ki še vedno uporabljajo statve in se zanimajo za zgodovino svojega poklica, upoštevajo tržišče za današnjo produkcijo. Manj je prostora za učenjaško pozornost, za nostalgični vpogled, za zgolj verbalno ali (še slabše) ideološko rekonstrukcijo preteklosti.

V dogajanju ob razstavi (celo zavrnitvah sodelovanja, do katerih je prišlo) vidim pravilni način, kako naj bomo pozorni na tradicijo in kulturno specifičnost. Preostali neposredni dokumenti rokodelcev (zlasti njihove tkanine, zapisni zvezki, njihova pogosta navzočnost v sodnih zapisih o heretikih in razgrajčih preteklih stoletij) nam kažejo, kako so inovativno ravnanje, radovednost, dlakopcepstvo, užitek v razumnem eksperimentiranju, nestalnost sestavine *kulture poklica* tkalca. Za rokodelca danes pomeni zvestoba tradiciji predvsem zvestoba tej odprti naravnosti: zanimanje za preteklost, za preteklost poklica je njeno bistvo.

Dejstvo, da so dali pobudo rokodelci, je pomembno tudi na raziskovalni

ravni: preprečuje nekatera tveganja v zvezi z že omenjeno tradicijo preučevanja.

Zgodovinarja zavezuje, da ne pozabi na prvenstvenost tehnične strani obrtne produkcije. Preden preučujemo in popisujemo dele oblačil kot takšne, so na primer predpasnik in dežni plašč, »*cjamesót*« (ženska obleka) in »*velada*« (dolga moška srajca) rezultat produkcijskega procesa kot celote prostora, časa, energije, surovin, kapitala, orodja, dela, znanja, spretnosti, načrtovanja, družbenih razmerij in še česa. Tako so raziskave spet na trdnih tleh.

Toda upoštevati moramo tudi nasprotni vidik, ki nam ga nakazujejo humanistične vede.

V Furlaniji je na stotine plesno-pevskih skupin, ki tkanine uporabljajo kot gradivo za formalizacijo. V ustnem slovtvu niso v rabi imena in priimki; le redko se uporabljajo tudi natančna krajevna imena. Imena in priimki; torej medosebna razmerja in razmerja v skupini so zabrisani in izraženi posredno — in prav zato bolj poudarjeno — z nogavicami, predpasniki, srajcami, jopiči in klobuki

*chel grimâl di indiane
ches cjalzutes di colôr!
Dôs, tre mis a la lontane
che fantate a fâs splendor;*

*I fantaz di cheste vile
la cjamese an di cambri:
an la panze sclagne sclagne
deboleze di muri*

(tisti predpasnik indijanke, tiste pisane nogavice! Dve, tri milje daleč se blešči tisto dekle! Fantje te vasi imajo srajce iz kambrika: toda tenke živote, oslabeledost za umret)

Specifična retorika literarnih besedil ustne tradicije v polni meri izrablja celoten kodeks oblačil in celo lestvico surovin, orodja, gibe pri predenju in tkanju. Kakor je poznano, se to dogaja celo na poglobljenejši ravni v vseh mitologijah.

Rekonstruirati zgodovino tkanja pomeni združiti v celoto niti, vretena, barve, statve in tkalce s cenami, transportom, taksami, tihotapstvom, trgovinami, kapitalom, boleznimi, migracijami, razmerjem med poljedelstvom in obrtjo, med Furlanio in Benečijo, med Furlanijo in Nemčijo in še tisoč drugih stvari.

Pomeni pa tudi upoštevati bolj »globalen« tkalski značaj; značaj, ki pojasnjuje navzočnost tkanine med produkti imaginarnega in v simbolič-

nem univerzumu, ki vsaki kulturi omogoča, da premišlja in govori sama o sebi; značaj, zaradi katerega še govorimo (čeprav ne vidimo več tkalcev, ki tkejo za sosednjimi vrati), da se »tkejo razmerja«, »se snujejo spletke«, »se trgajo niti« itn.

To so zgovorni kazalci osrednje vloge, ki jo je imelo blago v družbenih normah in v vrednostnem sistemu. Zato se je tudi v naši kulturi, tudi v Furlaniji, blago stoletja uporabljalo za poudarek, označitev, potrditev in utrditev meje med moškimi in ženskami, mladimi in starimi, bogatimi in revnimi, delovnim in praznjim, med svetim in profanim.

Fantje so podarjali »golarines« (ovratne rute), da bi navezali stike z dekleti; da bi prekinjale stike s sosedami, so ženske dvignile krilo. Ljudje

so puščali cerkvi obleke za zaobljubo (na razstavi so čudoviti obredni parametri takšnega laičnega izvira); revežem so v oporokah zapuščali rjuhe; da bi preživeli, so ljudje zastavljali vezeno perilo; bolne so zdravili z merjenjem z vrvico; za čaranje so dojenčkom kradli povoje; da bi se rešili urokov, so ponoči stekali srajce na križiščih.

Svet tkanin je z vsenavzočnostjo v vseh družbenih plasteh pomemben ključ za prepoznavanje ekonomskih, socialnih, etičnih in estetskih mehanizmov vsake kulture. Tudi v Furlaniji mora biti ta celostna zgodovina še spoznana.

Gian Paolo Gri

Prevedla
NADA PRIMOŽIČ

POSAMEZNIK, KONGRES, PRIŠTINA

33. KONGRES ZVEZE FOLKLORISTOV JUGOSLAVIJE,

V dneh od 24. do 28. septembra leta 1986 je bil v Prištini 33. kongres Zveze folkloristov Jugoslavije. Poleg jugoslovanskih razpravljalcev so se ga udeležile tudi delegacije iz tujine (iz Nizozemske, Češke, Sovjetske zveze, Bolgarije, ZR Nemčije, Norveške, Kitajske ..., iz Turčije celo delegacija z devetimi člani). Kongres ni bil organiziran v okviru SR Srbije, pač pa ga je prvič samostojno pripravila AP Kosovo.

Opazovalcu, ki prvič prihaja na takšen kongres, je vse novo, tako potek kongresa kakor tudi celotno dogajanje okrog njega. Ker pa je prihod na kongres v Prištino tudi prvo srečanje s tem mestom, je to kar dvojno prvo srečanje. In zato se moraš najprej razgledati po neznanem mestu in šele nato lahko zadihša s kongresom.

In kaj vidiš? Veliko novih, zelo lepih zgradb je posejanih po Prištini (nova, študijska knjižnica kupolaste konstrukcije iz stekla in marmorja, športno-kulturno središče Bora e Ramiz z zanimivo arhitekturno rešitvijo, nova Filozofska fakulteta, Grand hotel Priština...) in vse to daje vtis, da se je mesto komaj začelo oblikovati. Ko pa stopiš bliže in vidiš poškodovane stopnice, razbita okna, neurejeno okolico, dobiš občutek dvojnosti:

lepote in popolne zapuščenosti tega mesta. Tako nekako je bilo tudi s kongresom in kongresniki. Prijazni organizatorji so kongresnike sprejeli, jih namestili v Grand hotel Priština, v hotel »Božur«..., začeli s slovesno otvoritvijo kongresa v veliki dvorani Filozofske fakultete, prezrli pa so marsikaj pomembnega.

Toda preden začnemo s kritiko, moramo najprej razčleniti celoten potek kongresa, njegovo vsebino in rezultate.

Znanstveniki so nova spoznanja predstavili z branjem referatov, ki je potekalo na Filozofski fakulteti v Prištini. Kongresniki so bili razporejeni po strokah v tri sekcije: sekcija za raziskovanje ljudske književnosti, etnomuzikološka sekcija in sekcija za otroško folkloro. Predavanja po sekcijah so potekala v dveh ali celo treh dvoranah hkrati, tako da so bila širša plenarna razpravljanja nemogoča. Teme raziskav so bile razporejene v dve glavni skupini in nato še v podskupine po sekcijah.

I. FOLKLORA KOSOVA

II. KONTINUITETA IN SPREMEMBE V LJUDSKEM USTVARJANJU

a) Razmerje med vaškim in mestnim okolje

b) Folklor v sredstvih javnega informiranja

RAZPOREDITEV TEM ZA POSAMIČNE SEKCIJE:

1. Za ljudsko književnost
 - a) Južnoslovska in albanska epika
 - b) Teoretični in praktični aspekti klasifikacije ljudske književnosti
2. Za etnomuzikologijo
 - a) Instrumentalna glasba in ljudski instrumenti
 - b) Ljudska in strokovna etnomuzikološka in etnokoreološka terminologija
3. Za otroško folkloro
 - a) otroška folkloro v šoli
 - b) ljudske otroške športne igre

Teme so bile nedvomno zelo zanimive, poskusi osvetljevanja pa zelo različni:

Blaže Petrovski je v svojem prispevku govoril o kontinuiteti in spremembah v makedonskem junaškem epu, Vasilie G. Barba iz Freiburga je spregovoril o aromunskem ljudskem pesništvu Makedonije, Zdravko Blažekovič se je lotil problema komercializiranih folklornih skupin v urbanih okoljih druge polovice 19. stoletja, Bahtir Sheholli je razpravljalo o spremembah tonskega niza v albanskem ljudskem glasbenem ustvarjanju...

Ker so bili udeleženci razporejeni v tri skupine in so predavanja potekala istočasno v dveh ali treh dvoranah, je bilo nemogoče slišati vse referate, ki so te zanimali. In od prijavljenih dvestodvajsetih referatov je bila prebrana komaj polovica.

Tako se je začel zelo ambiciozni načrt organizatorjev in njihov trud počasi drobiti in dobivati razpoke (tako kakor posamične zgradbe v Prištini...). Kvaliteta referatov je bila zelo različna: mešanje srednješolskih referatov z znanstveno dovršenimi izdelki. Udeleženci so referate brali v materinščini, prevodov ni bilo, le tu in tam kakšen povzetek v srbohrvaščini in tako je bilo onemogočeno razumevanje in nato razpravljanje o danem problemu. Diskusije so bile zato zelo okrnjene, le včasih je bilo nekaj živahnih razpravljaj, posebno v etnomuzikološki skupini. Ta sekcija je bila najbolj homogena, živahna in ustvarjalna.

Slovenski prispevek za ta kongres je bil ustrezen. Marko Terseglav je razpravljalo o »podeželskih« pesmih v mestu, študentki etnologije Marina Jurkova in Spela Pahor sta se lotili problema kontinuitete ustne tradicije v Istri, Julijan Strajnar pa je govoril

o nekaterih problemih dokumentacije ljudske instrumentalne glasbe in glasbil.

In rezultati? Vsak od udeležencev tega kongresa je pokazal ustvarjalni napor, a posebno novih prispevkov k raziskovanju ljudske umetnosti ni bilo. Prevelika specializiranost referatov je onemogočila širši vpogled na področje albanskega ljudskega ustvarjanja, primerjava z južnoslovskim pa je bila preveč splošna.

Vse drugo na kongresu: družabna srečanja, prireditve, izleti, je bilo dobro zamišljeno, a neustrezno usrečeno. Žal ni bilo nekega stalnega večjega prostora, kjer bi se udeleženci lahko družili in spoznavali. Tako je bilo videti tuje goste, kako sami tavajo po Prištini, ne da bi vedeli, kam naj gredo, s kom naj se pogovarjajo...

Zdi se, da je eden od namenov kongresa na tako nepoznanem in zanimivem področju, kakršno je Kosovo, spoznati tudi folkloro Kosova širše: ljudsko podobo tega področja, ljudi Kosova v njihovem vsakdanjiku. Spoznati bi morali živost ljudskega in vdiranje sodobnega v življenje tamkajšnjih ljudi in v njihove navade. Tega niso pokazali ne referati, ne razprave, ne plenarne seje. Delček ljudskosti smo videli na folklornem večeru v njihovem športno-kulturnem centru Bora e Ramiz, kjer sta bili zelo zavzeto in zanimivo prikazani albanska in srbska folkloro Kosova. Plesi, glasba, noša in šege, so bili zelo živi in barviti.

Še več »folklore« pa smo videli ob sprehodih po Prištini, ko smo zašli iz središča v male uličice, na trg, se spoznavali z eksotiko in »estetiko grdega«, z ljudmi, ki so bili prijazni, živahni, a tudi mrki z umaknjenimi pogledi. Ko smo se odpeljali na ogled znamenite pravoslavne cerkve Gračanice nekaj kilometrov zunaj Prištine, smo videli nekaj vaškega utripa. Jasno je postalo, da je barva Kosova tu in ne v Grand hotelu Priština.

V kakšnem razmerju so se torej znašli posameznik, kongres in Priština? Takole nekako: posameznik je spoznal delovanje kongresa, si nabral nekaj spoznanj iz stroke, doživel ožračje kongresa in poseben čar Prištine.

Zato je zanj ta nova skušnjava vsekakor pomembna. 33. kongres Zveze folkloristov Jugoslavije je torej zanimivo doživetje.

Marjetka Golež

GORIŠKI LETNIK, 11

Ob koncu januarja 1986 je izšla 11. številka *Goriškega letnika*, zbornika Goriškega muzeja.

Obsežna publikacija prinaša tokrat gradivo simpozija ob 200-letnici rojstva Matije Vertovca (1784—1851), vsestranskega gospodarskega in kulturnega delavca, ki je praktično in publicistično deloval na področju vinarstva in kletarstva, kemije, astronomije, napisal občo zgodovino in izdal knjigo pridig. V enajstih prispevkih obravnavajo njegovo življenje in delo France Kralj, France Adamič, Lojze Hrček, Jože Koruza, Bogo Grafenauer, Fran Dominko, Stane Granda, Marino Vertovec, Dušan Terčelj in Hilarij Kosta. Gradivo obenem osvetljuje čas Vertovčevega mnogostranskega delovanja in nosi tako še dodatno vsebino, zanimivo navezadnje tudi za etnologijo.

Gradivu sledi šest razprav. Beatrice Žbona-Trkman piše o eneolitski oz. zgodnji bronastodobni in rimskodobni poselitvi, ki sta izpričani na najdišču Pavlini v Lokah, in dveh najpomembnejših najdbah: votivnem napisu in kamniti sončni uri.

Jernej Zavrtanik v prispevku »Poznoantično grobišče pri Kosovelih« obravnava del antične zbirke Stipeta Štekarja, znanega zbiralca starin na Vipavskem.

Peter Štih je skušal na podlagi strokovne preučitve urbarja iz leta 1598 analizirati tolminsko gospodstvo. Iz urbarja se kažejo zanimiva up-

ravna ureditev, gospodarske enote, dajatve in storitve, mere in denar, socialna struktura prebivalstva.

Sledi nadaljevanje v deveti številki Goriškega letnika začetega članka Petka Lukoviča z naslovom *Naknadni podaci o borbi primorskih Slovencev proti italijanskim iredentističkim pretenzijam na slovenačke teritorije 1878.* i njen odjek kod srbskog naroda u Srbiji i Vojvodini. Avtor na podlagi novoodkritih virov dopolnjuje svoje predhodne razprave o boju Slovencev proti iredentizmu v času vzhodne krize leta 1878 in o odmevih tega boja pri srbski javnosti.

Razprava Pavla Budina »Hranilnica in posojilnica v Mirnu« (2. del) zajema tokrat njeno pravno ureditev in poslovanje. Ta del zbornika se zaključuje z objavo »Katalog rezljanih oltarjev 17. stoletja v Goriških Brdih« spod peresa Boruta Uršiča, ki je sicer sestavni del njegove diplomske naloge »Zlati oltarji« v Goriških Brdih.

Med Zapiski srečamo tri etnološko zanimive prispevke. Prvi je delo Branimirja Renarja, pokojnega učitelja mizararske tehnologije v Beogradu in Zemunu, sicer doma iz Stomaža pri Štjaku. Sestavek o reki Raši in njenih mlinih ni le čustveno obarvan avtorjev spomin na otroška leta, pač pa prav gotovo dragocen dokument, ki tenkočutno, natančno in z

izrednim smislom za opazovanje, pripoveduje o sočasnem načinu življenja.

Drugi sestavek obravnava del duhovne kulture iz Posočja, natančneje motiv vedomca, sklicuje pa se na stoletnico dveh objav: Simona Rutarja *Zgodovini Tolminskega (1882) in Frana Erjavca (v Letopisu Matice Slovenske) iz potne torbe 1882/83.* Avtor omenja tudi vplive, ki se kažejo v leposlovju (pri Preglju, Bevku, Lovrenčiču). Pavel Medvešček, dolgoletni delavec Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Gorica, piše o pastirskih igrah iz Zarsčine (vasice pod zahodnim pobočjem Korade). Poroča o terenskih skušnjah iz petdesetih let, predstavi pašništvo na tem področju in pregledno analizo sedmih pastirskih iger dopolni z nazornimi risbami igralnih pripomočkov. Prav gotovo je to lep prispevek k poznanju dela duhovne kulture področja med Brdi in Kanalskim Kolovratom.

Ker sem v predstavitvi 11. številke Goriškega letnika namenila večji poudarek etnološko zanimivejšim prispevkom, naj omenim le še, da zadnji Goriški letnik prinaša poleg omenjenih sestavkov in rubrik še običajno rubriko »Nekrologi« (Arduino Cremonesi, 1912-1983, Camillo Medeot, 1900-1983, Rudi Hönn, 1915-1984) in tudi običajno rubriko *Ocene in poročila.*

Katja Kogej

KAMNITA HIŠA
TIPI IN OBLIKE

Trento, 1984 — 159 str., ilustr.

Razstavo »Kamnita hiša« je leta 1984 pripravila tržaška pokrajina. Najprej je bila na ogled v Pomorski postaji v Trstu. Uspešen in odmeven kulturni dogodek je pritegnil pozornost javnosti in požel uspeh tudi v strokovnih krogih. Predstavitev je bila v celoti dvojezična, nastala je v sodelovanju avtorjev z obeh strani meje in prikazovala je zanimivost načina življenja na Krasu — kamnito hišo in to kot študijski predmet arhitektov in vir navdiha umetnikov. Namen razstave je Zorko Harej, odbornik za kulturo in vprašanja slovenske manjšine, v uvodnih besedah kataloga označil takole:

»Z razstavo KAMNITA HIŠA in pridanim katalogom želi tržaška Pokrajina dati svoj prispevek k spoznanju človeškega bivališča na Krasu, ki je zgodovinsko povezan s Trstom in v vsakdanjih stikih z njim, zgodovine kraškega prebivalstva, prikazu in osvetlitvi umetniške, zgodovinske in kulturne vrednosti kraških zgradb, da vzbudi v javnosti zanimanje za dragoceno premoženje, ki ga predstavlja kraška kmečka arhitektura, ki je v nevarnosti, da se izgubi, če ga ne bo podprlo zanimanje prebivalstva vse naše pokrajine in ga ne bodo pri-

merno zavarovale pristojne ustanove.« Izjemen je bil ta kulturni dogodek tudi zato, ker je poskušal prebiti travme in predsodke mesta, ki je sicer obremenjeno z nacionalnim in političnim nezaupanjem. Moramo ugotoviti, da jim to sicer ni v celoti uspelo, saj je na straneh kataloga vsestrozno živa skrivnostna privlačnost neznanega, poetičnost neodkrita in nedotaknjena sveta. V uvodnem članku skuša arhitekt Luciano Semerani sicer realistično razmišljati: »Kraška kmečka hiša ugaja: ugaja gospem iz bižnjega mesta, ker je slikovita; ugaja mladim, ki iščejo stanovanje, ker je hiša z nagnjeno streho 'bolj' hiša, ugaja naposled tukajšnjim 'zele-nim' (navadno prilet-nim), ki ne marajo industrije in avtomobilov... Ne bi bilo torej odveč vprašati slovenskega kmeta, ali tudi njemu ugaja taka hiša. Njegov kmečki dom obsega borjač, ognjišče na prostem, gank in kamen (prestopiti kamniti prag), kar je že tradicija in skoraj mit. Toda kraški človek ni več kmet, ali vsaj ni več samo kmet.« Kljub realizmu Semeranijevega odnosa do arhitekture nasproti »gospem« in »zele-nim« pa v katalogu prevladuje romantično selektivni duh, ki nadaljuje mit, od katerega se

skušajo vsi avtorji tako ali drugače odmakniti. O prebivalcih, njihovi preteklosti in sedanosti, njihovemu načinu stavbnega oblikovanja in njihovemu načinu bivanja, ni duha ne sluha. Izjema je sicer uvodni članek Naška Križnarja, Odlomki iz materialne kulture na Krasu, ki pa ni povezan s prispevki drugih avtorjev in tudi v razstavljeni besedila ni bil vključen. To je obvezen etnološki uvod, nalepljena informacija, čeprav podaja zgoščeno prav tiste značilnosti kraške materialne kulture, ki so oblikovale stavbne tipe in oblike: naselje in hišo, poljedelstvo, živinorejo, vinogranjstvo, apneničarstvo in oljarstvo.

Sledijo članki Lorenza Galluzza Analiza in razvoj naselitvenih in stanovanjskih tipov tržaškega Krasa, Gianfranca Sgubbija Okrasni elementi v kraškem kmečkem stavbarstvu, Pričevanja Avgusta Černigoja in Lojzeta Spacala in Posnetki in grafične rekonstrukcije, ki jih je pripravil Giorgio Schumann. Ob koncu najdemo še seznam literature in drugih virov, med njimi je navedena tudi najpomembnejša slovenska literatura.

Razpravi Galluzza in Sgubbija sta izpolnili tudi besedno vsebino razstave. Prvi pravi na začetku svojega članka,

da analiza naselja zahteva »poznavanje tistih njegovih del in funkcij, ki integrirane med seboj sestavljajo in predstavljajo njegovo tipičnost: delov, ki jih je mogoče imeti le za med seboj podobne, ampak so predstave tiste skupine socialnih odnosov, razvitih med porabniki istega organizma,« kljub temu pa ni prav nič upošteval gospodarskih in družbenih pojavov kraške kulture. Na kratko lahko rečemo, da njegovi analizi manjka etnologija. Mimogrede se tega sam zaveda, ko ob koncu (nejasno sicer, kar pa je krivda prevođa) pravi, da vlada danes med raziskovalci prepričanje, »da sta etnologija in sociologija fundamentalna faktorja arhitekonske analize za globalnejše in manj specifično razumevanje te ljudske manifestacije.«

Ustvarjalci razstave so izhajali iz študija formalne stavbne strukture in predvsem italijanske literature in zato so njihove interpretacije naravno težile k iskanju povezav in razlag k furlanskemu, karnijskemu, beneškemu in istrskemu gradivu. Njihovih trditvev ni mogoče sprejeti brez dvoma, ker niso upoštevali povezanosti razvoja in sprememb stavbnih sestavin z razvojem in spremembami v življenju kmetije kot gospodarske in družbene enote in ker niso pritegnili gradiva s področij, ki ležijo vzdolžno od obravnavanega tržiškega Krasa. L. Galluzza, verjetno arhitekt, je bil uspešnejši pri analiziranju stavbne tipologije, a tudi tu je, v skladu z njegovo stroko,

očitna pretirana želja po čistih tipologijah. Gotovo je veliko vprašanje npr. ali se je organiziranost z dvorišči »kot funkcionalna struktura prvič pojavila v pozno-rimskem obdobju, ko so ruralnim hišam v padski nižini, prikazanim v mozaikih iz Tharnace in Tunisa in na katere je ohranjen spomin v ložah in stebriščih z loki v beneški nižini in Karniji, dodali gospodarska poslopja, da bi svoj monumentalni izraz imela v rezidencah na deželi, ki so last beneškega plemstva.« Citat, povzet po A. Bettiniju, prav gotovo nič ne pove o organizaciji kraškega dvorišča, glede na to ali drži ali ne.

Pred seboj imamo izdelano analizo, ki spretno uporablja viře in literaturo, a pušča trditve nerazumljive in neutemeljene. Tako na primer zatrjuje, da so tipologije, ki se nanašajo na shemo »notranje stopnišče«, »čeprav podedovane iz istrskega ambieneta«, »čisto furlanskega izvora.« Ne glede na te pripombe pa je razprava dragocena v opisih posameznih stavb in zaradi mnogih kakovostnih fotografij. V celoti je o njej težko pisati z etnološkega stališča, saj etnološke analize nase-litvenih in stanovanjskih tipov na kateremkoli področju slovenskega etničnega ozemlja niso zgotovljene tako natančno, da bi mogli trditve, ki se nam zdijo prepovršne, prepričljivo ovreči.

Gianfranco Sgubbi se je v svoji razpravi želel, kakor pravi, »držati tako rekoč semiološke ravni 'vzorčenja' in 'serij-

ske' prikazati nekatere opaznejše ikonografske modele kraškega kmečkega stavbarstva,« a je le dosledneje izpeljal pristop, ki zapira oči pred ljudmi, ustvarjalci posameznih stavbnih sestavin. Zato je kamnoseški okras le razvrstil in opisal, nikakor pa ga ni bral kot znak, kot označevalca.

V knjigi je potrebno omeniti neustrezen prevod, ki mora biti posebej pri dvojezičnih predstavitev, razstavah in knjigah dovolj dober, da sporoči isto vsebino v obeh jezikih. Žal je tu slovensko besedilo pogosto nerazumljivo, ker je italijanščina prevedena dobesedno, italijanske besede, ki jih v slovenščini lahko uporabljamo kot tujke, pa niso prevedene. Tako je bilo tudi s podnapisi na razstavi. Zato marsikje ni jasno, ali je avtor izvirnika pisal tako zmešano, neurejeno in nerazumljivo, ali pa je krivda prevajalca, ki se ni potrudil, da bi izvirnik prevedel v lep in razumljiv jezik.

Katalog je lepa, temeljito napisana knjiga, ki kljub navedenim pripombam vsebuje znanje in pojmovanje z zanimivega zornega kota. Je tudi primer, kako za kvalitetno publikacijo ni potrebno popolno poznavanje, ampak jo je koristno objaviti tudi, če sodbe še niso dokončne. Prav tako pomembna je tudi kot spodbuda slovenski etnologiji, da dopolni in preveri tuja dognanja o slovenskem etničnem ozemlju z našim gradivom in znanjem.

Mojca Ravnik

KLIC DALJNIH SVETOV:
SLOVENCİ IN NEEVROPSKE KULTURE

Ljubljana, Borec, 1986. — 358 str.; ilustr.

Delo Zmaga Šmitka o prikazu stikov, ki so jih imeli Slovenci z neevropskimi kulturami, bo obogatilo naše vedenje o že davno začetem, a premalo upoštevanem prispevku popotnikov, misijonarjev, raziskovalcev, znanstvenikov in književnikov k poznavanju drugih dežel. S popisovanjem in raziskovanjem so premagovali ozkost in nezaupanje do tujega, pomagali odpirati pot napredku in novemu, utrjevali našo samozavest in samobitnost.

Zanimanje za druge kulture, ki je v preteklosti spodbujalo Slovence, da so potovali po svetu, se je povečalo v novejšem času, ko veliko mladih ljudi obiskuje druge dežele, zato je poznavanje zgodovine še toliko potrebnije.

Študij etnologije pri nas je s sintetičnim prikazom zvez z neevropskimi kulturami dobil trdnjšo podlago za nadaljnje raziskave in samo želeti je, da bi podobne prikaze dobili še za razmerja z evropskimi kulturami.

Delo je razdeljeno na šest poglavij: Neevropski motivi in vplivi v slovenskem ljudskem izročilu, Slovenski popotniki v neevropskih deželah, Slovenski misijonarji v neevropskih deželah, Odnos Slovencev do velikih azijskih reli-

gij, Znanstveno preučevanje neevropskih dežel in kultur, Neevropski svet in slovenska književnost. Sledijo zaključek, angleški povzetek in imensko kazalo. Številne ilustracije smiselno dopolnjujejo celoto.

Poglavja vsebinsko zaočkroženo prikazujejo najrazličnejše oblike stikov, ki so jih imeli posamezniki in družbene skupine od začetkov do druge svetovne vojne. Spoznavanje je potekalo na več ravneh in v več razvojnih obdobjih, odvisno od stopnje družbene zavesti, števila informacij in pripadnosti družbeni skupini.

Avtor najprej prikaže motive in vplive, ki so se ohranili in živeli v ljudskem izročilu o Egiptu in Palestini, Hunih in Mongolih, Sarcenih in Turkih, Indiji, Daljnem vzhodu in Ameriki po časovnih obdobjih, kakor so prihajali k nam.

Sledi prikaz popotnikov, ki so prihajali v stike z drugimi kulturami zaradi opravljanja diplomatske službe — npr. Žiga Herberstein, Benedikt Kuripečič, Koprčani iz družin Borisi, Tarsia, Carli in Bruti — ali kot pomorščaki in trgovci, udeleženci v vojnah in vojaških službah, ujetniki in najemniški voja-

dejavnost misijonarjev, ki je bila pomembna pri odkrivanju in preučevanju neevropskih kultur — za začetnika primerjalne etnologije velja Joseph François Lafiteau, za utemeljitelja dunajske kulturno-zgodovinske šole Wilhelm Schmidt in Wilhelm Koppers — ima velik delež tudi pri nas. K razvoju neevropske etnologije so prispevali zlasti Ignacij Knoblehar, ki je deloval v Afriki in Friederich Baraga ter Franc Pirc, ki sta delovala pri severnoameriških Indijancih.

Pri vrednotenju drugih kultur se je v preteklosti mnogokrat odražal pomen, ki ga je imela krščanska religija v življenju posameznikov in družbenih skupin. Dolgo obdobje je bilo zanimanje usmerjeno predvsem v islam, do katerega je bil zaradi zgodovinskih izkušenj odnos negativen. Med prvimi, ki so v 12. stoletju seznanjali zahodno Evropo z islamsko kulturo, je bil Hermanus de Carinthia Slavus. Pozneje je bilo zanimanje za islam živo zlasti v dobi reformacije, ko je o Turkih največ pisal Primož Trubar.

Zanimanje za druge religije, budizem in hinduizem, v manjši meri za konfucionizem, taoizem in šintoizem, se je razširilo k nam proti

koncu 19. stoletja. Pod vplivom velikih azijskih religij je bilo tudi zanimanje za teozofijo, ki je nasledilo prejšnja zanimanja za spiritizem in misticizem. Za najvidnejšega predstavnika primerjalnega veroslovja med obema vojnama velja Lambert Erlich.

Že zgodaj se pojavijo tudi znanstveni začetki preučevanja neevropskih kultur s prevodi arabskih in hebrejskih del Hermanusa de Carinthia, pozneje pa s prevodi in študijem biblije. Z iskanjem izvira Slovencev in Slovanov, iskanjem narodne identitete, študijem primerjalnega jezikoslovja in mitologije se je širilo tudi poznavanje neevropskih kultur, zlasti od 19. stoletja dalje. Preučevalcem biblije, jezikoslovcem, veroslovcem, zgodovinarjem in geografom se pridružijo etnologi, med katerimi

sta poleg Lamberta Erlicha najpomembnejša Alma Karlin in Ivan Benigar. Nekatera Benigarjeva dela o južnoameriških Indijancih bi veljalo prevesti in s tem približati slovenski javnosti.

Neevropske kulture:

severnoameriška, indijska, kitajska in starojudovska so vplivale tudi na slovensko književnost. V 19. stoletju se pojavijo pustolovska in znanstveno-fantastična literatura, prevodi leposlovja in pravljic. Delo dopolnjuje obsežen zaključek, ki poda časovni in vsebinski pregled stikov. Odnos do drugih kultur temelji bodisi na čustveni ali racionalni podlagi, je do drugih kultur sovražen ali odklonilen, je vanje preveč zaverovan in jih preveč poveljuje. Najti pravo mero med preveliko željo po posnemanju in prevelikim stra-

hom pred nepoznanim, ohraniti zanimanje za tuje, pa se ogniti zlega, ki prihaja bodisi v gmotnem, družbenem ali duhovnem pogledu je vprašanje, na katerega je vsaka doba odgovarjala po svoje. Nadaljevanje prikaza stikov z neevropskimi kulturami v novejšem času bi nam verjetno dalo odgovor na nekatera vprašanja, ki niso bila še strokovno načeta, pa se jih etnologija v prihodnje ne bo mogla izogniti.

Delo sistematično in podrobno navaja številne podatke, ki osvetljujejo našo duhovno povezanost s svetom in z odkrivanjem še nepoznanih ali premalo poznanih imen v širši javnosti utrjuje našo zavest o prispevku, ki smo ga dali svetu, in o razmerju, ki ga imamo do neevropskih kultur.

Duša Krnel-Umek

Marija Makarovič, Magdalena Klarer

SLOVENSKA LJUDSKA NOŠA V BESEDI IN PODOBI, DOBREPOLJE

prvi zvezek — Ljubljana, 1986. — 26 str., zvd., fot., risbe, 14 slik. pril.

Dobrepolje je prva knjižica iz serije, ki jo namerava izdajati Zveza kulturnih organizacij Slovenije (urednica Meta Benčina) skupaj s folklornimi skupinami, da bi tako dobili zaokrožen pregled ljudskih noš po vseh slovenskih pokrajinah. Prvi zvezek je nastal s pomočjo FS Sava Kranj. Ze v uvodu je povedano, da so vsa

dosedanja dela o nošah razprodana, povpraševanje po njih pa je zelo veliko, zlasti med folklornimi skupinami. Pobuda ZKOS je padla na plodna tla pri Kulturni skupnosti Slovenije, pri Slovenskem etnografskem muzeju in pri avtorici prvega zvezka, dr. Mariji Makarovičevi. Bogate in sugestivne barvne likovne prikaze noš je na

samostojnih slikovnih prilogah izdelala kostumografinja Magdalena Klarer.

Uvod Marije Makarovič ni samo uvod v dobrepoljski zvezek, temveč ga lahko razumemo tudi kot uvod v splošno razumevanje transformacije ljudske noše in njene vloge od 19. stoletja do današnjih dni. Pisan je z distanco, ki jo omogoča dolgoletno

poglobljeno raziskovanje noše. Namenjen je streznitvi romantičnih folkloristov, da bi znali najti pravo mero pri priseganju na »pristnost« svojih izdelkov. Ko zaključi jedrnat in učinkovit prikaz sprememb ljudske noše v narodno, Marija Makarovič pravi: »Zato nam tudi narodna noša (podobno kot plesi, običaji in pesmi), namensko, vsebinsko in večinoma tudi oblikovno spremenjena praznja ali delovna noša slovenskega kmeta, zaradi nepravilnega obveščanja javnosti in nepoučenosti daje napačno izkrivljeno predstavo o nekdanji dejanski noši (plesih, običajih in pesmih) in s tem tudi o delu življenja in kulture slovenskega kmeta v 19. stol.« (str. 5) Obžalujemo lahko edino to, da izdaja, ki jo odpira omenjeni uvod, ni primeren prostor, da bi Marija Makarovič podrobneje obravnavala problematiko, ki jo izziivalno nakaže z zadnjimi besedami uvoda, ko pravi: »Nedvoumno pa so podobni, čeravno še vedno obrobni pojavi, ki se v zadnjih letih močno širijo, del kulture današnjega Slovenca, hkrati pa tudi del

kulturne potrošnje, ki iz različnih vzrokov uživa precejšnjo družbeno podporo.« (str. 5) Osrednji del knjižnice je prikaz ljudske noše v Dobropoljah, ki jo avtorica prikaže v kontekstu družbenega dogajanja v Dobropoljah v 19. in 20. stoletju, pri čemer se poslužuje obstoječe literature in številnih informatorjev obeh spolov. Ze sama sistematika prikazovanja noše spet oporeka pojmovanju noše kot neke vrste idealnemu razpoznavnemu oblačilu, ki bi že na zunaj razlikoval Dobropoljce od prebivalcev drugih slovenskih pokrajin in Slovence od drugih narodov. Nasprotno je res. Noša Dobropoljcev konec 19. stoletja in v začetku 20. stoletja, se ni dosti razlikovala od noše drugih Slovencev in srednje Evropejcev. Bolj kakor znamenje rodu ali nacionalnosti je noša vse bolj postajala znak posameznikovega okusa in premoženja. »Na zgledu moške in ženske noše v Dobropoljah pa se kljub nujnemu posploševanju podatkov kaže, da je vsak posameznik tudi nekdaš nosil svojemu stanu, spolu, starosti, namenu, okusu in odnosu do oblače-

nja primerno obleko. Zato kaže le-ta v vsakem čas u pri vsakem človeku njegov in samo njemu lasten način, stil oblačenja.« (str. 23) Besedilo ni pisano znanstveno suhoparno, kakor bi morda sklepali iz gornjega prikaza, ampak zelo lepo berljivo, s številnimi življenjskimi podatki, pravi oris življenja Dobropoljcev skozi govoro noše, kar smo že vajeni tudi pri drugih besedilih Marije Makarovič. Knjižici je dodan kratak angleški povzetek. Tujci bodo razumeli tudi slikovne priloge. Kljub samostojni govorici slikovnih prilog pa se zdi manj posrečeno, da ni pravih povezav med osrednjim besedilom in likovnimi prilogami. Etnologi lahko samo pohvalimo pobudo ZKOS, da folklornim skupinam ponudi na znanstvenih raziskavah utemeljene prikaze slovenskih ljudskih noš. V tem pogledu je knjižica Dobropolje Marije Makarovič res primeren zgled, ki ga bo v bodočnosti težko preseči, ves namen izdajateljstva pa bi se izničil, če ga v naslednjih zvezkih ne bi niti dosegli.

RAZMERJA MED ETNOLOGIJO IN ZGODOVINO

Marksistični center Univerze v Mariboru, Slovensko etnološko društvo, Pokrajinski muzej v Mariboru, 1986. — 302 str. — (Knjižnica Glasnika SED; 14) (Knjižnica Kronike; 6)

Obsežna publikacija z dvoletno zamudo pri naša gradivo posvetovanja, ki je bilo v Mariboru 8. in 9. novembra 1984. Tako kakor posvetovanje je tudi publikacija razdeljena na tri dele: Razmerje med etnologijo in zgodovino, Tematika NOB z etnološkega in zgodovinskega zornega kota in Vrstvo nepremične in premične kulturne dediščine med etnologijo in zgodovino. V zborniku je objavljenih 20 referatov in avtorizirana diskusija. Obsežno gradivo torej, ki ga ni lahko pregledati in na kratko opisati, zlasti ker se vsak referent loteva razmerja med vedama s svojega vidika in z različno intenziteto.

Etnologi imamo za sabo že srečani s slavistiko in arhitekturo (medtem ko poročamo, pa je že izšel tudi zbornik referatov s posvetovanja etnologija-geografija, ki je potekalo v Ljubljani 18. aprila 1986), vendar se je prav obravnava razmerja med etnologijo in zgodovino zdela najtrši oreh. Malenkostne razlike je vedno najtežje definirati. V Mariboru pa ni šlo samo za določanje razlik med vedama, marveč tudi za ugotavljanje stičišč in celo morebitnih skupnih raziskav. To sta dva pola, okoli katerih se je vrtelo največ misli

udeležencev posvetovanja.

Zdi se, da se je najplodnejša diferenciacija ustvarila v prvem delu posvetovanja, ko je bil govor večinoma o teoretskih (metodoloških) postavkah obeh ved. Tu so se že razmeroma jasno zarisovali obrisi zgodovinopisja in etnologije na nivoju teorije, prakse in institucij, ki so se kasneje še natančneje profilirali v diskusiji. V tem delu posvetovanja je bilo večkrat nakazano vprašanje, kje se izvede razlikovanje med strokama: na teoretskem (metodologija) ali na praktičnem nivoju (predmet preučevanja, metodika). Odmev na to vprašanje je z drugimi besedami posrečeno zabeležil tudi pisec epiloga k zborniku mariborskega posvetovanja. Miha Zadnikar:

»Načelno lahko sicer postavimo hitro ugotovitev, da ima vse družboslovje oziroma humanistika en sam skupen predmet preučevanja, človeka, kot družbeno bitje, toda ta teza je ravno tako pogosta kot nevdržna, ker negira obstoj ene bistvenih teorij, ki posvetovanja sploh omogočajo (pač teorije o »različicah« predmetov posameznih ved in celo posameznih disciplin).« (str. 299)

Štirje referati, katerih avtorji so Peter Vodo-

pivec, Slavko Kremenšek, Janez Sumrada, Dušan Nečak in Braco Rotar, so v dobršni meri tvorili jedro mariborskega posvetovanja. Na dovolj visoki ravni so vodili polemiko, ki bo lahko še dolgo temelj podobnim razmišljanjem. Pisani iz različnih miselnih izhodišč dobro ponazarjajo strategijo obeh ved in njuno ravnanje ene nasproti drugi. Namesto podrobnega prikaza posamičnih referatov naj navedem nekatere značilne odlomke iz njih.

Peter Vodopivec: »Problem ustvarjalnega razmerja med različnimi strokami, tako tudi med etnologijo in zgodovino, je zame prav toliko praktično kot konceptualno vprašanje. Pri tem je po mojem mnenju, ena najpomembnejših nalog, ki jo je treba opraviti, izoblikovanje takšne metodologije, ki bo omogočila kolikor toliko enakovredno primerjavo raziskovalnih rezultatov.« In dalje: »Ena najpomembnejših nalog historičnih ved ... je torej v izoblikovanju kompleksne raziskovalne metodologije. Tega cilja seveda ni mogoče doseči z naštevanjem zamer in postavljanjem mejnikov: uresničiti ga je mogoče le z intenzivnim medsebojnim spoznavanjem, s strpno raz-

pravo in predvsem konkretnim sodelovanjem pri skupnih raziskovalnih programih in nalogah.« (str. 15)

Najostreje polarizira razmerje med zgodovino in etnologijo Slavko Kremenšek: »Za opredeljevanje razmerja med etnologijo in zgodovino-pisjem torej ni odločilno vprašanje metodike in metodološke usmeritve. Pač pa je za določanje soodnosnosti med njima pomembno opredeljevanje njenega predmeta. Vprašanje razmerja med etnologijo in zgodovino-pisjem ni v tem pogledu seveda nobena izjema.« (str. 21) In dalje: »Opredeljevanje etnologije kot zgodovinske vede tudi s strani zgodovinarjev, pa čeprav pri tem mislijo le na njen pomožni značaj, opozarja na nejasno razmerje med etnologijo in zgodovino-pisjem. Ko pa zgodovinarji v zadnjem času pravilno poudarjajo, da je način življenja pomembna sestavina zgodovinskega dogajanja in mora zato zanimati tudi zgodovinarje, je obstoječe razmerje med vedama že naravnost nevzdržno. Med krivce za takšno stanje je treba v prvi vrsti šteti dosedanjo strokovno vzgojo historiografskih kadrov.« (str. 23) V diskusiji je nato Slavko Kremenšek izoblikoval predlog za sodelovanje med strokami, ki bi verjetno imel za posledico tudi reorganizacijo študija historiografskih ved na Filozofski fakulteti. Kot primer je navedel študij etnologije na Zgodovinski fakulteti v Moskvi. »V načrtu imamo zgodovino človeka,

slovenskega človeka, od prazgodovine do danes. Če hočemo to nalogo res opraviti uspešno, si moramo delo razdeliti in za to delitev tudi študijsko pripraviti ljudi, ki bodo to delo izvajali. Zaradi tega se mi zdi upravičeno, da bi računali z etnologijo kot neko matično disciplino za t. i. način življenja (brez vsakršnih ambicij po razmejevanju!), s historiografijo pa, glede na obstoječo prakso, kot nekakšno matično disciplino za politično, socialno in gospodarsko zgodovino. »Matičnost« kaže tako pojmovati le kot neogibno delitev dela, kot oblika skupnega prizadevanja, ki ima le na tak način možnost, da vodi do ustreznih rezultatov.« (str. 138)

Janez Šumrada: »Dejansko stanje zgodovine in etnologije pri nas naveda na tezo, da obstajajo nekateri konkretni pogoji za večjo integriranost obeh znanosti. Tako je za zgodovino pri nas značilno, da so začeli novi tokovi vanjo prodirati že v delu sedanje starejše generacije raziskovalcev, ki so utemeljili smer gospodarsko in družbenozgodovinskih raziskav. Tej pripada precejšen del srednje in mlajše generacije zgodovinarjev. Etnologija se je razvila iz domoznanznanstvenosti in romantizma in si postavila za konceptualni credo raziskovanje vsakdanjega življenja (vie quotidienne), ki izhaja iz koncepta nove zgodovine. Toda praktična, dejavna povezava med sorodnima konceptoma nove zgodovine in etnologije kot preučevanje vsakdanjega življenja (ta

smer je znotraj etnologije prevladala) bi v tem trenutku vendarle naletela na velike prepreke.« (str. 33)

Dušan Nečak: »Bolj ko se približujemo sedanjosti, očitneje postaja, da lahko le znanstveni rezultati vseh družboslovnih strok dajo kolikor toliko celovito sliko predmeta družboslovnega preučevanja — človeka in družbe. Seveda to nikakor ne pomeni, da je raziskovanje dogajanja v starejših zgodovinskih razdobjih le domena zgodovinarjev in da strokovnjaki drugih družboslovnih ved ne morejo ničesar enakovpravno prispevati. Le razmerje je pri takih raziskovanjih močno v prid zgodovinarju.« (str. 38) Ob koncu svojega referata avtor najšteje primere zgodovino-pisnih del, ki po njegovem mnenju obravnavajo tudi »način življenja«.

Z največje distance obravnava »razmerje« Braco Rotar. »Problematika, ki jo skušam predstaviti, ni metodološka, pač pa teoretska. Epistemologija je teorija, ki se oblikuje v okviru sleherne vede kot njena notranja distanca, zaradi katere je zmožna preučevati samo sebe. Avtorefleksija pa ni namenjena odpravljanju napak in metodološkim popravkom, pač pa spoznavanju produkcije in reprodukcije spoznavnega objekta. Razmerje med vedami — dejansko razmerje, ne pa tegobe uglednih osebnosti s strokovnimi fevdii — ni stvar paktov, kupčij in osebnih razmerij moči, pač pa epistemične vrednosti ved.« (str. 61) Bra-

co Rotar ugotavlja, da v resnici ni jasno, na čem temeljijo razločki med družboslovnimi in humanističnimi vedami. »Nobena izmed teh strok nima specifične metode, vsaka uporablja celo zbirko raziskovalnih postopkov, rezultat vsake raziskave pa je interpretacija korpusa dejstev. Slo naj bi za poudarke ali za zorne kote, toda, ali se zorni kot, oz. poudarek ne spremeni veliko bolj, če preidemo od zgodovine družine k zgodovini znanosti, kakor če preidemo npr. od zgodovine družine k sociologiji družine? Zato se sprašujem, ali niso močnejši razlog za današnje težnje po drobljenju oz. specialistični diferenciaciji humanističnega področja neprimerni institucionalni okviri kakor pa narava in prijemi samih strok.« (str. 53) In dalje: »Danes namreč postaja očitno, da ni več

jasnih razmejitev med nekoč »čistimi« področji, da pa se razmejitve med strokami reproducirajo zunaj strok, na ravni administracije, zlasti državnih organov in organizacij, ki financirajo znanstveno delo in upravljajo z njim. Očitno je, da se spoznavni interesi humanističnih in družbenih ved ne ujema več z interesi upravjalcev, iz tega neujemanja pa izhaja kriza družbene oz. ideološke vrednosti humanističnih in družbenih ved. Z drugimi besedami: družbeni interes, ki ga zastopajo državni ali upravni organi na večjem delu današnjega sveta, ne vidi v družbenih in humanističnih vedah ničesar, kar bi mu bilo v prid, celo narobe, te vede dojema kot nekaj, kar ogroža njegovo legitimnost. Zato so te vede po navadi prva žrtev t. i. nacionalnih varčevalnih po-

litik tako na institucionalni ravni kakor na ravni nosilcev znanstvene dejavnosti.« (str. 53—54)

Zdi se, da so omenjeni referati in diskusija po prvem delu izčrpali bistveno tematiko posvetovanja. Zato je mogoče kdo imel vtis, da sta obe dodatni sekciji v nasprotju s prvo tekli nekako v prazno, mimo resničnih potreb ene in druge vede. V bodoče bi kazalo pred pripravo podobnih posvetovanj razmisliti, ali naj gre za nekakšno merjenje moči med različnimi družboslovnimi in humanističnimi strokami ali za njihov skupni razmislek o samih sebi. Najslabše je, če hočemo doseči oboje hkrati. Ni treba, da gre za zakon, za telesno ljubezen med dvema strokama. Dovolj (ali celo nujno) je, da gre za platonsko ljubezen.

Naško Križnar

NARODNA UMJETNOST 22 (1985).

Zagreb, Zavod za istraživanje folkloru Instituta za etnologiju i folkloristiku, 1985. — 316 str. UDK 39(05) YU ISSN 0547-2504.

Pretežni del 22. številke letnika 1985 Narodne umjetnosti je posvečen Pregledu dokumentacije Zavoda za istraživanje folkloru z bibliografijo sodelavcev. Pripravili sta ga Vesna Turčić in Mirena Pavlović kot uredniški projekt. Na 249 straneh se nizajo poglavja: Bibliografija objavljenih folklorističnih in etnoloških prispevkov sodelavcev ZIF, Gradivo v dokumentaciji ZIF,

Vsebina Narodne umjetnosti 1—20, Indeksi bibliografije (avtorji, lokalitete).

Težko je odločiti, katero od teh obsežnih poglavij je pomembnejše. Bibliografija sodelavcev ZIF je izhajala tudi že pred tem v Narodni umjetnosti, zato bi osebno največjo težo pripisal objavi Gradiva v dokumentaciji ZIF. Nanaša se na obdobje 1949—1983 in obsega

prikaz rokopisov, fonoteke, fototeke, filmoteke, in specializirane kartoteke.

Pred nami je zavidljiva količina gradiva: 1078 rokopisov (besedil in glasbe), 1802 magnetofonska trakova in kaseti, 19.154 foto posnetkov, 44 filmov, 68 video kaset (2040 minut), 1748 risb in 352 kinetogramov (labanotacij). Podatki o gradivu se začnejo z avtorjem ali zbiralcem.

Sledi naslov gradiva, leto zbiranja, število strani (če gre za zapiske) oz. notnih zapisov (če gre za glasbo) in oznaka medija, na katerem je gradivo zabeleženo.

Ves pregled dokumentacije ZIF, ki je objavljen v tem letniku Narodne umjetnosti, je zdaj tudi že računalniško obdelan. Torej je objava gradiva ZIF lepa spodbuda sorodnim institutom v Jugoslaviji, da bi čimprej uresničili pobudo, ki jo je Zavod za istraživanje folklorizma iz Zagreba sprožil pri Zvezi etnoloških društev Jugoslavije. To je pobuda za poenotenje prikaza vsega folklorističnega in etnološkega gradiva v Jugoslaviji in za njegovo strojno shranitev. Po mnenju uredništva Narodne umjetnosti je to danes najboljši način zaščite folklornega gradiva oz. kulturnega bogastva. V uvodu je zapisana tudi tale misel, ki dobro predstavi usmeritev ZIF za urejanje dokumentacije: »Moderna kritička folkloristika i etnologija upozorile su nas da svako bilježenje folklorne građe djeluje na tu građu i na izvjestan je način mijenja već samim tim što je prenos iz izvornog konteksta. Upravo to saznanje nalaže nam organizaciju takve dokumentacije koja će omogućiti što bolji uvid u pojave i u njihov kontekst. Svjesni neuhvatljivosti folklornih procesa to se više osjećamo odgovornim da što bolje dokumentiramo i na taj način sačuvamo svjedočanstva o pojedinih povijesnim fazama folklorizma i o mijenama ali i o trajanju tradici-

ja.« (str. 7) Navsezadnje je zanimivo, da poteka urejanje dokumentacije ZIF v okviru Projekta 79, ki na kratko povedano, pomeni: Splošna ljudska obramba in zaščita!

Zaradi obširnega bibliografskega dela so v drugem delu ZNU objavljen le tri razprave sodelavcev ZIF. Dr. Zorica Rajković je napisala kratko razpravo *Sekanje govodine kot delikatni ženitovanjski običaj*. Razprava ne spregovori samo o »delikatni« temi (erotično ozadje šege), marveč predvsem o analitičnem postopku, s katerim avtorica iz drobne informatorjeve omembe razpre polje raziskovanja, ki ga sploh še ni bilo. Kaže, da so taki etnološki prispevki možni samo v neobremenjenem in odprtem metodološkem položaju, na kar avtorica tudi sama opozori ob zaključku razprave: »Vjerujem da današnji etnolozi ne misle, da se na ovakve teme treba oglušiti i naprosto ih prešutjeti, što su možda naši prethodnici činili, a što se u slučaju labor-skog župnika — ako je uopće nešto prešutio — može prihvatiti s razmijevanjem i tolerancijom, vodeći računa o njegovu pozivu i vremenu kad je živio i zapisivao. Na nama je međutim, da pri procjeni podataka vodimo računa i o vremenu kad su zapisani i o osobici koja ih je zabilježila, odnosno o profilu našeg prethodnika, tko je on bio i kakav je mogao imati uvid i odnos prema onome što opisuje. Zapis, koje nam je ostavio Kotarski kao i mnogi drugi, čine dragocjen fondus znanja o prošlo-

sti i služe nam kao poticaj za današnja istraživanja, koja se pak i u svojim metodološkim polazištima i u senzibilitetu istraživača moraju značajno razlikovati od nekadašnjih.« (str. 257) Ivan Lozica je prispeval razpravo *Inscenacija običajev kot gledališka predstava*. Globoko izhodišče prispevka je v prepričanju (ki ga avtor sam navaja v zaključku), da sprememba tradicije ne pomeni, da tradicija umira, marveč nasprotno, da tradicionalna folklorizma lahko preživi edino, »če najde nove modalitete obstoja v spremenjenih pogojih.« (str. 268) Lozici pomeni dramatičnejša običajev, ki jim dokumentirano sledi do prve polovice 20. stol., možen način zaščite teh običajev, ki bi se sicer ne mogli ohraniti. Vendar v tem ne vidi rešitve, ki bi si jo zavestno izbrali sami izvajalci, ampak se po njegovem prepričanju to dogaja spontano, tudi kot neke vrste eskapizem, beg od resničnosti v idealizirane dobre stare čase.

Tanja Perić — Polonijo v članku *Ustna književnost v programu in učbenikih književnosti* dokumentirano pokaže, kako je ustna književnost obravnavana v novem šolskem programu v SR Hrvaški. Ugotovi, da se ta vrsta književnosti često prikazuje v zelo ozkem izboru in ne da bi bila upoštevana njen sinhroni in diahroni vidik. Razpravi je dodan natančni pregled po učbenikih in letnikih šolanja, od osnovne šole do srednjega usmerjenega izobraževanja.

SLOVENSKE ETNOLOŠKE USTANOVE IN ETNOLOGI

S pregledom etnoloških ustanov v Sloveniji in z adresarjem etnologov želi Glasnik SED posredovati skromni »Kdo je kdo«, ki naj bi bil v pomoč pri navezovanju strokovnih stikov v Jugoslaviji in zunaj nje.

V Sloveniji so za etnološko delo odprte naslednje ustanove: muzeji, zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine in osrednje nacionalne raziskovalne ustanove, kakršni sta npr. Znanstvenoraziskovalni center SAZU in Znanstveni inštitut Filozofske fakultete oz. Oddelek za etnologijo FF. Zunaj jugoslovanskih meja, v okviru slovenskega etničnega prostora, opravljajo etnološko delo med slovensko manjšino ustrezne manjšinske ustanove, ki smo jih tudi uvrstili v naš spisek, posamezniki pa delujejo v ustanovah večinskega naroda.

Iz pregleda je razvidno, da etnološka opravila v nekaterih ustanovah opravljajo neetnologi, po drugi strani pa nekaj slovenskih etnologov opravlja svoj poklic samostojno ali tudi v neetnoloških ustanovah, brez tesnejše povezave z obstoječimi etnološkimi ustanovami.

V tej številki objavljamo adresar etnologov v muzejih, v naslednji številki bo objavljen spisek etnologov v Zavodih za varstvo naravne in kulturne dediščine, v osrednjih republiških inštitutih in samostojnih etnologov.

I

USTANOVA — NASLOV — TELEFON	IME IN PRIIMEK — DOKONČANA STUDIJSKA USMERITEV — ZNANJE TUJIH JEZIKOV — LETO ZAPOSLOTITVE	SPLOŠNA DELOVNA USMERITEV — SPECIALNA VEČLETNA NALOGA
BELOKRANJSKI MU- ZEJ METLIKA Trg svobode 4, 68330 Metlika — (068) 58 177.	ANDREJ DULAR* — etnol., slov. — angl., nem. — 1981.	Etnološka topografija Bele Krajine s posebnim poudarkom na muzejski prezentaciji gradiva.
DELAVSKI MUZEJ RAVNE Na gradu 1, 62390 Ravne na Koroškem — (062) 861 634.	KARLA PROJE ODER etnol., zgod. — nem. — 1984.	Način življenja delav- cev.
DOLENJSKI MUZEJ Muzejska 7, 68000 Novo mesto — (068) 21 169.	IVICA ANŽIČ KRIŽ — etnol., arheol. — angl. — 1980.	Etnološke monografije dolenjskih krajev. — Šentjernej.
GORENJSKI MUZEJ Tavčarjeva 43, 64000 Kranj — (064) 21 974.	ANKA NOVAK — etnol., slov. — fran. — 1959.	Materialna kultura, zla- sti gospodarstvo in stav- barstvo na Gorenjskem. — Monografija o bo- hinjskem planšarstvu.
GORIŠKI MUZEJ Grad Kromberk, 65000 Nova Gorica — (065) 21 117.	INGA MIKLAVČIČ BREZIGAR — etnol., angl. — ital., angl. — 1978 (Zavod za spomeniško varstvo v Novi Gorici), 1983.	Ljudska kultura za- hodne Slovenije s po- sebnim poudarkom na muzejski predstavitvi.
LOŠKI MUZEJ Grajska pot 13, 64220 Škofja Loka — (064) 62 261.	KATKA KOGEJ — etnol., sociol. — angl., fran. — 1984.	Etnološka podoba za- hodne Slovenije. — Go- riška Brda.
MESTNI MUZEJ IDRIJA Prelovčeva 9, 65280 Idrija — (065) 71 135.	META STERLE — etnol., um. zgod. — fran. — 1972.	Etnološka podoba obče- ne Škofja Loka. Skrb za muzejsko zbirko. — Izum- rlre obrti.
MUZEJI RADOVLJI- ŠKE OBČINE Linhartov trg 1, 64240 Radovljica — (064) 75 188.	IVANA BIZJAK LESKOVEC — etnol., zgod. — angl. — 1984.	Splošna etnološka podoba Idrijskega in Cer- kljanskega. Skrb za mu- zejsko zbirko.
MUZEJSKA ZBIRKA NA VELENJSKEM GRADU Kulturni center »Ivan Napotnik« 63320 Titovo Velenje — (063) 853 314.	IDA GNILŠAK — študentka arheol. in zgod. — angl. — 1977.	Čebelarstvo.
	JOŽE HUDALES — zgod., sociol. — angl., nem. — 1979.	Slovensko premogovni- štvo. — Življenje in de- lo slovenskih premogar- jev.

USTANOVA — NASLOV — TELEFON	IME IN PRIIMEK — DOKONČANA ŠTUDIJSKA USMERITEV — ZNANJE TUJIH JEZIKOV — LETO ZAPOSLOTITVE	SPLOŠNA DELOVNA USMERITEV — SPECIALNA VEČLETNA NALOGA
POKRAJINSKI MUZEJ CELJE Muzejski trg 1, 63000 Celje — (063) 21 754.	VLADO ŠLIBAR — zgod., um. zgod. — angl., nem. — 1974.	Poljedelstvo in obrt (kovaštvo, lončarstvo, lesene obrti) celjske regije. Skrb za muzejsko zbirko.
POKRAJINSKI MUZEJ KOPER 66000 Koper — Kidričeva 19, (066) 21 364. <i>ETNOLOŠKI ODDELEK</i> Gramscijev trg 4–5, 66000 Koper — (066) 25 871.	ZVONA CIGLIČ — etnol., um. zgod. — angl. — 1977.	Etnologija slovenske Istre.
POKRAJINSKI MUZEJ MARIBOR Grajska 2, 62000 Maribor — (062) 21 851.	TONE PETEK — etnol., zgod. — nem. fran., slovaščina — 1976.	Etnologija severovzhodne Slovenije. Skrb za muzejsko zbirko. — Etnološka topografija Maribora.
POKRAJINSKI MUZEJ MURSKA SOBOTA Trubarjev drevored 4, 69000 Murska Sobota — (069) 21 155.	VLASTA KOREN — filoz., etnol. — nem., rus. — 1953 (Tolmšinski muzej), 1954.	Etnološka podoba Prekmurja in Pomurja.
POKRAJINSKI MUZEJ PTUJ Muzejski trg 1, 62250 Ptuj — (062) 771 618.	ANDREJ BRENCE — etnol., zgod. — nem., pol. — 1985.	Etnološka podoba občin Ptuj in Ormož. — Postavitve muzejske zbirke mask in vinogradništva.
POMORSKI MUZEJ SERGEJ MAŠERA Cankarjevo nabrežje 3, 66330 Piran — (066) 73 769.	ZORA ŽAGAR — etnol., um. zgod. — angl., ital. — 1978.	Solinarstvo in ribištvo.
POSAVSKI MUZEJ BREŽICE Prvih borcev 1, 68250 Brežice — (068) 61 271.	IVANKA POČKAR — etnol., angl. — angl., fran., nem. — 1980.	Etnološka podoba treh posavskih občin. — Študij obrti in matičnih knjig.
TEHNIČNI MUZEJ ŽELEZARNE JESENICE Cesta železarjev 8, 64270 Jesenice — (064) 81 441 (int. 21-70).	ZDENKA TORKAR TAHIR — etnol. sociol., — angl. nem. — 1984.	Delavska kultura in način življenja na Jesenicah.
SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ Prešernova 20, 61000 Ljubljana — (061) 216 644.	LJUDMILA BRAS — etnol. — angl., ital., rus. — 1955 (Pokrajinski muzej Ptuj), 1964.	Obrti na Slovenskem. — Kovaštvo in kolarstvo.

USTANOVA —
NASLOV — TELEFON

IME IN PRIIMEK —
DOKONČANA STUDIJSKA
USMERITEV — ZNANJE
TUJIH JEZIKOV —
LETO ZAPOSLOTITVE

SPLOŠNA DELOVNA
USMERITEV —
SPECIALNA VEČLETNA
NALOGA

SLOVENSKI ETNO-
GRAFSKI MUZEJ
Prešernova 20,
61000 Ljubljana —
(061) 216 644.

IRENA KERŠIČ —
etnol., um. zgod. —
angl. — 1978.

Stanovanjska kultura
(arhitektura, notranja
oprema). — Stanovanj-
ska kultura Notranjske.

DR. BORIS KUCHAR
(*ravnatelj muzeja*)
etnol., I. stopnja novi-
narstva in diplomacije
— nem., angl., rus. —
1963.

Prehrana.

DR. GORAZD MAKAROVIC —
um. zgod. — angl., nem.
— 1958.

odnos prebivalstva do
kulture na Slovenskem
Zgodovina kulture in
od naselitve do 2. sve-
tovne vojne.

DR. MARIJA MAKAROVIC —
etnol. — angl., rus. (pa-
sivno) — 1953.

Noša, vezene, medici-
na.

ALENKA SIMIKIČ
etnol., um. zgod. —
angl., nem. (pasivno) —
1978.

Dokumentacija. — Vlo-
ga ekipnih raziskav Bo-
risa Orla v zgodovini
slovenske etnologije.

INJA SMERDEL —
etnol., um. zgod. —
angl., špan., (nem., fran.
pasivno) — 1979 (Posav-
ski muzej Brežice), 1980.

Gospodarstvo. — Trans-
humanca na Notranj-
skem.

DR. PAVLA ŠTRUKELJ —
etnol. — angl., fran.,
nem. (pasivno) — 1955.

Neevropske kulture, Ro-
mi. — Oceanija (pripra-
va razstave).

TANJA TOMAŽIČ —
etnol., um. zgod. —
angl., fran. — 1965.

Socialna kultura. —
Primorski begunci v
slovenskih mestih med
obema vojnama.

JANJA ŽAGAR GRGIČ
etnol., sociol. — angl.,
(nem., pol. pasivno) —
1985 (stažistka).

Služkinje v Ljubljani.

BIBLIOGRAFIJA

SEMINARSKIH IN DIPLOMSKIH NALOG ŠTUDENTOV ODDELKA ZA ETNOLOGIJO

v letu 1985 z dopolnitvami za prejšnja leta

Okrajšave:

S 1 — seminarska naloga v 2. letniku

S 2 — seminarska naloga v 3. letniku

D — diplomska naloga

ETSEO — Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja

Vse naloge so v tipkopisu in jih hrani Knjižnica Oddelka za etnologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

1.1. MATERIALNA KULTURA

1.1.1. SPLOSNO

1. KOLOINI Borut: Poskus orisa vpliva tradicije na nekatera področja življenja ljudi v Bovcu danes. — Sl. — 1985. — 36 str.: ilustr.

1.1.3. STAVBARSTVO, 1.1.4. NOTRANJA OPREMA

2. REJA Magda in Tatjana SIRK: Briška kuhinja — arhitekturna predstavitev, prehrabena kultura. — D. — 1985. — 177 str.: ilustr., pril.

1.1.5. ŽIVINOREJA

3. REMŠKAR Janja: Paša na Gojiški planini poleti 1984. — Sl. — 1984/1985. — 50. str., 12 fotogr. pril.
4. TOPLAK Pavel: Ekstenzivna živinoreja v okolici Debrecena. — S2. — 1985. — 48 str.

1.1.8. SADJARSTVO, VINOGRADNIŠTVO

5. PEDIČEK Damjana: Viničarstvo na Dežnem pri Makolah v zadnjih desetletjih 19. stoletja do obdobja po drugi svetovni vojni. — Sl. — 1984/1985. — 71 str.: ilustr.
6. PRESL Igor: Vinogradništvo v Truškah. — D. — 1985. — 48 str.: ilustr., XXX pril.

1.1.12. ROKODELSTVO IN OBRT

7. DRAŠČEK Eda: Kovaštvo v Lokovcu. — D. — 1985. — 133 str.: ilustr., 12 pril.

1.1.15. ORODJA, PREDMETI

Gl. št. 6

1.1.16. PREHRANA

Gl. št. 2

1.1.17. NOSA, OBLEKA

8. DOLŽAN Tatjana: Oblačenje partizanov v gorenjskih enotah (1941 do 1945). — D. — 1985. — 147 str.: ilustr.
9. OVSEENAR Tita: Svatbena noša Dobrepoljčanov. — S2. — 1985. — 32 strani.

1.1.19. TRGOVINA, TRGOVANJE

Gl. št. 47

1.1.20. TURIZEM; TURIZEM NA VASI

10. POLIČNIK Vlasta: Kmečki turizem v Zgornji Savinjski dolini — analiza nekaterih turistično usmerjenih kmetij. — Sl. — 1985. — 37 str.: ilustr., 3 pril.
Gl. tudi št. 1

1.2. SOCIALNA KULTURA

1.2.1. SPLOSNO

11. ČREPINŠEK Nataša: Način življenja v Ljubljani skozi male oglase. — S2. — 1985. — 32 str.
12. HRIBAR Spomenka: Solidarnost z OF kot način preživetja med italijansko okupacijo v Ljubljani. — Sl. — 1985. — 31 str.
13. SKRT Darja: Vlaha in njihova družbena organizacija v razvitem fevdalizmu (etnološko-zgodovinski seminar). — Sl. — 1985. — 41 str.
14. SALLAM Jassim: Kmečka družba na močvirskem predelu Irana. — S2. — 1985. — 30 str., 2 pril.

1.2.2. DRUŽINSKO-SORODSTVENE ZVEZE

15. MEDVED Lilijana: Monografija neke pohorske kmečke družine. — S2. — 1985. — 89 str., 7 pril.

1.2.7. MEDKRAJEVNI IN INTERETNICNI ODNOSI

16. FUX Barbara: Etnično-legitimacijske prvine v kulturi modernih žumberških Uskokov v Sloveniji. — D. — 1985. — 79 str., XXIX slik, pril.
17. HIRNÖK József: Asimilacija Slovencev v Monoštru v Porabju. — S2. — 1984/1985. — 31 str.

1.2.14. GENERACIJSKE SKUPNOSTI

18. POTOKAR Andreja: Mladinske subkulture skozi etnološki vidik. — D. — 1985. — 110 str.: ilustr.

1.2.15. POKLICNE, NAMENSKE SKUPNOSTI, DRUŽBENE ORGANIZACIJE, DRUŠTVA

19. SENICA Vesna: Ustanovitev in razvoj Društva kmetijskih fantov in deklet v Beričevem. — Sl. — 1985. — 27 str.: ilustr.
Gl. tudi št. 5, 7, 21

1.2.18. LETNE SEGE, PRAZNOVANJA, PRAZNIKI; PRIREDITVE, FESTIVALI

20. KLEMENC Alenka: Družabno življenje v Radovljici v obdobju med obema vojnama. — S2. — 1985. — 71 str.: ilustr.

1.2.19. ROJSTVA, POROKA, SMRT

- Gl. št. 9

1.3. DUHOVNA KULTURA

1.3.3. NAČINI SPORAZUMEVANJA, IZRAZANJA

21. MAROŠA Sabina: Uporaba državne zastave (s posebnim ozirom na uporabo le-te pri tabornikih). — Sl. — 1985. — 77 str.: ilustr.

1.3.7. PETJE, PEVCI, PESMI

22. FERBEŽAR Ina: Poskus analize besedil bratov Avsenik. — Sl. — 1985. — 30 str., pril.

1.3.11. IGRA ODRASLIH IN OTROK; PROSTI ČAS

23. GAŠPERIN Roman: Igre in igrače v prostoru od radovljiške kotline do Rateč in Bohinja v obdobju med 1900 in 1950. — S2. — 1985. — 94 str.: ilustr.
24. PERŠIČ Magda: Igre na srečo v Ljubljani v letu 1984. — S2. — 1984. — 49 str.
25. PEVEC Tomaž: Izraba prostega časa otrok na OŠ Boris Kidrič (Savsko naselje). — Sl. — 1985. — 20 str.

1.3.13. ZDRAVILSTVO

26. JAMNIKAR Peter: Zdravstvo med NOB v Ljubljani. — D. — 1985. — 87 str.: ilustr., fotog. pril.

1.4. ETNOLOŠKE (MONOGRAFSKE) OBRAVNAVE KRAJEVNIH SKUPNOSTI

27. BAVČAR Julijana: Kako se je spreminjal način življenja na območju občine Nova Gorica v zadnjih sto letih. — S2. — 1985. — 44 str.

28. BRODNIK Vilma: ETSEO — 20. stoletje: Krajevne skupnosti Staneži-
če-Medno, Gunclje-Male Vižmarje, Vižmarje-Brod in Šentvid v občini
Ljubljana Šiška. — Sl. — 1985. — 98 str.: ilustr., 18 pril., 5 kart
pri Žusmu. — Sl. — 1985. — 40 str.: 15 ilustr.
29. BUTINAR Mileva: Krajevna skupnost Podgrad, občina Ilirska Bistri-
ca. — S2. — 1985. — 127 str.: ilustr., pril.
30. ČATER Melita: ETSEO — Občina Šentjur, krajevna skupnost Loka
31. HORVAT Breda: Etnološka topografija občine Maribor — Ruše. D.
— 1985. — 118 str., XIX slik. pril.
32. HROVATIN Loredana: ETSEO — Krajevna skupnost Deskle-Anhovo,
občina Nova Gorica. — Sl. — 1985. — 64 str.
33. JERALA Marija: Etnološka topografija krajevne skupnosti Mavčiče,
občina Kranj. — Sl. — 1985. — 62 str.: ilustr.
34. KORPIČ Nevenka: ETSEO — Krajevna skupnost Lovrenc na Drav-
skem polju, občina Ptuj. — Sl. 1985. — 71 str.: ilustr., pril.
35. KOSTANJŠEK Sanja: ETSEO — Krajevna skupnost Šentlenart (obči-
na Brežice). — Sl. — 1985. — 33 str.: 9 ilustr., pril.
36. KUNC Marija: ETSEO — Krajevna skupnost Bevke. — Sl. — 1984. —
45 str.: ilustr.
37. LEČNIK Lilijana: Rajonizacijska shema in oznaka občine Ravne na
Koroškem. — S2. — 1984. — 40 str., VII pril.
38. LEČNIK Lilijana: Rajonizacijska shema in oznaka KS Prevalje. — Sl.
— 1982. — 22 str., 2 pril.
39. MALNIČ Andrej: ETSEO: Šempeter in njegova razvojnost. — Sl. —
1985. — 40 str.
40. MIŠIČ Matjaž: ETSEO — Krajevna skupnost Grahovo, občina Cer-
nica. — Sl. — 1985. — 168 str.: ilustr., pril.
41. NOVAK Breda: Krajevna skupnost Štore: skica območja. — Sl. —
1985. — 39 str., 29 slik
42. PLAZNIK Tomaž: ETSEO v krajih Šmartno in Tacen (občina Ljub-
ljana Šiška). — Sl. — 1985. — 36 str.: ilustr., pril.
43. ROŽENBERGER Tanja: ETSEO — Občina Novo mesto, KS Birčna vas.
— Sl. — 1985. — 115 str.: ilustr., pril.
44. ŠKAFAR Bojana: Vas Mače in njeni prebivalci. — Sl. — 1985. — 58
str. VIII pril.
45. TOPLAK Pavel: Občina Lendava: KS Dobrovnik. — Sl. — 1983. — 21
str., 1 pril.
46. TORKAR-TAHIR Zdenka: razvoj delavskega naselja v Podmežaklji
ob današnji Cesti 1. maja do leta 1941: etnološki oris. — D. — 1985. —
138 str.: ilustr., pril.

2.4. TEHNIKA RAZISKOVALNEGA DELA

47. BRUMEN Borut: Film 'Boušji trg'. Spremnno besedilo: Problematika
snemanja etnološkega filma. — Sl. — 1985. — Film: p. B. Brumen; 1:
Ljubljana — Levstikov trg, Stari trg; d.: 15. 12. in 22. 12. 1984; r., f.:
B. Brumen; S 8 mm, čb, 14 m; bes.: B. Brumen; 6 str., 1 pril.

2.6. ZGODOVINA ETNOLOGIJE

48. ŠUMI Irena: Ameriška antropologija: začetki, klasično obdobje in
nasledki do leta 1945: Oris in izbor. — D. — 1985. — 145 str., 2 pril.

Ingrid Slavec

KRONIKA

OD 1. JANUARJA DO 31. DECEMBRA 1986

9. JANUARJA

je na Oddelku za etnologijo zagovarjala Barbara Fux diplomsko nalogo Etnično-legitimacijske prvine v kulturi modernih žumberških Uskokov v Sloveniji.

15. JANUARJA

je diplomsko nalogo Ameriška antropologija — začetki, klasično obdobje in nasledki do 1945 (oris in izbor) predstavila Irena Sumi.

20. FEBRUARJA

sta v Šmartnem v Goriskih Brdih predstavili diplomsko nalogo Briška kujinja — arhitekturna predstavitev, prehrabena kultura Magda Reja in Tatjana Sirk. Ob tej priložnosti so bili študentje in učitelji Oddelka za etnologijo na ekskurziji v Brdih.

21. FEBRUARJA

je za študente in druge etnologe Naško Križnar ponovil projekcijo videokasete Vizualna raziskava narodnostnih odnosov v Beli krajini.

24. FEBRUARJA

je na Oddelku za etnologijo zagovarjala diplomsko nalogo Oblačenje partizanov v gorenjskih enotah Tatjana Dolžan.

11. MARCA

so v Gorenjskem muzeju v Kranju odprli razstavo Arhitektura na Zilji v sodelovanju s

Slovenskim prosvetnim društvom Ziljska Bistrica iz Avstrije.

25. MARCA

je bilo prav tako v Gorenjskem muzeju v Kranju postavljena razstava Etnološka topografija občine Črnomelj Andreja Dularja, kustosa v Belokranjskem muzeju v Metliki.

27. MARCA

je bil v Titovem Velenju občni zbor Slovenskega etnološkega društva. Tema posveta je bila etnološka dokumentacija.

28. MARCA

je bila odprta razstava izdelkov domače in umetne obrti ob 40-letnici podjetja Dom. Dr. Janez Bogataj je pri postavitvi sodeloval kot strokovni sodelavec, študentom etnologije pa je bilo poverjeno strokovno vodstvo po razstavi.

4. APRILA

je na Oddelku za etnologijo predavala zagrebška etnologinja dr. Olga Supek-Zupan o transformaciji kmečke kulture v hrvaški vasi.

18. APRILA

so v Gorenjskem muzeju v Kranju odprli razstavo Življenje na švedskem podeželju v stari fotografiji.

18. APRILA

je bil na filozofski fakulteti v Ljubljani po-

svet o razmerju med etnologijo in geografijo. Pripravili sta ga obe strokovni društvi (Zveza geografskih društev Slovenije in Slovensko etnološko društvo). Z etnološkimi prispevki so sodelovali Slavko Kremenšek, Zmago Šmitek, Mojca Ravnik, Andrej Dular in Duša Krnel-Umek.

21. APRILA

so bili na razstavi znanstveno raziskovalnega dela filozofske fakultete v Ljubljani predstavljeni tudi rezultati etnoloških raziskav. V galeriji Emonska vrata je bila ta čas na ogled muzejska predstavitev topografske obravnave občine Črnomelj.

21. MAJA

je bila v Prešernovi dvorani SAZU odprta razstava Narodopisna zapuščina arhitekta Ivana Jagra.

23. MAJA

je v Mariboru diplomsko nalogo Družabno med 1919 in 1945 predživljenje v Mariboru stavila Maja Godina. To je bila hkrati tudi ekskurzija študentov etnologije. Predstavitev je bila pospremljena s projekcijo starih filmov o Mariboru in njegovi okolici, pa tudi dia pozitivov in z ogledom mesta.

OD 27. DO 30. MAJA

so bili na obisku v Ljubljani študentje et-

nologije in geografije iz Skopja. Zanje je bilo pripravljeno predavanje prof. Kremenška o slovenski etnologiji, bili pa so tudi na izletu v okolici Škofje Loke, kjer jim je bilo prikazani etnološko in topografsko delo.

29. MAJA

je diplomsko nalogo Etnološka topografija občine Ljubljana Bežigrad zagovarjala Nevenka Židov.

4. JUNIJA

je Oddelek za etnologijo povabil dr. Nika Kureta in Majdo Fister na pogovor o topografskem delu, kar je bilo povezano z izidom prvega zvezka Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo (topografske podatke izbral in uredil dr. N. Kuret) in Etnološke topografije Rož avtorice Majde Fister.

27. JUNIJA

je bila v Slovenskem etnografskem muzeju odprta razstava Slovenske ljudske vezenine.

OD 30. JUNIJA DO 5. JULIJA

je potekal v Podzemlju Mladinski raziskovalni tabor, posvečen etnološkemu raziskovanju. Udeležili so se ga kot mentorji: Marinka Dražumerič, Andrej Dular, Naško Križnar, Nives Sulič, mag. Marko Terseglav in študentka etnologije Marjetka Balkevec.

OD 25. AVGUSTA DO 6. SEPTEMBRA

je potekal v Zabnicah Mladinski raziskovalni tabor Kanalska dolina 1986. Od slovenskih etnologov sta se ga kot mentorja udeležila Naško Križnar in Inga Miklavčič-Brezigar.

13. SEPTEMBRA

je bila v Liznjekovi hiši v Kranjski gori odprta razstava Ljudska glasbila slovenskega alpskega ozemlja. Predstavitev alpskih zvočil in glasbil je pripravila etnomuzikologinja Mira Omerzel-Terlep s pomočjo konservatorija etnologa Vlada Kniflica. Velik del razstavljenih predmetov, fotografij, terenskih zapisov je iz zbirke zakoncev Terlep. Avtorica razstave je poskrbela tudi za zvočno rekonstrukcijo. Razstava je bila na ogled do 30. septembra.

18. SEPTEMBRA

so v Pokrajinskem muzeju odprli razstavo Okviri in ogledala.

24. SEPTEMBRA

so v Kulturnem centru Kočevje v počastitev praznika občine Kočevje pripravili predstavitev knjige dr. Marije Makarovič Predgrad in Predgrajci. Ob tej priložnosti je stekel pogovor z avtorico in vaščani Predgrada, v knjižnici pa so bila razstavljena tudi druga dela dr. Makarovičeve.

1. OKTOBRA

se je sestala skupina za bibliografijo in dokumentacijo pri Slovenskem etnološkem društvu.

14. OKTOBRA

je Slovenski etnografski muzej z ambasado Indije na gradu Goričane pripravil razstavo slik indijskega slikarja bengalske šole Nandalala Buzeya.

23. OKTOBRA

so v Mariboru med prireditvami Borštnikovega srečanja pripravili seminar Družabno življenje med obema vojnama v Mariboru. Med glavnimi prispevki je bila tudi predstavitev izdelkov

raziskave etnologinje Maje Godina o družabnem življenju v Mariboru med letoma 1919 in 1941.

28. OKTOBRA

so v Dolenjskem muzeju v Novem mestu pripravili na ogled prvi del stalne etnološke zbirke v 1. nadstropju hiše na Mej vrti 2.

4. NOVEMBRA

so bili študenti Oddelka za etnologijo na ekskurziji v Slovenskem Porabju na Madžarskem. Ob tej priložnosti je bil zagovor diplomske naloge porabskega študenta Jožefa Hirnoka o asimilacijskih procesih pri porabskih Sloven-cih.

4. NOVEMBRA

je stekel krog predavanj iz neevropske etnologije. Pripravila sta ga sekcija za neevropsko etnologijo pri Slovenskem etnološkem društvu in Slovensko orientalistično društvo z gostujočimi predavatelji. Prvi večer je predaval umetnostni zgodovinar Veselin Miškovič o problemih študija predšpanske umetnosti v Latinski Ameriki.

12. NOVEMBRA

je bilo na sporedu Miškovičovo predavanje o Kamniti plastiki San Augustina v Kolumbiji.

18. NOVEMBRA

je predaval dr. med. Marko Hawlina o potovanju po Braziliji.

25. NOVEMBRA

je o Razvoju indijskega vprašanja v ZDA govorila Irena Šumi.

8. DECEMBRA

je Irena Šumi predstavila ameriškega antropologa Ralpa Lintona.

16. DECEMBRA

je o etnološki podobi Afrike predaval dr. Boris Kuhar.

5. IN 6. NOVEMBRA

je bil na Bledu Kulturni plenum OF. Poglavitna tema je bil slovenski nacionalni značaj. Od etnologov je z referatom sodeloval mag. Božidar Jezernik.

13. NOVEMBRA

je na Oddelku za etnologijo zagovarjala diplomsko nalogo o Kitajcih v Angliji absolventka Irena Zagajšek.

13. IN 14. NOVEMBRA

je bila gostja Oddelka za etnologijo prof. dr. Đurđica Petrović z beograjskega oddelka za etnologijo in je študentom predavala o zbirkah neevropskih kultur v Jugoslaviji.

14. NOVEMBRA

je bila razstava Slivarji Ivanke Počkar iz Posavskega muzeja v Brežicah na ogled v mariborskem Pokrajinskem muzeju.

V NOVEMBRU

je na Arheološkem oddelku FF gostoval prof. Lewis R. Binford iz Univerze New Mexico v Albuquerque z vrsto zanimivih predavanj, ki so se nanašala tudi na etnološko vedo. Tako je 6. novembra govoril o epistemološkem in družbenem ozadju »novih« in »post-novih« gibanj v antropologiji in arheologiji, 7. novembra je predstavil novo vejo arheologije — etnoarheologijo na zgledu raziskav med Eskimi Nunamiut na Aljaski in 10. novembra je govoril o statusu podatka v družbenih oz. humanističnih vedah.

20. NOVEMBRA

je bila v Kulturno-informacijskem centru

Mestnega muzeja v Ljubljani na ogled razstava Razglednice Ljubljane kot del kulturne dediščine, ob tem pa tudi pogovor za okroglo mizo.

21. NOVEMBRA

so na Oddelku za etnologijo FF pripravili pogovor z dolgoletnim različnim profesorjem dr. Vilkom Novakom ob izidu njegovega dela Raziskovalci slovenskega življenja.

29. NOVEMBRA

je bil v Firencah sestanek Evropske zveze za vizualne znanosti o človeku (EAVSOM). Udeležil se ga je Naško Križnar, kot jugoslovanski predstavnik.

MED 10. IN 12.

DECEMBROM

je teklo Posvetovanje o Bohinju. S prispevki so se posveta udeležili naslednji etnologi: Anka Novak s prispevkoma Planinsko sirarstvo in Turizem, dr. Tone Cevc — Pregled stalnih naselij in stavbarstva, Vlado Knific — Zajamniki — predstavitev planšarske arhitekture in pomena planine, dr. Marija Makarovič — Posli, Tatjana Dolžan — Jezikovna topografija.

10. DECEMBRA

si je skupina študentov Oddelka za etnologijo na ekskurziji v Zagrebu ogledala razstavo Kyoto — cvet japonske kulture in obiskala zagrebški etnološki oddelek na filozofski fakulteti.

11. DECEMBRA

je študentom predavala kustosinja Mestnega muzeja iz Idrije, Ivana Bizjakova. Predvajanje je bilo tudi dokumentarni film o Cerknem.

17. DECEMBRA

se je sestala konservatorska skupina Slovenskega etnološkega društva. Pogovor je bil namenjen oblikovanju študijskega programa konservatorstva na Oddelku za etnologijo FF in konservatorskemu delu v letu 1986.

18. DECEMBRA

je v okviru četrtkovih predavanj na Oddelku za etnologijo predaval prof. dr. Angelos Baš o etnologiji in kostumografiji.

18. DECEMBRA

so v ljubljanskem Kulturno-informacijskem centru s pomočjo študenta etnologije in strokovnim vodstvom dr. Janeza Bogataja pripravili razstavo Kruh — kulturna dediščina, hrana, simbol.

22. DECEMBRA

so v Prešernovi sobi na SAZU odprli razstavo Indija v slovenski besedi. Pripravili so jo člani indološke sekcije orientalističnega in etnološkega društva, sodelavci NUK in SAZU.

23. DECEMBRA

je imel dr. Janez Bogataj ob razstavi Kruh v KICU posebno predavanje za študente in široko javnost.

Ingrid Slavec

Prosimo etnologue in etnološke ustanove, da redno obveščajo uredništvo Glasnika o vseh dogodkih in prireditvah. Tako bo Kronika bogatejša in bo dajala ustrežnejšo podobo etnološkega dela v Sloveniji.

Uredništvo

WORLD ANTHROPOLOGY: EDUCATION, RESEARCH AND APPLICATION

12. mednarodni kongres antropoloških in etnoloških znanosti (ICAES)
Zagreb, 24. do 31. julij 1988

VABILO K UDELEŽBI

Na 11. mednarodnem kongresu antropoloških in etnoloških znanosti v Kanadi leta 1983 je izvršni odbor mednarodnega združenja antropoloških in etnoloških znanosti (IUAES) izvolil za predsednika združenja prof. dr. Huberta Mavra iz Zagreba in določil, da bo 12. kongres ICAES v Zagrebu, v času od 24. do 31. julija 1988. Znanstveno srečanje antropologov in etnologov z vsega sveta je potrebno iz več razlogov. V času kongresa je omogočeno mednarodno sodelovanje in pretok znanstvenih informacij. Zaradi razvoja skupnih mednarodnih znanstvenih projektov in potreb po aplikaciji rezultatov znanstvenoraziskovalnega dela je potreben sodoben pristop in izenačevanje vzgoje znanstvenih in strokovnih kadrov. 12. kongres ICAES bo iz navedenih razlogov potekal pod delovnim naslovom »WORLD ANTHROPOLOGY: EDUCATION, RESEARCH, AND APPLICATION«.

Delo kongresa bo potekalo v obliki plenarnih zasedanj, srečanj posebnih komisij IUAES, simpozijev, posterskih sekcij, razstav, filmov in drugih aktivnosti.

Plenarna zasedanja kongresa bodo obravnavala najrazličnejša stališča o sodobnem položaju antropoloških in etnoloških znanosti v družbi. Med plenarnimi zasedanji bodo imeli vsi udeleženci kongresa možnost z diskusijo prispevati k načrtovanju nove strategije razvoja obeh strok do konca stoletja. *Simpoziji* bodo omogočali pregled tekočega strokovnega dela številnih področij antropologije in etnologije. Na simpozijih bodo prikazani najnovejši dosežki znanstveno-raziskovalnega dela, možnost aplikacije rezultatov in sodoben način vzgoje strokovnih kadrov. Predvidenih je okoli 150 različnih simpozijev, ki pa bodo potekali le v primeru, da bo na posamičnem simpoziju sodelovalo najmanj 25 udeležencev iz različnih dežel.

PREDLOGE ZA SIMPOZIJE SPREJEMA ORGANIZACIJSKI KOMITE V ZAGREBU DO 1. FEBRUARJA 1987.

Predlog mora vsebovati: ime in naslov organizatorja, temo simpozija in še predviden seznam udeležencev, teme referatov, čas potreben za simpozij in dolžina posameznega prispevka. Vse želje v zvezi s simpoziji morajo biti sporočene organizatorju pravočasno, da bo mogoče zagotoviti prostor in čas. Prizadevali si bomo, da bodo v simpozije vključeni udeleženci različnih držav, da bi bili ti resnično mednarodni. treben za to dejavnost.

Vse spremembe v zvezi z načrtovanjem simpozijev mora organizator sporočiti organizacijskemu komiteju, organizator pa je dolžan sam obveščati udeležence svojega simpozija.

Posamične svobodne teme bo organizacijski odbor po svoji presoji vključil v najprimernejši simpozij.

Ob zaključku kongresa so organizatorji simpozijev dolžni poročati organizacijskemu komiteju. Poročilo, dolgo 5 do 10 strani, bo treba oddati najkasneje v 2 mesecih po kongresu. Poročilo mora vsebovati pregled dela simpozija, ključne točke, dosežene na osnovi diskusije, in priporočila za nadaljnje mednarodno sodelovanje. Povzetki simpozijev bodo objavljeni.

Posterske sekcije bodo pomemben del kongresnega programa. Udeleženci kongresa, ki na simpozijih ali predstavitvi svobodnih tem aktivno ne bodo sodelovali, bodo lahko predstavili svoje delo v obliki posterja. Zagotovljeno bo dovolj prostora za zanimive in privlačno prikazane teme.

V času kongresa bodo tekle tudi *filmske projekcije* in drugo vizualno informacijsko gradivo. Vsi, ki imajo posebne zamisli ali želje v zvezi s to obliko kongresne dejavnosti, so vabljeni, da sodelujejo z organizatorjem.

Skrajni roki, ki se jih velja zapomniti:

1. februar 1987: sprejem predlogov za simpozije

1. november 1987: sprejem naslovov in izvlečkov svobodnih tem

1. januar 1988: sprejem dokončnih programov za simpozije

1. januar 1988: sprejem naslovov in izvlečkov za poster sekcije

1. januar 1988: plačilo kotizacije v višini 150 \$ za člane IUAES in 180 \$ za nečlane IUAES

april 1988: sporočilo organizatorjem simpozijev o datumu in času poteka posameznega simpozija

24. do 31. julij 1988: kongres

V stroške kotizacije so zajete naslednje usluge: program kongresa, prost vstop na vse delovne sestanke in razstave, prost vstop na mednarodno knjižno razstavo, prost vstop na pokongresne aktivnosti, kuponi za malico, družabni večer, kongresni spominki in druge ugodnosti, ki bodo sporočene kasneje.

Vse *antropologe in etnologe, profesionalne in izobraževalne organizacije*, ki so na kakršen koli način povezani z antropološko in etnološko stroko, prosimo, da pošljejo svoje predloge za simpozije, referate, posterje, razstave itn. organizacijskemu odboru najkasneje do 1. februarja 1987.

V primeru, da bi se pojavili novi podatki na področju, ki bi bil posebno primeren za kongres, si organizator pridržuje pravico, da lahko v zadnjem trenutku sprejme dodatke k programu.

Naslov organizacijskega odbora:

LABORATORIJ ZA ANTROPOLOGIJU
INSTITUT ZA MEDICINSKA ISTRAŽIVANJA I MEDICINU RADA
Moše Pijade 158, P. O. Box 291
41000 ZAGREB, Jugoslavija
Telefon: (041) 432-186 ali 432-296, od 8.30 do 13.30

Generalni zastopnik za potovalne in namestitvene storitve je
GENERALTURIST, 41000 Zagreb, Praška 5, telefon: (041) 420-888

Prof. dr. Hubert Maver

predsednik IUAES in predsednik organizacijskega odbora 12. ICAES

Prof. dr. Pavao Rudan

predsednik znanstvenega odbora

Dr. Anita Sujoldžić

glavna tajnica organizacijskega odbora

* V prejšnji številki Glasnika SED smo v Bulletinu objavili angleško besedilo Vabila na 12. mednarodni kongres antropoloških in etnoloških znanosti (ICAES), ki bo v Zagrebu leta 1988.

Bralcem Glasnika se opravičujemo, ker je pomotoma izpadla objava slovenskega prevoda, kar zdaj popravljamo.

GLASNIK Slovenskega etnološkega društva

BULLETIN OF SLOVENE ETHNOLOGICAL SOCIETY

NEW BOOK

Marija Makarovič, Magdalena Klarer

SLOVENSKA LJUDSKA NOŠA V BESEDI IN PODOBI, DOBREPOLJE,
prvi zvezek

SLOVENE FOLK COSTUME IN WORD AND PICTURE,
DOBREPOLJE. Volume 1.

Ljubljana 1986. 26 pages, a map, photographs, drawings and 14 tables. English summary.

Zveza kulturnih organizacij Slovenije (Slovene Cultural Organizations Association) which unites numerous folklore groups in Slovenia, published the first volume from the series entitled Slovene Folk Costume in Word and Picture.

This volume speaks about folk costumes in Dobrepolje. It was written by Marija Makarovič, a well-known researcher, an expert on Slovene folk costume and the author of numerous books and exhibits concerning this subject.

The vividly written text speaks about clothes of rich and poor inhabitants of Dobrepolje in the 19th and 20th century, people with different professions and tastes. We learn about things that influenced the festive as well as working clothes and the taste of people who were wearing them. The author concludes her book with the notion that we cannot speak about any specific feature of folk costumes from Dobrepolje in the time span of but one century. People wore similar clothes to those in other parts of Slovenia and Central Europe.

»As a result, before and a few years after World War I, only some elderly people wore clothes of old fashioned patterns and fabric, as we can see from modestly preserved photographic material from that time. Nevertheless, even they followed the fashion of that time and donned their better clothes on Sundays and national holidays.«

The text by Marija Makarovič is followed by opulent color supplement illustrating patterns, shape, colors and details of individual male and female clothes. The author of these tables is Magdalena Klarer, a costumer.

The book is destined predominantly for members of folklore groups, enabling them to chose and make suitable clothes in which they could best illustrate dances from individual regions of Slovenia.

The publisher has assured us that this book shall be followed by presentations of costumes from other parts of Slovenia so that we could get a complete presentation of Slovene folk costumes at the end of the series. All of the books on this subject have namely been sold out since the interest in them has always been great.

SLOVENE ETHNOLOGICAL INSTITUTIONS AND ETHNOLOGISTS

Our Bulletin wishes to create a modest "Who's Who" with a survey of ethnological institutions in Slovenia and with a directory of active ethnologists. It could help to form professional connections within as well as without Yugoslavia.

Ethnological work is performed in the following institutions in Slovenia: museums, institutions for the protection of natural and cultural heritage, and central national institutions such as, for instance, the Scientific Research Center at the Slovene Academy of Sciences and Arts and the Scientific Institute at the Faculty of Philosophy. Our directory also lists the corresponding minority institutions within Slovene ethnic territory outside Yugoslavia which carry out ethnological work. Individuals, however, work in institutions of the majority nation.

It is evident from our survey that ethnological work in certain institutions is done by those who are not ethnologists by profession. Yet there are also certain Slovene ethnologists who work in their profession independently, without a permanent connection with the existing ethnological institutions.

This issue brings a directory of ethnologists working in museums; the next shall publish a directory of ethnologists in institutions for the protection of natural and cultural heritage in central republican institutions and a directory of independent ethnologists.

INSTITUTION — ADDRESS — TELEPHONE	NAME AND SURNAME — MAJOR, MINOR — KNOWLEDGE OF FOREIGN LANGUAGES — YEAR OF EMPLOYMENT	GENERAL LINE OF WORK — FIELD OF SPECIALIZATION FOR SEVERAL YEARS
BELOKRANJSKI MU- ZEJ METLIKA (Museum of Bela krajina, Metlika), Trg svobode 4, 68330 Metlika — (068) 58 177	ANDREJ DULAR — ethn., Slov., — Engl., German. — 1981*	Ethnological topography of Bela krajina with a special emphasis on museum presentation of field material.
DELAVSKI MUZEJ RAVNE (Workers Museum, Ravne) Na gradu 1, 62390 Ravne na Koro- škem — (062) 861 634	KARLA PROJE ODER ethn., history — Ger- man — 1984	The way of life of wor- kers.
DOLENJSKI MUZEJ (Museum of Dolenjska) Muzejska 7, 68000 Novo mesto — (068) 211 169	IVICA ANŽIČ KRIŽ — ethn., arch. — Engl., — 1980	Ethnological mono- graphs of localities in the Dolenjska region. Šentjernej.

INSTITUTION — ADDRESS — TELEPHONE	NAME AND SURNAME — MAJOR, MINOR — KNOWLEDGE OF FOREIGN LANGUAGES — YEAR OF EMPLOYMENT	GENERAL LINE OF WORK — FIELD FOR SEVERAL YEARS
GORENJSKI MUZEJ (<i>Museum of Gorenjska</i>) Tavčarjeva 43, 64000 Kranj — (064) 21 974	ANKA NOVAK — ethn., Slov. — French — 1959	Material culture, especially economy and architecture in Gorenjska. Monograph on mountain dairy farms around Bohinj.
GORIŠKI MUZEJ (<i>Museum of Gorica</i>) — Grad Kromberk, 65000 Nova Gorica (065) 21 117	INGA MIKLAVČIČ BREZIGAR — ethn., English — Ital., Engl. — 1978 (Zavod za spomeniško varstvo Nova Gorica / Institution for Monument Protection 1983, Nova Gorica	Folk culture of Western Slovenia with a special emphasis on museum presentation.
LOŠKI MUZEJ (<i>Museum in Škofja Loka</i>) Grajska pot 13, 64220 Škofja Loka — (064) 62 261	KATJA KOGEJ — ethn., soci. — Engl., French — 1984	Ethnological presentation of Western Slovenia. Goriška Brda.
MESTNI MUZEJ IDRİJA (<i>Town Museum in Idrija</i>) Prelovčeva 9, 65280 Idrija — (065) 71 135	META STERLE — ethn., hist. of art — French — 1972	Ethnological presentation of the Škofja Loka municipality. Museum collections. Extinct trades.
MUZEJI RADOVLJSKE OBČINE (<i>Museums of the Radovljica Municipality</i>) Linhartov trg 1, 64240 Radovljica — (064) 75 188	IVANA BIZJAK LE-SKOVEC — ethn., hist. — Engl. — 1984	General ethnological presentation of the Idrija and Cerkljansko region. Museum collections.
MUZEJSKA ZBIRKA NA VELENJSKEM GRADU (<i>Museum Collection in the Velenje Castle</i>) 63320 Titovo Velenje — (063) 853 314	IDA GNILŠAK — student of arch., hist. — Engl., 1977	Apiculture.
MUZEJSKA ZBIRKA NA VELENJSKEM GRADU (<i>Museum Collection in the Velenje Castle</i>) 63320 Titovo Velenje — (063) 853 314	JOŽE HUDALES — hist., soci. — Engl., German — 1979	Coal — mining in Slovenia. Life and work of Slovene coal-miners.
POKRAJINSKI MUZEJ CELJE (<i>Regional Museum in Celje</i>) Muzejski trg 1, 63000 Celje — (063) 31 754	VLADO ŠLIBAR — ethn., hist. of art — Engl., German — 1974	Agriculture and trade (smith's trade, pottery, wood-related trades) of the Celje region. Museum collections.
POKRAJINSKI MUZEJ KOPER (<i>Regional Museum in Koper</i>) Kidričeva 19, 66000 Koper — (066) 21 364	ZVONA CIGLIČ — ethn., hist. of art — Engl. — 1977	Ethnology of Slovene Istria.

INSTITUTION — ADDRESS — TELEPHONE	NAME AND SURNAME — MAJOR, MINOR — KNOWLEDGE OF FOREIGN LANGUAGES — YEAR OF EMPLOYMENT	GENERAL LINE OF WORK — FIELD OF SPECIALIZATION FOR SEVERAL YEARS
POKRAJINSKI MUZEJ MARIBOR <i>(Regional Museum in Maribor)</i> Grajska 2, 62000 Maribor — (062) 21 851	TONE PETEK — ethn., hist. — German, French, Slavic — 1976	Ethnology of North-eastern Slovenia. Museum collections. Ethnological topography of Maribor.
POKRAJINSKI MUZEJ MURSKA SOBOTA <i>(Regional Museum in Murska Sobota)</i> Trubarjev drevored 4, 69000 Murska Sobota — (069) 21 155	VLASTA KOREN — phil., ethn. — German, Russ. — 1953 <i>(Tolminski muzej / Museum in Tolmin), 1954</i>	Ethnological presentation of the Prekmurje and Pomurje regions.
POKRAJINSKI MUZEJ PTUJ <i>(Regional Museum in Ptuj)</i> Muzejski trg 1, 62250 Ptuj — (062) 771 618	ANDREJ BRENCE — ethn., hist., — German, Polish — 1985	Ethnological presentation of the Ptuj and Ormož municipalities. Arrangement of museum collections of masks and viticulture.
POMORSKI MUZEJ SERGEJ MAŠERA <i>(Maritime Museum of Sergej Mašera)</i> Cankarjevo nabrežje 3, 66330 Piran — (066) 73 769	ZORA ŽAGAR — ethn., hist. of art — Engl., Ital. — 1978	Salt-works and pisciculture.
POSAVSKI MUZEJ BREŽICE <i>(Museum of the Posavje Region in Brežice)</i> Prvih borcev 1, 68250 Brežice — (068) 61 271	IVANKA POČKAR — ethn., Engl. — Engl., French, German — 1980	Ethnological presentation of the three Posavje municipalities. Study of trades and register books.
TEHNIČNI MUZEJ ŽELEZARNE JESENICE <i>(Technical Museum of the Jesenice Iron-Works)</i> Cesta železarjev 8, 64270 Jesenice — (064) 81 441 (ext. 21-70)	ZDENKA TORKAR TAHIR — ethn., soci. — Engl., German — 1984	Workers' culture and the way of life in Jesenice.
SLOVENSKI ETNO- GRAFSKI MUZEJ <i>(Slovene Ethnographic Museum)</i> Prešernova 20, 61000 Ljubljana — (061) 216 644	LJUDMILA BRAS — ethn., — Engl., Ital., Russ. — 1955 <i>(Pokrajinski muzej Ptuj / Regional Museum in Ptuj), 1964</i> 1964	Trades in Slovenia. Smith's trade and cartwright's trade.
	*ANDREJ DULAR — ethn., Slov. — Engl., German — December 1986	Education, public relations.

INSTITUTION — ADDRESS — TELEPHONE	NAME AND SURNAME — MAJOR, MINOR — KNOWLEDGE OF FOREIGN LANGUAGES — YEAR OF EMPLOYMENT	GENERAL LINE OF WORK — FIELD OF SPECIALIZATION FOR SEVERAL YEARS
	IRENA KERŠIČ — ethn., hist. of art — Engl. — 1978	Housing culture (archi- tecture, interior deco- ration). Housing cultu- re of the Notranjska re- gion.
	DR. BORIS KUCHAR — ethn., journalism and diplomacy — German, Engl., Russ. — 1963	Food.
	DR. GORAZD MAKAR- ROVIČ — hist. of art — Engl., German — 1958	History of culture and relationship of people towards Slovene cultu- re from the time of set- tlement to World War II.
	DR. MARIJA MAKAR- ROVIČ — ethn. — Engl., Russ. — 1953	Clothing, medicine, embroidery.
	ALENKA SIMIKIČ — ethn., hist. of art — Engl., German — 1978	Documentation. Role of research teams of Boris Orel in the history of Slovene ethnology.
	INJA SMERDEL — ethn., hist. of art — Engl. Span., German, French — 1979 <i>(Posavski muzej Brežice / Museum of the Posavje Region in Brežice), 1980.</i>	Economy. Transhu- mance in the Notranj- ska region.
	DR. PAVLA ŠTRU- KELJ — ethn. — Engl., French, German — 1955	Non-European cultures, Gypsies. Oceania (exhi- bit preparation)
	TANJA TOMAŽIČ — ethn., hist. of art — Engl., French — 1965	Social culture. Fugitives from the Primorje re- gion in Slovene towns between World War I and II.
	JANJA ŽAGAR GR- GIČ — ethn., soci. — Engl., German, Polish — 1985 <i>(on probation)</i>	Maids in Ljubljana.

zanj odgovarja mag. Božidar Jezernik, *predsednik SED*.

Izdajanje glasnika omogočata
Kulturna skupnost Slovenije in Raziskovalna skupnost Slovenije.
Vsako leto izidejo štiri številke.

IZDAJATELJSKI SVET:

Slavko Kremenšek (predsednik), Marko Belavič, Marjan Gabrijelčič, Jože Osterman, Alenka Puhar, Inja Smerdel, Marija Stanonik.

GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK:

Naško Križnar

ČLANI UREDNIŠTVA:

Ivana Bizjak, Damjan Ovsec, Mojca Ravnik, Ingrid Slavec, Nives Sulič-Dular, Zmago Šmitek, Marko Terseglav, Miha Zadnikar.

Prevodi v angleščino: Nives Sulič-Dular, Igor Cvetko

Lektorica: Ingrid Slavec

Grafična zasnova in tehnična ureditev: Cveta Stepančič

Tisk: Tiskarna Tone Tomšič, Ljubljana

Naklada: 700 izvodov

NASLOV UREDNIŠTVA:

Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, Ljubljana
telefon: 332 601, int. 335, glavni urednik 331 021, int. 50.

Posamezna številka stane 500 din. Celoletna naročnina 2.000 din, dvojna številka 1.000 din.
Tekoči račun 50100-678-44338.

Fotografije in risbe po želji vračamo, rokopisov ne vračamo!

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji.

RAZPIS MURKOVIH PRIZNANJ ZA POSEBNE DOSEŽKE NA PODROČJU ETNOLOGIJE

Na podlagi 7. člena o podeljevanju Murkovih priznanj za posebne dosežke na področju etnologije, komisija objavlja razpis za Murkova priznanja.

Priznanja se podeljuje delavcem oz. institucijam, ki so s svojim delom pomembno prispevali k razvoju in uveljavitvi etnologije. Priznanja se lahko podeljuje tudi osebam, ki niso jugoslovanski državljani.

Med dosežki na področju etnologije, za katere podeljuje priznanje, so praviloma:

- izjemni znanstveno-raziskovalni dosežki ali
- izjemni dosežki na področju predstavitve etnoloških predmetov.

Kandidate za podelitev priznanj lahko predlagajo člani društva, družbene organizacije in občani.

Predlog za podelitev nagrad mora vsebovati poleg podatkov o kandidatu tudi podrobno utemeljitev.

Predloge je potrebno poslati najkasneje do 1. novembra 1987 na naslov Slovensko etnološko društvo, Komisija za Murkova priznanja, Aškerčeva 12, Ljubljana.

dr. Duša Krnel-Umek — predsednik

mr. Marko Terseglav — član

prof. Milan Vogel — član

Po mnenju Republiškega komiteja za kulturo (št. 4210-27/78) je Glasnik oproščen temeljnega davka od prometa proizvodov.

č 121

II 131 829 1986

999503316,3/4

COBISS

ZANIMIVEJŠI PRISPEVKI IZ NASLEDNJE ŠTEVILKE:

POGOVOR S SALVATOROM VENOSIJEM
SLOVENSKE ETNOLOŠKE USTANOVE IN ETNOLOGI II
ETNOLOG PROF. DR. VILKO NOVAK
IZ FOTOGRAFSKE DELAVNICE FRANCA PETERNELJA

NA NASLOVNI STRANI:

PRIMER HITRE ARHITEKTURNE TRANSFORMACIJE.
FOTO: NAŠKO KRIŽNAR

NA HRBTNI STRANI: ZGODOVINA ETNOLOGIJE V SLIKAH

EKIPA SLOVENSKEGA ETNOGRAFSKEGA MUZEJA (DEKANI 1949) NA ODDIHU V PORTOROŽU.
IZ FOTOTEKE SEM.

